

1 - Ahmet İzzet Paşa, Sadrazam, Harbiye Nazırı, Erkânıharbiye Reisi, Nafta Nâzırı ve programlara bihakkın sadık ve hadim olan fakat maatteessüf bazı kardeşlerimizin suizannına duçar olan ve sadakatile beraber mühim de bir kuşeti bulunan Göz Tabibi Esat Paşa ile ayrıca Rauf Ahmet Bey ve sair zevatla gerek talepleri ve gerek münasebet itibarile görüştim. Bütün efkârın itihat ettiği noktalar berveçhtaidir:

a) Meclisi meb'usanın sureti mutlakada İstanbulda içtimat zarureti mücbirei siyasete ve mukadderatı memleket icabıdır. Ben de buna inandım. Yalnız Paşa, Rauf, Bekir Sami Beyler İstanbula gelmemelidir. Çünkü sakıt hükümet te evcelde Paşanın İstanbula celbi halinde kendisine katıyyen ilişilmemesini vait etmesini İngilizden talep etmiş iken söz vermediler. Son vakayı ise garezlerini teyit etti. Sadrazam Paşa meclisin İstanbulda huzuru vicdan ile kavaidi meşrutiyete muvafık itihazi karar etmelerini ecanibe karşı söz alarak vadetti. Fakat üç zatın temini mümkün olamayacağından meb'us olurlarsa mezun olarak haricte kalmaları veyahut meb'us olmayarak daha âli mahbubu kulüp kalmaları, vazifelerine devam eylemeleri.

b) Zaten hükümet aktedilecek muahedede temsili nisbiyi ekalliyetlerin hukuku namına kabule mecburdur, şu halde meclisi millinin ekalliyetlerin de yeniden iştiraki için dağıtılıp tekrar toplanması mahafilce kat'iyetle ümit edildiğinden (a y t n) (h r a. t) kalınması reyinize vabestedir.

c) Hükümeti devirmek yeniden eski soydan getirmek için İngiliz yardakçuları çok çalışıyor. Hükümet hakikaten hüsnüniyet sahibi ve müstağnidir binaenaleyh istifası halinde muhaliflerin mevkii iktidara geçmesi muhakkaktır. Şu halde umumen (.....)

2 - İntihabatta en güzide insanları çıkarmak, lekeli veya maruf İtihatçılar ihmal olunmak, mümkün mertebe sosyalist, birkaç temiz Hürriyet ve İtilâfçı ilâ... çıkarmak ve intihabatta bunların güvültülerini haklı gösterecek tazyik ve müdahaleler göstermemek,

3 - Hükümeti müşkülâta düşürmemek,

4 - Bize zararı dokunacakları her suretle temin ederek elde etmek istiyorum. Her taraf ta bunu bana tavsiye ediyor. Meselâ Refi Cevat ve sosyalistler gibi, hürmet. İmza: Vasıf

**Çanakkale Mevkii Müstahkem K.
Miralay Şevket**

VESİKA, 181.

Şifre

Sivas, 1/11/1335

**Dersaadet: Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendiye**

C: 20/10/1335 tarih 108/812 numaraya.

1 - Meb'usanın Dersaadette içtimatı tamamen tehlikeli ve mahzurludur. Çünkü mukadderatı millet ve memleket hakkında söz söyleyecek meb'usaların emniyeti mutlaka olan bir mahalde içtimaları şarttır. Halbuki ahalisine alelade bir miting yapmağa bile müsaade olunmayan, camilerinde tazallümü hale mecbur olan bir şehirde bhusus İngilizlerin her türlü tesiri altında olan İstanbulda hür bir Meclisi Meb'usan in'ikadı adimülümân görülmektedir. Avrupalılar milletimizi meşrutiyeti müdrük, reşit bir millet olarak tanımış olsalardı o zaman Meclisi Millîye karşı bir tecavüz ve taarruz belki memul bulunmazdı. Halbuki İtilâf Devletleri milletimizi insan yerine saymamakta, mütarekedenberi envai hakşikenliklerle, Türke karşı verilen aht ve sözün tutulmamasını bir namussuzluk addeylemediklerini filen ispat eylemektedirler. Vakıa haricte içtiman birtakım propagandalara yol açacağı bedihidir. Fakat bunu yapacaklar başta Venizelos olmak üzere heyeti meb'usanın emin bir mahalde itihazi mukarreratından endişenak olan itilâfçılar olacaktır. Buna mukabil haricte içtima ile millet, makam hilâfet ve tahtı saltanatı tahtı tehlikede addelediğini ve oradaki işgali vakii asla kabul eylemediğini ve tanımadığını bütün efkârı umumiyei cihana ve âlemi islâma filen göstermiş ve protesto eylemiş olacaktır. Bu bapta vaki olan müracaat üzerine Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine müdellelen ve mufassalan vaki olan cevabî iş'aratımız hututu mühimmesinin hulâsası berveçhtaidir.

a) Düşman donanma topları tesirinde, kuvayı işgalıyesi ayakları altında, polis ve jandarmasının müşterek müdahale ve tahakkümü içinde, matbuatı düşmanların kontrolü altında, kabine erkânına varıncaya kadar giren çıkanlar düşman murakabe ve teftiş ve mümanaati karşısında

1 - Ahmet İzzet Paşa, Başbakan, Savaşşleri Bakanı, Genelkurmay Başkanı, Bayındırlık Bakanı ve programlara tam bağlı ve yardımcı olan ama ne yazık ki bazı kardeşlerimizce kuşku ile karşılanan ve bağlılığıyla birlikte büyük bir gücü de bulunan Göz Doktoru Esat Paşa ile ayrıca Rauf Ahmet Bey ve öbür kimselerle kendileri istediği ve ilişki gereği görüştim. Bütün düşüncelerin birleştiği noktalar şunlardır:

a) Meb'uslar Meclisinin İstanbulda toplanması politik zorunluklar ve ülke kaderi bakımından gereklidir. Bei, de buna inandım. Yalnız Paşa,* Rauf, Bekir Sami Beyler İstanbula gelmemelidir. Çünkü düşük hükümet de daha önce Paşanın İstanbula getirilmesi durumunda kendisine kesinlikle ilişilmemesine söz vermesini İngilizden istemesini söz vermediler. Son olaylar ise kinlerini artırdı. Başbakan Paşa meclisin İstanbulda vicdan rahatlığı ile ve meşrutiyet kurallarına uygun karar alabileceğine yabancılardan söz alarak söz verdi. Fakat üç kişi için güvence alınmayacağından meb'us olurlarsa izinli olarak dışarıda kalmaları ya da meb'us olmayarak daha yüksek gönüllerin sevgilisi durumunda kalmaları, görevlerini sürdürmeleri.

b) Esasında hükümet yapılacak antlaşmada nisbî temsil yöntemini azınlıkların hakları açısından kabul etmek zorundadır. Şu durumda Ulusal Meclisin azınlıkların da yeniden katılmaları için dağıtılıp tekrar toplanması çevrelerce kesin sayılmaktadır.

c) Hükümeti devirmek, yeniden eski soydan getirmek için İngiliz yardakçuları çok çalışıyor. Hükümet gerçekten iyi niyetlidir ve istekli değildir. Böyle olunca çekilirse muhaliflerin iktidara gelmesi kesindir.

2 - Seçimlerde en seçkin insanları seçtirmek, lekeli veya tanınmış İttihatçıları bir yana bırakmak, olabildiğince sosyalist, birkaç temiz Hürriyet ve İtilâfçı ve benzerlerini seçtirmek ve seçimlerde bunların güvültülerini haklı gösterecek baskılar yapmamak ve karışmamak,

3 - Hükümeti güç duruma düşürmemek,

4 - Bize zararı dokunacak olanları ne yoldan olursa olsun güvence vererek elde etmek istiyorum. Her taraf da bana bunu salık veriyor. Örneğin Refi Cevat ve sosyalistler gibi, saygı. İmza: Vasıf.

**Çanakkale Müstahkem Mevki K.
Albay Şevket**

**BELGE, 181.
Şifre**

Sivas, 1/11/1919

**İstanbul: Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Albay Şevket Beyefendiye**

K: 20/10/1919 tarih 108/812 numaraya.

1 - Meb'usların İstanbulda toplanması büsbütün tehlikeli ve sakıncalıdır. Çünkü millet ve memleketin kaderi hakkında söz söyleyecek meb'usların tam güven içinde olan bir yerde toplanmaları zorunludur. Oysa halkına sıradan bir miting yapmak için bile izin verilmeyen, camilerine durumlarından Allaha yakarmak zorunda kalınan bir şehirde özellikle İngilizlerin her türden etkisi altında olan İstanbulda bağımsız Meb'uslar Meclisi toplanması olanaksız görülmektedir. Avrupalılar milletimizi meşrutiyete alışmış, ergin bir millet olarak tanımış olsalardı o zaman Millî Meclise karşı bir saldırı ve el uzatma belki beklenmezdi. Oysa İtilâf Devletleri milletimizi insan yerine koymamakta, ateşkesten bu yana çeşitli haksızlıklarıyla, Türke karşı anlaşmalar ve verilen sözlere uyulmamasını bir namussuzluk saymadıklarını edimli olarak kanıtlamaktadırlar. Gerçi taşrada toplanılmasının birtakım propagandalara yol açacağı açıkça bellidir. Ama bunu yapacaklar, başta Venizelos olmak üzere, meb'uslar meclisinin güvenli bir yerde kararlar almasını tasaya düşen İtilâfçılar olacaktır. Buna karşılık millet, taşrada toplanmakla, halife ve padişahın bulunduğu yeri tehlikeli saydığı ve oradaki edimli işgali hiçbir zaman kabul etmediğini ve tanımadığını tüm dünya kamu oyuna ve islâm dünyasına edimli olarak göstermiş ve bunu protesto etmiş olacaktır. Bu konuda yapılan başvuru üzerine Savaşşleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine kanıtlarıyla ve ayrıntılarıyla verdiğimiz yanıtın ana çizgileri özet olarak şöyledir:

a) Düşman donanmasının toplarının etkisinde, işgalci güçlerin ayakları altında, polis ve jandarmasının ortaklaşa yaptığı karışmaları ve baskısı altında, basını düşmanların denetimi altında, kabine üyelerine varıncaya kadar giren çıkanlar düşman denetim ve teftiş ve engellemesi karşısında bulunan başkent bugün tam anlamıyla kuşatılmış durumdadır. Burada Osmanlı egemen-

* Mustafa Kemal Paşa

bulunan payitahtı saltanatı seniye tam manasile bugün mahsurdur. Hakimiyeti Osmanîye burada imanen ve filen gayricaridir. Buna Rum, Ermenilerin vaziyeti isyaniyelerini ilâve ederek İstanbulda Millet Meclisinin emin olamayacağını, iş göremeyeceğini anlamakta tereddüt edilmez.

b) Birkaç kişinin şahıslarına vaki olacak ecnebî taarruzu, aynı ruh ve kanaatte bulunan diğer meb'usana da vaki olabileceği muhakkaktır. Hatta tekmil meclisin aynı akibete uğramıyacağına dair bizi temin edecek elimizde hiçbir şey yoktur. Hüsnüzan, tehlikenin bertaraf edilmesine kâfi gelmez.

c) Bazı nâzırların gidip gelmesi veya komiser bırakması mümkündür. Esasen mukadderatı meşkûk olan İstanbul, mukadderatı malûm ve emin bir mahalden kurtarılabilir. Venizelosun Selânikte kuvveyi icraiye bile teşkil eylemesi Atınayı tahlis etmiş ve hiçbir vakıt paitahtın nakli manasını tazammun eylememiştir.

d) Zatı padişahının makam hilâfetleri İstanbul olmak itibarile sırf milleti temsil eden heyetin taşrada toplanmış bulunması iftirak manasını tazammun edemez. Zatı humayun küşat için arzu ederlerse bir vekil de tayin buyurabilirler.

e) Firakı sairet siyasiyemizden bir kısmının harici istememeleri Kuvayı Millîye tesirinde kalmak endişesinden ibarettir. Halbuki asıl milletin mümessilleri olarak kısmı azîmi meb'usan da ecnebî tesirinde kalmamak için taşrayı istemektedirler. Ekseriyeti kahire nerede ise nisap oradadır. Fazla zaman ve tereddüde düşecek ve kabil meb'usların menafii mülk ve millet namuna istifa eylemeleri memul ve muntazardır.

2 - Meclisi Meb'usan var iken ayrıca bir kuvveyi millîyenin hali faaliyette olması menafii memlekete muzır olur. Meclisin Dersaadette içtima ettiği faraziyesine göre tahtı tesirde bulunacak meb'usların menafii memlekete muğayir bir kararı tasdik eyledikleri halde, taşradaki Kuvayı Millîye bunu tabîi tanımayacak ve bu suretle milletin kendi vekillerine karşı isyan etmiş bulunması gibi garip ve mantıksız bir şekil hâsıl olacaktır. Vatanımızın tahlisi ancak meşru ve meşrut bir tarzda mümkündür. Bu ise milletin istiklâlîni, vatanın tamamisini gaye edinmiş zevatın bilaistisna meb'us olması ve sarfı mesai eylemesi ile kabildir. Bugün vatana ve millete yapılacak en son ve büyük iyilik memleketi kurtarmağa azmetmiş eşhasın emin bir mahalde, meşru bir vaziyette meclisi millîye girmelerine sarfı mesai etmektir. Bunu bilhassa Dersaadette sizler gibi hamiyetli, münevver rüfekamızdan bekleriz.

3 - Teşkilâtımızın tevsi ve tarsini hususundaki mesai emelleri şayanı fahrü şükrandır. Vaziyetin hâsıl eylediği fırsat pek büyüktür. Bundan bilistifade sarsılmaz, yıkılmaz, kuvvetli temiz bir millî teşkilâtın Dersaadette kökleşmesi hayati bir meseledir. Harekâtı millîyeyi idare edenler ve bizler gibi şevki talile bunun resikârında bulunmak mazhariyeti ilâhiyesine nail olanlar hakkındaki fikrinize bidayette cümleten iştirak edilmekte idi. Yanlız, vakayün doğurduğu vaziyeti ahire Heyeti Temsilîyenin bu kanaatini muhik olarak tamamen değiştirmiştir. Akli sulhe kadar İstanbula ayak basmamak değil bizim için hatta yukarda arzylediğimiz veçhile bütün millet vekilleri için nazarı dikkate alınacak bir meseledir. Fakat bir ferdi millet olarak meb'us olmak ve mecliste aynı ruh ve kanaatin hâkim olmasına çalışmak hakimiyeti millîye ve istiklâlî vatan için iktitafı semerat olunacak bir zamanda azamî gayret ve fedakârlığı sarfeylemek bugün için Heyetimizce farzı ayin telâkki olunmaktadır. Bunda yegâne saik endişei vatan ve istikbalî millettir. Çünkü Heyeti Temsilîye yukarda arzettiğimiz veçhile meclisi millînin fevkinde bir kuvvet tanımamakta ve bunu vatan için tehlikeli addey temektedir. Binaenaleyh hal böyle iken yine âcizleri ile Rauf Beyefendi ve Refet Beyin ve daha kimler varsa bu zevatın seyirci mevkiinde kalması behemehal arzu buyuruluyor ve hassaten selâmeti millet bu noktada görülmüyorsa icabı teemmül olunmak üzere esbabı mucibesile iş'arını hassaten rica ederiz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 182.

Şifre

Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı

Miralay Şevket Beyefendiye

C: 30/10/1335 tarih 230 numaralı şifre:

Sivas, 4/11/1335

liği tinsel ve nesnel olarak geçersizdir. Buna Rum, Ermenilerin ayaklanmış durumlarını eklersek İstanbulda Millet Meclisinin güvenli olamayacağını, iş göremeyeceğini anlamakta duraksanamaz.

b) Birkaç kişiye yapılacak yabancı saldırısının, aynı ruh ve inancı taşıyan öteki meb'uslara da yapılabileceği kesindir. Dahası bütün meclisin aynı akibete uğramıyacağına dair bizi güvenderecek elimizde hiçbir şey yoktur. Bir şeyin iyi olduğunu sanmak tehlikenin yok edilmesine yetmez.

c) Bazı bakanların gidip gelmesi veya komiser* bırakması olabilir. Temelde kaderi bilinmeyen İstanbul, kaderi bilinen ve güvenli bir yerden kurtarılabilir. Venizelos'un Selânikte hükümet bile kurması Atınayı kurtarmış ama hiçbir zaman başkentini başka yere taşınması anlamına gelmemiştir.

d) Padişahın halifelik yaptığı yer İstanbul'dur diye salt milleti temsil eden kurulun taşrada toplanmış bulunması ayrılık anlamına gelemmez. Padişah isterse meclisi açmak için bir vekil atayabilir de.

e) Öteki siyasi partilerimizin bir bölümünün taşrayı istememeleri Ulusal Güçlerin etkisi altında kalmak kuşkusundan başka birşey değildir. Oysa milletin gerçek temsilcileri olan meb'usların büyük çoğunluğu da yabancı etkisinde kalmamak için taşrayı istemektedir. Büyük çoğunluk nerede ise yeter sayı oradadır. Aşkın kuşku ve duraksamaya kapılacak bu gibi meb'usların yurt ve ülke yararı için görevden çekilmeleri umulur ve beklenir.

2 - Meb'uslar Meclisi varken ayrıca bir millî gücün edimli olarak iş görmesi memleket yararlarına zararlı olur. Meclisin İstanbulda toplandığı varsayımına göre etki altında kalcak meb'usların ülke yararlarına aykırı bir kararı onaylamaları durumunda, taşradaki Ulusal Güçler bunu elbette tanımayacak ve böylece milletin kendi vekillerine karşı isyan etmiş bulunması gibi tuhaf ve mantıksız bir durum ortaya çıkacaktır. Vatanımızın kurtarılması ancak kanunî ve meşrutî bir yöntemle olabilir. Bu ise salt milletin bağımsızlığını, vatanın bölünmezliğini amaç edinmiş kişilerin meb'us olması ve çabasıyla olabilir. Bugün vatan ve millete yapılan en son ve büyük iyilik memleketi kurtarmaya kesin kararlı kişilerin güvenli bir yerde, yasal bir durumda ulusal meclise girmelerine çalışmaktır. Bunu özellikle İstanbulda bulunan sizler gibi yurtsever, aydın arkadaşlarımızdan bekleriz.

3 - Örgütünüzün genişletilmesi ve güçlendirilmesi konusunda güzel çalışmalarınız övgü ve teşekkürle değer. Durumun yarattığı fırsat çok büyüktür. Bundan yararlanarak sarsılmaz, yıkılmaz, güçlü temiz ulusal bir örgütün İstanbulda kökleşmesi yaşamsal bir işdir. Ulusal Savşımı yönetenler ve bizler gibi kader güdüsüyle bunun başında bulunmak tanrısal mutluluğuna erişmiş olanlar hakkındaki düşüncenize başlangıçta herkes katılmakta idi. Ancak, olayların yarattığı son durumlar Temsilci Kurulun bu kanısını haklı olarak büsbütün değiştirmiştir. Barış yapılan değin İstanbula ayak basmamak değil bizim için yukarda belirttiğimiz gibi bütün millet vekilleri için bile göz önünde bulundurulacak bir sorundur. Ama bir millet bireyi olarak meb'us olmak ve mecliste aynı ruh ve düşüncenin egemen olmasına çalışmak ulusal egemenlik ve yurdun bağımsızlığı yolunda sonuç alınacak bir zamanda çaba ve özverinin en yücenesini harcamak bugün için Kurulumuzca vazgeçilmez bir görev sayılmaktadır. Bunda tek itici güç vatan kaygısı ve milletin geleceğidir. Temsilci Kurul yukarda belirttiğimiz gibi millî meclisin üstünde bir kuvvet tanımamakta ve bunu vatan için tehlikeli saymaktadır. Bu duruma göre benimle Rauf Beyefendi ve Refet Beyin ve daha kimler varsa bu kişilerin seyirci durumunda kalmamak kesinlikle isteniyorsa ve özellikle ulusun esenliği buna bağlı görülüyorsa gereği düşünülmez üzere gerekçeli olarak bildirilmesini özellikle rica ederiz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 182.

Şifre

İstanbul Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Albay Şevket Beyefendiye

K: 30/10/1919 tarih 230 sayılı şifre:

Sivas, 4/11/1919

* Temsilci

1 - Vasıf Beyefendiye: a) Görüşüldüğü iş'ar buyurulan zevattan Rauf Ahmet ve Ferit Beylerin İstanbulun ancak İstanbuldan kurtulacağı fikrinde bulduklarını zannederiz. Ahmet İzzet Paşa Hazretleri de esasen harekâtı millîyenin de İstanbulda katliama sebep olabileceğini zannında idi. Sözlerinin mesmu olması eylemde bu itikatlarının tebeddül edip etmediğini bilmekle kaimdir. Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine gelince, müşarileyhin de mütereddüt olduğu meçhulünüz değildir. Abuk Paşa da aynı evsafve haleti ruhiyededir. Göz Tabibi Esat Paşa hakkında ise kat'î bir fikrim yoktur. Yalnız kendisini yakından tanıyan bir kısım vüfukamız bu zati son derce mahdudülfikir, pek fazla harisi şan ve şöhrat gösteriyorlar. Velhasıl azim ve fikirlerinde istikrar ve isabet mevcut olmayan ve İstanbulda düşman taz-yiki altında düşünen rical ve zevat müşar ve mumaileyhimin nasayihî şayanı tetkiktir. Tekrar-en arzederim ki, Meclisi Meb'usanın her noktai nazardan şayanı emniyet bir mahalde toplanması, şartı evel ve esasidir. İstanbulda emniyet olmadığını ve olamayacağını gerek Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine ve gerekse Ahmet İzzet Paşa Hazretlerine mufassalan ve hatta Şevket Dey biraderimizde de telhisen izah ettik zannederiz. Vakua birçok mehazir gayri-kabilî inkârdır. Fakat zarureti kat'îye ve karşısında bunların ne dereceye kadar nazarı dikkat ve hesaba alınması lâzımlı olduğunu efkârî selime ve muhakemei mantukiyenize havale ederiz. Asıl şayanı istiğrap nokta malûmülesami üç kişiyi teminde izharı aczeden hükûmetin diğer meb'usları nasıl vikaye edebileceği meselesidir. Bizde yavaş, yavaş hâsıl olmağa başlayan fikir ve kanaat maalesef ecebiler değil belki onlardan ziyade hükûmet ricali hazırası ile, zevatı saireden bazılarının marûlarz üç kişiyi mahzurlu addeylemekte olmalarıdır. Hakkımızda salîfen gayrikanunî, gayrimeşru ittihaz kılınmış mukarrerat ve evamirin el'an tashihi ci-hetine gidilmemiş olması da bu fikir ve kanaatimizi takviye eylemektedir. Maahaza meclisin mahalli içtimai hakkındaki mütaleat Heyeti Temsilîyenin efkârı olup bu bapta heyeti merkeziye vastasile efkârı umumiyeyi millet istimzaç edilmekte bulunduğundan muhassalâi efkâra ve bundan tevelliüt edecek karara göre hareket tabiidir. Siz de pek iyi biliyorsunuz ki bütün gayret ve mesaimiz hükûmeti hazırayı, mevkiinde tutmak, onu haricen ve dahilen kuvvetli kılmaktır. Aksi hatırımızdan geçmedi.

b) Temsili nisbinin kabulü zarureti karşısında meclisin dağıtılmasını şimdiden düşünen bir muhitte ve avamil tahtı tesirinde Meclisi Meb'usanın içtimada beyanı mazeret edeceği de tabii görülmek iktiza eder zannındayız. Temsili nisbiyi bizim esasatımız dördüncü maddesi kabul etmediğinden bizim prensiplerimizi müdafaa edecek meb'usaların evleviyetle dağıtılacağı meydandadır.

c) Hükûmetin hüsnüniyetinden şüphe etmek istemeyiz. Ve dileriz ki icraatı ile bizim bu arzumuzu tarsin ve takviye eylesin. Fakat müstağni bulunduğu kaydından bir şey anlayamadık, gaye müttehiden ve müttefikân bu vatana hakiki hizmet etmek midir, yoksa müşkül zamanlarda bizi yalnız bırakmak mıdır? Bunun şimdiden tavazzuh eylemesi lâzımdır. Muhalliflerin mevkiî iktidara geçmesinden korkmak faide vermez. Binaenaleyh bundan dolayı tebdili meslek ve meşrep edilemez.

2 - İntihabat hakkında tuttuğumuz mesleki bitarafı birlikte çalıştığımız için sizce malûm-dur. Arzı hürmet ederiz.

VESİKA, 183.
Şifre mahlülü
Müstacel 193/31

Sıvasta K.O. 3 K.

Heyeti Temsilîyeye: Meclisi Millînin hariçte içtimai mehazirini arzetmiştim. Tabii o mehazir meyanında imkânı içtima da nazarı dikkatinize arz edilmişti. Malûmu âileri olan mehaziri siyasiye var. Saniyen mehaziri idariye var. Salisen de imkânı içtima yoktur. Çünkü meb'usaların büyük bir kısmı bu fikre taraftar olsa da ehemmiyetli bir kısmı da muhalif olacak ve kanuna ve mehaziri siyasiye ve idariyeye istinaden İstanbulda içtimai musırran istiyecektir.

Hükûmet ve ayan da umumen bilaistisna bu fikirdedir. O halde hariçte kim ve ne şekilde içtima edebilir. Malûmu âileridir ki meclisin serbestisini temin endişesi de benim en çok yüreğimi sızlattıyor. Fakat zaruret hisse hâkim oluyor. Pek istirham ederim, bu bapta muvafık cevabınız

1 - Vasıf Beyefendiye: a) Görüşüldüğü bildirilen kişilerden Rauf Ahmet ve Ferit Beylerin İstanbulun ancak İstanbuldan kurtulacağı düşüncesinde bulduklarını sanırım. Ahmet İzzet Paşa Hazretleri de aslında ulusal savaşımın da İstanbulda kıyımı neden olabileceğini sanıyordu. Sözlerine uyulması herşeyden önce bu inanışının değişip değişmediğini bilmeye bağlıdır. Savaşışleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine gelince, onun da kararsız olduğunu bilirsiniz. Abuk Paşa da ayın nitelik ve ruhsal durumdadır. Göz Doktoru Esat Paşa hakkında ise kesin bir görüşüm yoktur. Yalnız kendisini yakından tanıyan bir kısım arkadaşlarımız onu son derecede kısır düşünceli, pek fazla ün düşkünü gösteriyorlar. Kısacası kararlılıklarında ve düşüncelerinde oturmuşluk ve tutarlılık bulunmayan ve İstanbulda düşman baskısı altında düşünen bir devlet adamları ve kişilerin öğütleri incelenmek gerekir. Yine bildirelim ki, Meb'uslar Meclisinin her bakımdan güvenli bir yerde toplanması, ilk ve temel koşuldur. İstanbulda güven olmadığını ve olamayacağını hem Savaşışleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine hem de Ahmet İzzet Paşa Hazretlerine ayrıntılı olarak ve dahası Şevket Bey kardeşimizde de özetliyerek açıkladık sanırım. Gerçi birçok sakınca bulunduğu yadsınamaz. Ama kesin zorunluk karşısında bunların ne ölçüde dikkate alınması ve hesaba katılması gerekeceğini sağduyunuza ve mantıklı düşüncenize bırakırız. Asıl şaşılacak şey isimleri bilinen üç kişinin güvenliğini sağlamaya gücünün yetmeyeceği belirlenen hükûmetin öteki meb'usları nasıl koruyabileceği sorundur. Bizde yavaş, yavaş oluşmaya başlayan düşünce ve kanı ne yazık ki yabancıların değil belki onlardan çok şimdiki hükûmet üyeleri ile, başka kişilerden bazılarının bildirilen üç kişiyi sakıncalı saymakta olmalarıdır. Hakkımızda eskiden yasaya aykırı ve haksız olarak alınmış olan kararların ve verilen emirlerin hâlâ düzeltilmesine girişilmemiş olması da bu düşünce ve kanımızı güçlendirmektedir. Bununla birlikte meclisin toplantı yeri konusundaki görüşler Temsilci Kurulun düşüncesi olup bu konuda merkez kurulu aracılığıyla ulusun kamu oyu sorulmakta bulunduğundan oyların sonucuna ve bundan doğacak karara göre davranılması doğaldır. Siz de pek iyi biliyorsunuz ki bütün çaba ve çalışmalarımız bugünkü hükûmeti yerinde tutmak, onu dışarıya ve içeriye karşı güçlü kılmaktır. Tersî aklımızdan geçmedi.

b) Nisbî temsilin kabulü zorunluluğu karşısında meclisin dağıtılmasını şimdiden düşünen bir çevrede ve olayların etkisi altında Meb'uslar Meclisinin toplanmak istemeyeceğini de doğal saymak gerekir sanırım. Nisbî temsili bizim ilkelermiz dördüncü maddesi kabul etmediğinden bizim ilkelermizi savunacak meb'usaların öncelikle dağıtılacağı bellidir.

c) Hükûmetin iyi niyetinden kuşkulamak istemeyiz. Ve dileriz ki yaptıklarıyla bizim bu isteğimizi pekiştirsin ve güçlendirsün. Fakat "istekli değildir" sözlerinden bir şey anlayamadık, amaç birlikte ve elele bu vatana gerçekten hizmet etmek midir yoksa sıkışık zamanlarda bizi yalnız bırakmak mıdır? Bunun şimdiden aydınlanması gerekir. Karşı görüşlü olanların işbaşına geçmesinden korkmak yarar sağlamaz. Böyle olunca tutum ve gidiş değiştirilemez.

2 - Seçim konusundaki yansız tutumumuz, bizimle birlikte çalıştığımız için sizce bilinmektedir. Saygılar sunarız.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 183.
Çözülmüş şifre
İvedi 193/31

Harbiye, 6/11/1919

Sıvasta K.O. 3 K.

Temsilci Kurula: Millî Meclisin taşrada toplanmasının sakıncalarını bilginize sunmuş-tum. Elbette o sakıncalar arasında toplanma olanağı da dikkatinize sunulmuştu. Bildiğiniz politik sakıncalar var. İkinci olarak yönetim sakıncaları var. Üçüncü olarak da toplanma olanağı yoktur. Çünkü meb'usaların büyük bir kısmı bu düşünceden yana olsa da önemli bir kısmı da buna karşı olacak ve kanuna ve politik ve yönetsel sakıncalara dayanarak İstanbulda toplanmayı istemekte direnecektir.

Hükûmet ve senato üyeleri de genellikle ayrıksız olarak bir düşüncededir. O halde taşrada kim ve nasıl toplanabilir? Bilirsiniz ki meclisin özgürlüğünü sağlama kaygısı da benim yüreğimi pek çok sızlattıyor. Ama zorunluk duyuya üstün oluyor. Çok rica ederim, bu konuda olumlu yanıtınızı ivedilikle kabineye bildiriniz. Japon Rıza Bey ile pek yakında iyi haberlerle yanınıza

kabineye acilen iş'ar buyurunuz. Japon Rıza Bey ile pek yakında iyi haberler ile size mülâki olacağım. Rauf Bey isterse Haşim Beyi de alayım. Sulh ve Selâmeti tamamen kazandık demektir. Millî Türk keza bizim Millî Ahrarı yıkıyoruz. Millî Kongre yola gelecek cümleye derin hürmet. Vasıf

6/11/1335 tarih ve 73 numaralıdır.

**Harbiye Nazırı
Cemal**

VESİKA, 184.

Pangaltı, 19/11/1335

**Sıvasta K.O. 3 Kumandanlığına
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:**

Meb'usanın İstanbulda içtimanda meb'usların dermeyan edeceği efkâr dolayısıyla hiçbir tehlike mutasavver değildir. Meb'usandan en müfritini sulh meselesi mevzuubahs olduktaki hükümeti Ermenistan teşkilinden, Arabistana istiklâl vermekten, Irak'tan feragat etmekten, Anadolu'da menatki nüfuz tefrikinden tahzir edecek diyelim. İngiltere, Fransa, İtalyayı gücendirmek lâzımgelen bu mütaleat İstanbul gazetelerinin dahi hükümetin salâhiyetar, mes'ul ağızları tarafından yüzlerce defa söylenmiş ve söylenmekte bulunmuştur. Bilâmuhaberat tasavvurat vadisinde kaldığıma düşmanlarımızın kimseyi düşünmediklerini söylemekten menetmiyecekleri münakaşaya bile değmez. Fakat yine bilfarz Arabistanın mutlaka bizden ayrılması konferansça takarrür ederse hükümetimize vaki olacak böyle bir teklifi hükümet ya kabul veya muhalefetin kuvvei teyidiyesini hazırlayarak reddedecektir. Padişah, Avrupa muhalefet tarafını itizam etmeyip uyusmak cihetini ihtiyar eder ve meclis buna karşı giderse meclis ister burada ister Anadolu'da olsun Padişah'ın fesheyle, fikrine muvafık bir kabineyi resikâra getirir ve Kuvayı Millîye ile hemfikir olan meclis padişaha karşı ilânı husumet eylerle Anadolu kimin arkasından gider. Sulhü itizam eyliyen halife ile (m y y s y v r a s d s b a l y n h a v r n h) olsun halen kendisini fedakârlığa mecbur tutan Kuvayı Millîyeye mi tâbi olsun. Bunu iyice tartıp ana göre hareket zarurî olacağına ve takdirde çıkacağı muhik bulunduğuna nazaran meclisi Anadolu'da toplamak fikrinden feragat bir farizai vataniyedir fikrindeyiz. Kara Vasıf

**Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket**

VESİKA, 185.

Şifre

Zata mahsustur

Gayet müstaceldir

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine

Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine

Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Kumandanı Cevdet Beyefendiye

Konyada On İkinci Kolordu Kumandanı Fahri Beyefendiye

Meclisi Meb'usanın mahalli içtima, badeliçtima Heyeti Temsilîye ve teşkilâtı millîyenin alacağı şekil ve tarzı faaliyeti, Paris Sulh Konferansının hakkımızda müspet veya menfi bir karar vermesi haline karşı tarzı hareket gibi mühim mukarrerat hakkında 15, 13, 12, 20 ve 3 üncü Kolordu Kumandanlarile müdavelei efkâr edilmesi görüşülmüştür. Sizce bir mahzur görülmediği takdirde muntakâi âlilerini teftiş bahanesile merkezden ayrılarak teşrinisaninin yedisi ile onuncu günün arasında Sıvasta bulunmak üzere hareketinizini iş'arını rica ederiz. (Yalnız Cevdet Bey'e; vaziyeti ahireden dolayı Diyarbakırdan ayrılmak imkânı mevcut olmadığı takdirde Erkânıharbiye Reisinizin gönderilmesi reyî âlilerine menuttur). Telgrafın vâsl olduğunun iş'arı müsterhamdır.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

geleceğim. Rauf Bey isterse Haşim Beyi de alayını, Sulh ve Selâmeti* tümüyle kazandık demektir. Millî Türk* gibi bizim Millî Ahrarı* yıkıyoruz. Millî Kongre yola gelecek herkese derin saygı. Vasıf

6/11/1919 tarih ve 73 sayılıdır.

**Savaşşleri Bakanı
Cemal**

BELGE, 184.

Pangaltı, 19/11/1919

**Sıvasta K.O. 3 Komutanlığına
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:**

Meb'usların İstanbulda toplanmasında meb'usların ileri süreceği düşünceler bakımından, hiçbir tehlike düşünülemez. Meb'uslardan en aşırı barış sorunu sözkonusu olduktaki hükümeti Ermenistan kurulmasından, Arabistana bağımsızlık vermekten, Irak'tan vaz geçmekten, Anadolu'da söz geçirme bölgeleri ayrılmasından dolayı sakındırarak diyelim. İngiltere, Fransa, İtalyayı gücendirecek bu düşünceler İstanbul gazetelerinin ve hükümetin yetkili, sorumlu ağızları tarafından yüzlerce defa söylenmiş ve söylenmekte bulunmuştur. Yazışma yapmadan varsayımlar ortasında kaldığıma düşmanlarımızın kimseyi düşünmediklerini söylemekten alıkoymayacakları tartışmaya bile değmez. Fakat yine bir varsayım olarak Arabistanın kesinlikle bizden ayrılması konferansça kararlaştırılırsa hükümetimize yapılacak böyle bir öneriyi hükümet ya kabul edecektir ya da buna karşı olmanın gerekçesini hazırlayarak geri çevirecektir. Padişah, Avrupaya karşı gelmek düşüncesini tutmayıp uyusmak, yolunu yeğler ve meclis buna karşı durursa meclis ister burada, ister Anadolu'da olsun Padişah onu dağıtır ve düşüncesine uygun bir kabineyi işbaşına getirir ve Ulusal Güçlerle aynı düşüncede olan meclis padişaha karşı düşmanlığını açığa vurursa Anadolu kimin arkasından gider. Barıştan yana olan halife şimdi kendisinin özveriye zorlayan Ulusal Güçlere mi bağlı olsun? Bunu iyice tartıp ona göre davranmak zorunlu olacağına ve işin değerlendirilmesinden çıkacak sakıncalar yerinde olduğuna göre meclisi Anadolu'da toplamak düşüncesinden vazgeçmek bir vatan borcudur düşüncesindeyiz. Saygı sunarız. Kara Vasıf

**Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanı
Albay Şevket**

BELGE, 185.

Şifre

Kişiyi özeldir

Çok ivedidir

Erzurumda On Beşinci Kolordu Komutanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine

Ankarada Yirminci Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine

Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Komutanı Cevdet Beyefendiye

Konyada On İkinci Kolordu Komutanı Fahri Beyefendiye

Meb'uslar Meclisinin toplanma yeri, toplantıdan sonra Temsilci Kurulla Ulusal Örgütlerin alacağı biçim ve çalışma yöntemi, Paris Barış Konferansının hakkımızda olumlu veya olumsuz bir karar vermesi üzerine nasıl davranılacağı gibi önemli kararlar konusunda 15,13, 12, 20 ve 3 üncü Kolordu Komutanlarıyla düşünce alışverişinde bulunulması görüşülmüştür. Sizce bir sakınca görülmezse bölgenizi denetleme görüntüsü altında merkezden ayrılarak Kasımın yedisi ile onuncu günü arasında Sıvasta bulunmak üzere yola çıktığınızın bildirilmesini rica ederiz. (Yalnız Cevdet Bey'e; son durum nedeniyle Diyarbakırdan ayrılmak olanağı bulunmazsa Kurmay Başkanımızın gönderilmesi sizin kararınıza bağlıdır). Telgrafın vardığının bildirilmesi rica olunur.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 186.

Şifre

K. O. 15 Kumandanı Kâzım Paşa Hazretlerine

Fuat Paşa geldi. Gözlerinizden öper. Hasretle hareketiniz haberine muntazırız. Yeni ve pek mühim bir vaziyet karşısındayız. Cümleten takdimi hümr ederiz.

Mustafa Kemal

Şifre

**Edirne'de Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye
Balıkesir'de Kumandan Yusuf İzzet Paşa Hazretlerine
Bandırmada Fırka Kumandanı Kâzım Beyefendiye
Bursada Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyefendiye
Diyarbakır'da K.O. 13 Kumandanı Cevdet Beyefendiye
Halit Beyefendiye**

Berayı müzakere Ali Fuat Paşa Sıvasa geldi. Kâzım Kara Bekir Paşa geliyor. Zatı âlilerini budiyeti mesafeden ve muntakanızın ehemmiyetinden naşı davete cesaret edemedik, görüşeceğimiz hususları birer, birer zatı âlinize de arz ederek kıymetli mütaleantı istifsa edeceğiz. Cümleden arzı hümr ederiz. Kardeşim.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 187.

Kara Hasan Oğlumuz

Selâm eder gözlerinizden öperim. Millet ve devlet için en mühim vazife inzibat olduğu cümlece malûmdur. Zira nerede asayiş berkemal olursa adaleti islâmîye oradadır. Senin ile Savaştepeyi çevirdiğim zaman cuma namazı kılmayan Çerkezlerden birçoklarını gördük ne hal ile geçtiğini bil. İşte Koca Süleyman mahsulü bugün kıyam eden müslümanlar firkaî Muhammediyeden başka fırkaların umumuna lânet ederek sevgili padişahımızın hilâfeti başına toplanarak itihacı ve farmason mel'unların on senedenberi bu muazzam hükûmeti islâmîyeyi çetecilik ve haydutlukla ne hallere getirdiklerini en âdil akıl sahibi anlar. Ve bunlara lânet eder. Cümlelenizi eşkiya diyerek ne şiddetli hallere koydular. Hakkınızda istimal ettikleri kuvveti unutmama. Şüheda evlâtları, kadınları ot, toprak yedikleri vakit, aklıyla şehit ettikleri vakit onların hanesinde hükûmet memurları ve şube hainleri helvalar, kuzu ziyafetleri ve ahali üç yüz kuruşa bir arşın basma aldıkları vakit kendilerinin evinde Musevî Nesim ve sairenin rüşvet olarak aldıkları kumaşlar denklelerini haneleri için idi oğlum, bunları Cenabı Hak hesap verecek olan beş vakit namazı kılanları muhakemeye hüküm vermek isterim bunun için o koca,...rahmane secde etmeyen Suphi ve Kara İbrahim ve Con Mehmetlerin ve sairenin fikrilsidelerine kapılmayarak bu katil, hain güruhundan hükûmette ve sair mahalde bulduklarına aman verme malları size helâldir. Müftiye müracaat et doğru fetvasını al bunlardan daha eşet müslümanlar için bir fert yâr olmamıştır. Rica ederim müslümanların kiblegâhı olan Kâbeî muazzamadan ve huzuru hazreti risaletpenah efendimiz hazretlerinden, mukaddesatı diniyemizden bizi mahrum eden Çanakkale Boğazından milletin islâm evlâtlarını denize dökeni ve Kafkas dağlarında Arabistan çöllerinde Acemistanda ve Yanya ve Romanya dağlarında helak eden ve bugün İstanbulda yüz bin islâm kadınlarını ve kızlarını vesika verip fahişe eden bu canlar farmason değildir de kimdir. Allah ve resulullah aşkına müslüman ve dini Muhammedi kardeşlerimiz firkaî naciyeî Muhammediden başka bir firka bizim için kat'iyen caiz olamaz bu mel'unlardan bu beldeî islâm halifemizin başına toplanarak bunları defedelim. Adil olan şeriatimizin ahkâmına göre kul ve hükûmet sahibi olalım. İşte bunlar olmak için senin beş vakit namaz kılan silâhşor büyük Türklerin ve müslümanların gayretlerine mütevakıftır. Bu hainlerin kırk gündenberi benim ve arkadaşların müslümanların mahvına tam iki kolordunun topları ve mîtralyözleri kırk dört saat şiddetli muharebe ettikleri iki şehit ve iki mecruhtur. Ziyade yapıyarak Cenabı Hak lûtfu keremini ruhaniyeti hazreti risaletpenahi ve bayrağın duasile kendileri münhedim ve yedi yüzü mütecaviz asker de ellerinden alınıp memleketlerine gönderilmiştir. Oralarda da bu mel'unların cebren topladıkları masum askercikleri toplayarak memleketlerine gönderiniz hükûmette bu mel'unlardan bırakmayın. Hele jandarma zabiterinden kuyruğu kesik namzetler denilen kazları hemen gebertiniz bu yoldaki müslümanların ittifak ettiklerine dair hilâfete telgraf

BELGE, 186.

Şifre

K.O. 15 Komutanı Kâzım Paşa Hazretlerine

Fuat Paşa geldi. Gözlerinizden öper. Yola çıktığımız haberini hasretle bekliyoruz. Yeni ve çok önemli bir durum karşısındayız. Hepimiz saygı sunarız.

Mustafa Kemal

Şifre

**Edirne'de Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye
Balıkesir'de Komutan Yusuf İzzet Paşa Hazretlerine
Bandırmada Tümen Komutanı Kâzım Beyefendiye
Bursada Tümen Komutanı Bekir Sami Beyefendiye
Diyarbakır'da K.O. 13 Komutanı Cevdet Beyefendiye
Halit Beyefendiye**

Görüşmek üzere Ali Fuat Paşa Sıvasa geldi. Kâzım Kara Bekir Paşa geliyor. Sizi olun uzaklığından ve bölgenizin öneminden ötürü çağırılmayı göze alamadık, görüşeceğimiz konuları birer, birer size de bildirerek değerli düşüncelerinizi soracağız. Hepimiz saygı sunarız. Kardeşim.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 187.

Kara Hasan Oğlumuz

Selâm eder gözlerinizden öperim. Millet ve devlet için en önemli görevin güvenlik olduğu herkesçe bilinmektedir. Çünkü nerede güvenlik tam olursa islâm adaleti oradadır. Senin ile Savaştepeyi çevirdiğim zaman Cuma namazı kılmayan Çerkezlerden birçoklarını gördük. Ne durumda geçtiğini bil. İşte Koca Süleyman kuşağı bugün ayaklanan Müslümanlar Muhammediye Partisinden baka partilerin tümüne lânet ederek sevgili padişahımızın halifeliği çevresinde toplanarak itihacı ve farmason mel'unların on senedenberi bu yüce islâm devletini çetecilik ve haydutlukla ne durumlara getirdiklerini en adaletli akıl sahibi anlar. Ve bunlara lânet eder. Hepinizi eşkiya diyerek ne kötü durumlara koydular. Size karşı kullandıkları kuvveti unutmama. Şehit çocukları, kadınları ot, toprak yedikleri vakit, aklıyla şehit ettikleri vakit onların evlerinde hükûmet memurları ve şube hainleri helvalar, kuzu ziyafetleri ve halk üç yüz kuruşa bir arşın basma aldıkları vakit kendilerinin evinde Musevî Nesim ve benzerlerinin rüşvet olarak aldıkları kumaş denkleleri için idi oğlum, bunları Yüce Tanrıya hesap verecek olan beş vakit namazı kılanların yargılanmasıyla mahkûm etmek isterim bunun için o koca,...Tanrıya secde etmeyen Suphi ve Kara İbrahim ve Con Mehmetlerin ve öbürlerinin kötü düşüncelerine kapılmayarak bu katil, hain güruhundan hükûmette ve başka yerde bulduklarına aman verme malları size helâldir. Müftiye başvur doğru fetvasını al bunlardan daha aşırı Müslümanlar için kimse yâr olmamıştır. Rica ederim Müslümanların kiblesi olan yüce Kâbeden ve Tanrının elçisi Peygamberimiz efendimiz hazretlerinin huzurundan, dinimizin kutsal değerlerinden bizi yoksun eden Çanakkale Boğazından milletin Müslüman çocuklarını denize dökeni ve Kafkas dağlarında Arabistan çöllerinde Acemistanda ve Yanya ve Romanya dağlarında yere seren ve bugün İstanbulda yüz bin Islâm kadınlarını ve kızlarını vesika verip fahişe yapan bu canlar farmason değildir de kimdir. Allah ve Peygamber aşkına Müslüman ve Muhammed dininden olan kardeşlerimiz Muhammedin kurtarıcı partisinden başka bir parti bizim için kesinlikle yasaktır. Islâm halifemiz etrafında toplanarak bu Müslüman şehrinden bu mel'unları kovalım. Adaletli olan şeriatimizin kuralına göre kul ve hükûmet sahibi olalım. İşte bunlar olmak için senin beş vakit namaz kılan silâhşor büyük Türklerin ve Müslümanların çabalarına bağlıdır. Bu hainlerin kırk gündenberi benim ve arkadaşların Müslümanların yok edilmesi için tam iki kolordunun topları ve makineli tüfekleri kırk dört saat sert savaşlar iki şehit ve iki yaralı var. Daha çok yapıyarak Tanrının iyilik ve yardımı peygamber hazretlerinin manevî desteği ve bayrağın duasile kendileri perişan olmuş ve yedi yüzü aşkın asker de ellerinden alınıp memleketlerine gönderilmiştir. Oralarda da bu mel'unların zor kullanarak topladıkları suçsuz askercikleri toplayarak memleketlerine gönderiniz hükûmette bu mel'unlardan bırakmayın. Hele jandarma subaylarından kuyruğu kesik adaylar denilen kazları hemen gebertiniz bu yoldaki Müs-

yazdır gayretli müslüman mahsulü Cenabı Hak muinimiz olsun. Amin bihürmeti seyyidül mürselin.

30 Teşrinisani 1335

Bunun aksini zihar işleme oğlum sonra milletin huzurunda hesap vereceksin.

**İzmit Mutasarrıfı Sabıkı ve Muhammedi
Fırkası Kumandanı
Ahmet Anzavur**

Diğer mektup

Orada bazı İttihatçı Çerkezler vardır. Zihar bunların size söyleyeceği ifadei kâzibelerine kat'iyen sem'i itibar etme diğer size yazdığım uzun mektuptaki hakikati anlatıp birbirinizden ayrılmıyacağınıza ve bu dinü devlete ve padişahımızın uğrunda fedai can edeceğimize birleşerek bunlara sen riyaset et veyahut ulemadan birini reis yap herhalde oradaki halkın huzur ve rahatına son derecede dikkat ediniz oğlum icraat ve muvaffakiyetinize dair telgraflarınızı Kirmasti ve Karacabey ve Bursa cihetlerinde intizar ederim.

Ahmet Anzavur

VESİKA, HAFİ, MÜHİM, 188.

MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ TEŞKİLAT NİZAMNAMESİNE LAHİKTİR (1)

Yalnız alâkadarana mahsus ve mahremdir

1 - İstiklâllerini muhafaza uğrunda teşekkül ve taazzuv etmiş olan millî kuvvetler her türlü müdahale ve tecavüzden masundur. Devlet ve milletın mukadderatında iradei millîye amel ve hâkimdir. Ordu makamı muallâyı hilâfetin masuniyetini dahi kâfil olan işbu iradei millîyenin tâbi ve hadimidir.

2 - Ordu bir tecavüz vukuunda plânına tevfikân hareketini idare edeceğinden ayrıca berveçhiati teşkilât yapılır.

3 - Teşkilâtı millîyemizle ordu arasındaki irtibatı Heyeti Temsilîye muhafaza eder. Ancak bir tehlike anında her merkez mücavirinde bulunan kı'ta kumandanlarıyla dahi irtibatla bulunur.

Millî müfrezeler

4 - Millî müfrezeler Müdafaaî Hukuk Cemiyetinin Heyeti İdare ve Heyeti Merkeziyele tarafından teşkil olunur. Bu hususta icap eden muaveneti ahzı asker rüesası ve muntaka kumandanları ifa ederler. Bu teşkilâtta atideki hususat nazarı dikkate alınır:

a) Anasırı gayrimüslimenin kesreti;

b) Harekâtı ihtilâliyede mahsus kuvvetleri;

c) Sırf soygunculuk ve intikamcılık ve saire gibi esbap ile ikâ cinayat ve icrayı şekavet eyleyen müslim ve gayrimüslim çetelerin azlığı ve çokluğu.

5 - Millî müfrezeler sabit ve seyyar olmak üzere iki türlüdür. Umumiyetle mücadele ve emniyet ve asayişini temin ve idame icabında ordunun hareketini teshil maksadile seyyar müfrezeler teşkil olunur. Bundan başka eşkıyanın taarruzundan ve anasın gayrimüslimenin ihtilâl ve tecavüzatından kasaba ve köyleri muhafaza ve müdafaa için mahalle, köy ve muntakalarda sabit müfrezeler vücuda getirilir.

6 - Seyyar müfrezeler silâh altında ifayı vazife eden efrattan maada bütün milletin eli silâh tutan gençlerinden teşkil olunur. Bir tehlike anında vukubulacak davet üzerine orduyu seferber edecek olanlar orduya iltihak eder.

Mütebaki kuvvet mahalli tehlikelere karşı olup bunlara lüzumunda makineli tüfek ve top dahi ilhak olunur. Efradın muharebe görmüş olması müreccahtır. Amir zaptü rapta kadir ve meharetli ve müfrezeler şekavetkâr bir kuvvet olmayıp selâmeti mülkü millete vakfî hizmet ve hayat etmiş kanaatkâr, hamiyetperver zevattan mürekkep olmalıdır. Müfrezelerin teşkili ve emri kumanda ve idaresi tıpkı askerî manga, takım ve bölük gibidir.

Mükâfat, mücazâtı dahi tıpkı askerlikteki gibi olur.

7 - Müfrezeler yalnız kendi muntakalarında değil ledelicap mücavir muntaka müfrezelerine tevhidî mesai için diğer muntakalara da geçerler.

lûmanların birleştiklerine ilişkin halifelîge telgraf yazdır gayretli Müslüman çocuğu Tanrı yardımcımız olsun. Amin.

30 Kasım 1919

Bunun tersini hiçbir zaman yapma oğlum sonra milletın karşısında hesap vereceksin.

**Eski İzmit Mutasarrıfı ve Muhamedi
Tümeni Komutanı
Ahmet Anzavur**

Öteki Mektup

Orada bazı İttihatçı Çerkezler vardır. Bunların size söyleyeceği yalan sözlere hiçbir zaman kesinlikle kulak verme ve size yazdığım öteki uzun mektuptaki gerçeği anlatıp birbirinizden ayrılmıyacağınıza ve bu din ve devlet ve padişahımız uğrunda can vermek için birleşerek bunlara sen başkanlık et ya da din bilginlerinden birini baş yap herhalde oradaki halkın huzur ve rahatına son derecede dikkat ediniz oğlum yaptıklarınıza ve başarınıza ilişkin telgraflarınızı Kirmasti ve Karacabey ve Bursa yörelerinde beklerim.

Ahmet Anzavur

BELGE, GİZLİ, ÖNEMLİ, 188.

MÜDAFAAİ HUKUK DERNEĞİ ÖRGÜT TÜZÜĞÜNE EKTİR (1)

Yalnız ilgililere özel ve gizlidir

1 - Bağımsızlıklarını koruma uğrunda kurulmuş ve örgütlenmiş olan ulusal güçler her türlü karışmaya ve saldırıya karşı korunmuştur. Devlet ve milletın kaderinde ulusun isteği etken ve egemendir. Ordu yüce halifelik makamının dokunulmazlığının da güvencesi olan bu ulusal isteğe bağlı ve onun hizmetindedir.

2 - Ordu bir saldırı olunca kendi plânına göre işlerini yöneteceği için ayrı olarak aşağıdaki örgütler kurulur.

3 - Ulusal örgütlerimizle ordu arasındaki bağlantıyı Temsilci Kurul sağlar. Ancak bir tehlike anında her merkez yakınında bulunan birlik komutanlarıyla da bağlantı kurar.

Ulusal Birlikler

4 - Ulusal birlikler Hakları Savunma Derneğinin yönetim kurulları ve merkez kurulları tarafından oluşturulur. Bu konuda gereken yardımcı askerlik şubeleri başkanları ve bölge komutanı yapar. Bu örgütlenmede aşağıdaki noktalar dikkate alınır:

a) Müslüman olmayan unsurların bolluğu;

b) Başkaldırma eylemlerinde etkisi duyulan güçler;

c) Salt soygunculuk ve öç almaçılık yapan ve bu gibi başka nedenlerle cinayeti işleyen ve eşkıyalık yapan Müslüman ve Müslüman olmayan çetelerin azlığı ve çokluğu.

5 - Ulusal birlikler durucu ve gezginci olmak üzere iki türlüdür. Genellikle çatışmak ve güven ve düzen sağlayıp sürdürmek ve gerektiğinde ordunun işini kolaylaştırmak amacıyla gezginci birlikler kurulur. Bundan başka eşkıyanın saldırısından ve Müslüman olmayan unsurların başkaldırmalarından ve saldırılarından kasaba ve köyleri koruyup savunmak için mahalle, köy ve bölgelerde durucu birlikler oluşturulur.

6 - Gezginci birlikler silâh altında görev yapan erlerden başka bütün milletin eli silâh tutan gençlerinden oluşturulur. Bir tehlike anında yapılacak çağın üzerine orduyu seferber duruma getirecek olanlar orduya katılır.

Geri kalan güçler yerel tehlikelere karşı olup bunlara gerektiğinde makineli tüfek ve top da verilir. Erlerin savaş görmüş olması yeğlenir. Komutan disiplin kurmaya yetenekli ve becerikli olmalı birlikler eşkıyalık yapacak kuvvetler olmayıp hizmetini ve hayatını ülkenin ve ulusun esenliğine adanmış azla yetinen, yurtsever kişilerden oluşmalıdır. Birliklerin kuruluş, emir ve komuta işleri ve yönetimi tıpkı askerî manga, takım bölük gibidir. Ödüllendirme ve cezalandırma da tıpkı askerlikteki gibi olur.

7 - Birlikler sade kendi bölgelerinde değil gerektiğinde yakın bölge birlikleriyle işbirliği için öteki bölgelere de geçerler.

Bu vazaif mahallî heyeti idare ve merkezîyelerin emrile olur. Ancak ahvali mühimme- de müfrezeler kendiliklerinden muavenete koşmakla mükelleftirler. "Yalnız bu halde mensup oldukları heyeti idare ve merkezler haberdar ederler. Mühim görülen mevakia icabında bir kut'ai askeriye dahi kuvvelüzzahr olarak gönderilir.

8 - Vilâyet heyeti merkezîyelerile Heyeti Temsilîye lüzum gördüğü muntakaların müfrezelerini muhatarada bulunan herhangi bir mücavir muntakaya sevk ve cemi ile ifayı vazifeye davet edebilir. Bu halde muntakalar kendilerine mensup müfrezelerin noksanlarını ikmal ve sevk etmekle mükelleftir.

9 - Sabit müfrezeler, seyyar müfrezeleri teşkil edenlerden maadasından teşekkül eder ve bunlar tarafından lüzum görülen köylerde, nahiyelerde; kasabalarda kasaba ve şehirlerin her mahallesinde müdafaa tertibatı yapılarak hristiyanların katliam yapmak ve asayiş ihlâl gibi mel'unca maksatlarına ve eşkiya çetelerinin taarruz ve cinayetlerine karşı tedabir alınır.

10 - Sabit ve seyyar millî müfrezelere muktazi eslihai mütenevviyanın teminin tedariki mühimdir, eşkiyadan alınan silâhlar, zenginler tarafından para, tedariki mümkün olan tüfek, rovelver bomba teslihatta medar olabilir. Bu hususta ordunun dahi muaveneti talep olunur. Hayatlarını ve işlerini temin dahi aynı tarzda olur.

11 - Her nevi fazla esliha mühimmat ve malzeme münasip mahallere depo edilir. Ecanip eline, düşman yedine geçmesi melhuz depolar muhataralı muntakalarda hafiyen nakil veya mecburiyet anında, yağma halinde kaldırılıp emin mahallere depo edilir veyahut muhataralı muntakalarda ahaliye tevzi edilir.

12 - Esliha daima milletin malı ve zıyaî hazinesi milletin zararı demek olduğundan esliha tevziatı kutaati askeriyedeki usule tevfiikan icra olunacağı gibi seyyar ve sabit müfrezeler tevziatta kefaletle ve muntazam numara tahtında kuyut ile müfreze âmirlerinin mes'uliyeti tahtında icra olunur.

13 - Millî müfrezeleri teşkil edecek her fert Kur'anî azimüşşan üzerine el basarak tahlif olunur.

14 - Müfrezelerin sıhhiye umuru için evvelce askerlikte ders görmüş olanlardan istifade olunmalıdır. İcap eden silâh ve sargı takımları ordudan talep olunur.

15 - İşbu lahika bir talimatname mahiyetinde olup mahallin icap ve şeraitine tevfiikan tabik olunur.

VESİKA, 189.

Şifre

Seryaver Salih Bey tarafından küşat olunacaktır.

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

Atideki hususat, mahza zatı devletleri kabinede Heyeti Temsilîyemiz Murahhası bulunmaları itibarile arz ve istihsar kılınır. Ahmet Fevzi Paşa Riyasetinde Mahkemei Temyiz Azasından Cafer İlhami ve Fetva Emîni Hasan Efendilerden mürekkep bir heyetin Ankara, Sivas, Erzurum vilâyetlerine izam edilmiş olduklarına dair Heyeti Temsilîye, tarafı devletlerinden haberdar edilmemiştir. Bu heyetin maksadı izamı ve bilhassa Fetva Emîni ile Kâmil Paşa Kabinesi zamanında polis müdürü olan zevatın böyle bir heyetteki hikmeti vücuları anlaşılammıştır. Daha bu gibi heyetler izam olumuş veya olunacak mıdır? Tenvir buyurulmak- lüğümüzü istirham ederiz.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 190.

Gayet aceledir

Adet

8084

Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

"Dahiliye Nâzırının şüphe celbedebilecek tarzındaki muamelelerine nazarı dikkatinizi celbe lüzum görürüz" fikrasından maksat ne olduğu anlaşılammadı. Burasının acilen, muvaz- zahan işarı.

**Harbiye Nâzırı
Cemal**

Bu görevler oranın yönetim kurullarının ve merkez kurullarının emrile yapılır. Ancak önemli durumlarda birlikler kendiliklerinden yardıma koşmakla yükümlüdürler. Ancak bu durumda bağlı buldukları yönetim ve merkez kurullarına bilgi verirler. Önemli sayılan yerlere gerektiğinde yardımcı güç olarak bir ordu birliği de gönderilir.

8 - İl merkez kurullarıyla Temsilci Kurul gerekli gördüğü bölgelerin birliklerini tehli- ke altında bulunan herhangi bir komşu bölgeye gönderip orada toplayarak görev yapmaya çağırabilir. Bu durumda bölgeler kendilerine bağlı birliklerin noksanlarını tamamlayıp gön- dermekle yükümlüdür.

9 - Durucu birlikler, gezginci birlikleri oluşturanların dışında kalanlardan kurulu ve bunlar tarafından gerekli görülen köylerde, bucaklarda; kasabalarda kasaba ve şehirlerin her mahallesinde savunma düzeni kurarak Hristiyanların kıyım yapmak ve iç güvenliği bozmak gibi mel'unca amaçlarına ve eşkiya çetelerinin saldırı ve cinayetlerine karşı önlem- ler alınır.

10 - Durucu ve gezginci ulusal birliklere gerekli çeşitli silâhların sağlanması önemlidir, eşkiyadan alınan silâhlar, zenginler tarafından para ile elde edilebilecek olan tüfek, rovel- ver bomba silahlanmaya yardımcı olabilir. Bu konuda ordunun da yardımı istenir. Hayatları- nı ve beslenmelerini sağlamak da aynı yoldan olur.

11 - Her türden fazla silâhlarla cephaneli erle araç ve gereçler elverişli yerlerde depo edilir. Yabancıların eline, düşman eline geçmesi olasılığı bulunan depolar tehlikeli bölgeler- den gizlice başka yere taşınır ya da zorunluk doğarsa, yağma biçiminde kaldırılıp güvenli yerlerde depo edilir ya da tehlikeli bölgelerde halka dağıtılır.

12 - Silâhlar her zaman milletin malı ve bunların yitirilmesi millet varlığının kaybı de- mek olduğundan silâh dağıtımını askerî birliklerdeki yöntemle göre yapılacağı gibi gezginci ve durucu birlikler dağıtımda kefillikle ve düzgün numara altında kayıtlarla birlik komutanları- nın sorumluluğu altında yapılır.

13 - Ulusal birlikleri oluşturacak herkese Yüce Kur'an'a el bastırılarak yemin ettirilir.

14 - Birliklerin sağlık işleri için daha önce askerlikte ders görmüş olanlardan yararlanılmalıdır. Gereken silâh ve sargı takımları ordudan istenir.

15 - Bu ek de bir yönetmelik niteliğinde olup yerin gerekleri ve koşulları gözetilerek uygulanır.

BELGE, 189.

Şifre

Başyaver Salih Bey tarafından açılacaktır

Savaşşleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

Aşağıdaki noktalar, salt sizin kabinede Temsilci Kurulumuzun delegesi bulunmanızı dolayısıyla sunulup sorulmuştur. Ahmet Fevzi Paşa Başkanlığında Yargıtay üyelerinden Cafer İlhami ve Fetva Emîni Hasan Efendilerden oluşan bir kurulun Ankara, Sivas, Erzu- rum illerine gönderilmiş olduklarına ilişkin Temsilci Kurula sizin tarafınızdan bilgi verilme- miştir. Bu kurulun gönderilmesindeki amaç özellikle Fetva Emîni ile Kâmil Paşa Kabinesi zamanında polis müdürü olan kişilerin böyle bir kurulda bulunmalarının anlamı anlaşılama- mıştır. Bu gibi daha başka kurullar gönderilmiş ya da gönderilecek midir? Aydınlatılmaklı- ğımızı rica ederiz.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 190.

Çok ivedidir

Sayı

8084

Sıvasta Üçüncü Kolordu Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

"İçişleri Bakanının kuşku uyandırabilecek davranışlarına dikkatinizi çekmeyi gerekli görürüz" sözleriyle ne demek istendiği anlaşılammadı. Bu noktanın ivedi olarak açıkça bildi- rilmesi.

**Savaşşleri Bakanı
Cemal**

VESİKA, 191.
Numara 325

Harbiyeden, 9/11/1335

Sıvasta K.O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 - İntihabatın dairei selâmette cereyanı ve Meclisi Meb'usanın İstanbulda toplanması ve teşkilâtı millîye namına umuru hükûmete müdahale edilmemesi hakkında hükûmetin tarafınıza evvel ve âhir vaki olan tebligatı kat'îdir. Nerelerde ne yolda müdahalât vaki olduğu istifsar olunmakta ise de müdahalât vakta misal iradına ihtiyaç göstermeyecek derecede aşkâr ve müteaddit telgrafnamelerimizde dermeyeran olunan metalibin de aynı mahiyette olduğu derkârdır. Hükûmet beyannamesinde tespit ve ilân edilen bitarafliktan ayrılmıyacağı cihetle teşkilâtı millîyeye muhalif içtihatla bulunanların tazyik ve tecziyesi cihetine gidemez. Fakat bunlar meyanında birtakım kimselerin muhalifi kanun ef'ale cür'et edecekleri sabit olursa haklarında lâzımgelen muamelei kanuniyeyi de bilâ tereddüt tatbik eder. Maahaza teşkilâtı millîyeye mensup olanların müdahalâtına nihayet verilemediği halde yalnız muhaliflerle uğraşmak hükûmetin tahtı tesir ve nüfuzda olduğuna delâlet edeceğinden evelimilde teşkilâtı millîyenin itilâfı vaki mucibince kabineye tamamen itimat ve icraatı hükûmete inkıyat eylemesi zaruridir. Zaten bu maksat temin olunmadıkça ve memlekette yalnız bir hükûmet mevcut olduğuna kanaat husule gelmedikçe Sulh Konferansına davet olunmağımız mümkünatından değildir. Düveli Mütelif müessillerinin beyanını da bunu müeyyittir. Şimdiki hal bir müddeçik daha devam edecek olursa heyeti vükelânın çekileceği muhakkaktır.

2 - Kabinenin fikrini berveçhibalâ arz ederim Efendim.

**Harbiye Nâzırı
Cemal**

VESİKA, 192.

Şifre

Müstacel

Seryaver Salih Bey tarafından

Açılacaktır

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

C: 9/11/1335 tarih ve 325 numara.

Teşkilâtı millîyenin memleket ve millet için hayat ve memet meselesi olduğu pek muhik olarak hükûmeti seniyece de tasdik ve kabul buyurulmuş ve hatta Meclisi Millînin içtimandan sora dahi baka ve devaneye arzusu ile endişei vatana matuf hissiyatı millîyetperverane ve efkârı şaibe ve durbineye izhar kılınmıştır.

İntihabat mücadelesi o derece serbest cereyan etmektedir ki en müterakki ve medeni memleketlerde bile bu suretle müdahalesiz bir intihap vaki olmamıştır zannındayım. Müdafai Hukuk Cemiyetinin ve Heyeti Temsilîyemizin gayrimeşru bir tesir ve müdahalesi alınmıştır ve alınacaktır. Her şahıs namzetliğini kendisi vazetmektedir.

Meclisi Meb'usan hakkındaki mütaleatımızı arzetmiştik. Bu mütaleanın kabul ve ade mi kabulünde bittabi hükûmet tamamen serbesttir. Heyeti merkeziyeler vasıtasile efkârı umumiyei milletin istimzaç kılıldığı ve neticesinin arzedileceği evelce bildirilmişti. Bundan sona da hükûmeti seniyece kararında sebat etmek veya etmemek yine hükûmete ait bir husustur.

Asayiş ve inzibatın teminine, vahdeti millîyeyi ihlâl ve teşkilâtı millîyeyi imhaya çalışan İngilizler ve muhipleri, Nigehbancılar ve Hürriyet ve İtilâf gibi milletin mahvına teşebbüs edenlere dair kabine nezdinde murahhasımız olan zatı devletleri vasıtasile vukubulmakta olan maruzatımızın müdahale mahiyetinde telâkki buyurulması her halde hulûbu niyetimizle kabili telif görülmemektedir.

Teşkilân millîyeye muhalif içtihatla bulunanlar ancak memleket ve millete düşman olanlardır. Hükûmeti seniyenin bunların menafîi memleketi ızzar eden içtihatlarını hüsnütelâkki etmemesi pek tabii ve lâzımdır. Şüphesizdir ki bu içtihadat ef'ale geçmedikçe müdahale edilemez. Adapazarı, Karacabey, Bozkır hadiselerinin ef'ali cürmiyeden oldukları müstağnii arzıdır.

Müdafaa Hukuk Cemiyetine ve teşkilâtına gelince; hükûmeti seniye ile yaptığı itilâfa sadık ve amali hükûmete her hususta müzahirdir. Hükûmetin şayanı itimat göremediği ef'alinin önünü almağa teşebbüs etmesini inkıyatsızlıkla itham pek haksızlık olur. Meselâ Nigdeden ahali tara-

BELGE, 191.
Sayı 325

Harbiyeden, 9/11/1919

Sıvasta K.O. 3 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 - Seçimlerin iyi ve dürüst yapılması ve Meb'uslar Meclisinin İstanbulda toplanması ve ulusal örgütler adına hükûmet işlerine karışılmaması yolunda hükûmetin size öteden beri yaptığı bildirimler kesindir. Nerelerde ne yolda karışmalar yapıldığı sorulmakta ise de yapılan karışmalar örnek göstermeyi gerektirmeyecek ölçüde açık ve birçok telgraflarımızda ileri sürülen isteklerin de aynı nitelikte olduğu bellidir. Hükûmet belirtilip ilân edilen taraf-sızlıktan ayrılmıyacağı için ulusal örgütlere karşı görüşte olanlara baskı yapılması ve bunların cezalandırılması yönüne gidemez. Ama bunlar arasında birtakım kimselerin kanuna aykırı işler yapmaya kalkışacakları saptanırsa haklarında gereken yasal işlemi de duraksamadan uygular. Bununla birlikte ulusal örgütlere bağlı olanların işlere karışmalarına son verilmezse yalnız örgütlere karşı olanlarla uğraşmak hükûmetin etki altında bulunduğunu göstereceğinden önce ulusal örgütlerin yapılmış anlaşma uyarınca kabineye tam güven göstermesi ve hükûmetin yaptıklarına uyması zorunludur. Aslında bu amaç sağlanmadıkça ve memlekette yalnız tek bir hükûmet bulunduğu inancı doğmadıkça Barış Konferansına çağırılmaklığı olabilecek şeylerden değildir. İtilâf Devletlerinin temsilcilerinin demecileri de bunun doğrulamaktadır. Şimdiki kurum birazcık daha sürecek olursa hükûmetin çekileceği kesindir.

2 - Kabinenin görüşünü yukarıda belirttim Efendim.

**Savaşşleri Bakanı
Cemal**

BELGE, 192.

Şifre

İvedi

Başyaver Salih Bey tarafından

Açılacaktır

Savaşşleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

K: 9/11/1919 tarih ve 325 sayı.

Ulusal örgütlerin memleket ve millet için ölüm kalım sorunu olduğu pek haklı olarak yüksek hükûmetçe de onaylanmış ve kabul edilmiş ve dahası Ulusal Meclisin toplanmasından sonra da kalıp sürmesi isteği ile vatan kaygısına yönelik milliyetçi duygular ve yerinde ve uzak görümlü düşünceler açıklanmıştır.

Seçim mücadelesi o kadar serbest yapılmaktadır ki en iyi ve uygar ülkelerde bile böyle karışmasız bir seçim yapılmamıştır sanırım. Hakları Savunma derneğinin ve Temsilci Kurulumuzun yasaya aykırı bir etki ve karışması olmamıştır ve olmayacaktır. Herkes adaylığını kendisi koymaktadır.

Meb'uslar Meclisi ile ilgili görüşümüzü bilginize sunmuştuk. Bu görüşleri kabul edip etmemekte elbette hükûmet tamamiyle serbesttir. Merkez kurulları aracılığıyla ulusun kamu oyunun soruşturulduğu ve sonucunun bilginize sunulacağı daha önce bildirilmişti. Bundan sonra da yüksek hükûmetin kararında durup durmaması yine hükûmeti ilgilendiren bir konudur.

İç güvenlik ve disiplin sağlanmasına, ulusal birliği bozmaya ve ulusal örgütleri yok etmeye çalışan İngilizler ve İngiliz Muhipleri Derneği, Nigehbancılar ve Hürriyet ve İtilâf gibi milletin yıkımına girişenlere ilişkin olarak kabinede delegemiz sizin aracılığınızla yapmakta olan başvurularımızın işe karışma niteliğinde sayılması her halde iyi niyetimizle bağdaşır görülmemektedir.

Ulusal örgütlere karşı görüşte bulunanlar ancak memleket ve millete düşman olanlardır. Yüce hükûmetin bunların ülke yararlarına zarar veren düşüncelerini iyi karşılamaması çok doğal ve gereklidir. Kuşku yoktur ki bu düşünceler eylemlere dönüşmedikçe karışılmaz. Adapazarı, Karacabey, Bozkır olaylarının suç eylemi olduklarını açıklamaya değmez bile.

Hakları Savunma derneğine ve örgütlerine gelince; yüce hükûmetle yaptığı anlaşmaya bağlı ve hükûmetin isteklerine her konuda destekçidir. Güvenilir saymadığı hükûmet eylemlerinin öntü-

fundan tardolunmuş Mutasarrıf Cavit Beyin Aydın Mutasarrıflığına tayin edilmiş olmasını doğru görmemek binaenaleyh bu pek sakim ve hatarnâk muamelenin tashihini istirham eylemek bu zatın gittiği yerde halk tarafından ademi kabulü suretile tahassul edecek vaziyeti elimenin hudusuna mümanaat kaygusundan başka bir şey değildir.

Beyanâtı vakıalarından anladığımızı göre hükûmeti seniye teşkilâtı millîyenin mevcudiyetini ihtimal ki zait görüyor. Filhakika keyfiyet bu merkezde olup teşkilâtı millîyeye ihtiyaç olmaksızın memleketi tahlis edecek kuvvete malik bulunuluyorsa ana nazaran esbabına tevessül edilmek üzere vazihan emrû iş'arını arada her türlü suítefehhümün izalesi için arz ve istirham eyleyiz.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 193.

Harbiye Nezareti

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine mahsustur

Maruzu âcizidir.

Bu âne kadar vukubulan muhaberat, serdedilen mütaaleat atideki nikata münhasırdır.

1 - Meclisi Meb'usan İstanbuldan başka bir mahalde tecemmü etmeli,

2 - Kuvayı Millîye ruhile mütehasis olmayan memurlar tebdil edilmeli,

3 - Hürriyet ve İtilâfa mensup sabık kabine erkânından bâzıları ile bâzı zevatı saire mücazat edilmeli.

a) Bu birinci mesele kabinenin müteaddit müzakerat günlerini tamamen işgal etti. Mehafili ecnebîye Paris Konferansının Rumeli ile İstanbul muntakasının beynelmilel bir hale ifrağı tasavvurlarını ihtar ederek tehlikeyi ihsas ettiler. Muhaliflerin İstanbulda bile meclise iştirak etmezlerken harice gitmeyecekleri gün gibi aşikâr ve bu hali nelere vesile ittihazından çekinmeyecekleri ise derkâr görüldü.

Zâtı şahanenin bu meseleye rıza gösteremeyecekleri tamamen anlaşıldı.

Kuvayı işgalîyenin Meclisi Meb'usana taarruzlarının belki devleti aliye için hayırlı neticeler verebileceğini Amerikalular ihsas ve hatta izhar ettiler. Ve bu taarruzu ihtimal dairesinde göremediler.

b) Kuvayı Millîye ruhile mütehasis olmıyan memurların kodamanları işgal ordularına adeta istinat etmiş vaziyettedirler. Derhal bunlar hakkında yapılacak muamele mümanaata maruz kalacak, hükûmet fena bir vaziyete girecektir. Zaten intikam siyaseti bu vatani senelerce ne hale koymuş idi. Şahsî içtihatlarla hürmetle beraber asayişe taallûk edecek derecedeki efa'lin men'i delâilin vücudile beraber kabil ve nâfi olacaktır ve kabine bu bapta tedricî bir silsile takibini düşünmüş ve tatbikına teşebbüs etmiş idi.

Ne çare ki birinci maddede arzettiğim gibi Kuvayı Millîye itilâf esaslarını kabul ettiği halde Ankara valisini kabul etmemekle, Bozkır hâdisesindeki muvaffakiyeti kendi vatandaşlarımıza karşı müntekim ve kahir bir muvaffakiyet halinde ilân etmesile, Antalya Mutasarrıfı hakkında, merhum Kemal aleyhine şehadet etmek cürmünü esas tutarak tebdilinde ısrar göstermekle ve bilhassa ve en mühim hususiyetle Meclisi Millînin İstanbulda ademi in'ikadı fikrinde devam etmekle kabineyi günlerce bu işlerin müzakeresine mecbur ve icraatında tenniye sevketti.

Heyeti Temsilîye haricteki memurlar için resmî memurların şikâyetlerini usul kabul ederse hükûmet hâkim veyahut iki hükûmet mevcut olduğu fikrinin tadil etmiş olur. Meclisi Millînin mahalli içtimaina çabuk karar vermekle muzaheret vadelediği kabineyi bütün müşkülâtan kurtarmış olur. Şimdi hükûmet hiçbir kuvvete müstenit değildir ve bu hali umum hissetmiştir.

c) Sabık kabine erkânının derhal tecziyesi değil delâli kanunîye bularak usulü kanunî dairesinde muameleleri muvafık olacağını zaruri bulunduğunu arz etmişim. Çünkü ekseri müstenittir. Meselâ polis müdürünün tebdilinde bu hal tamamilen tezahür etti. Aydın valisinin tebdili halinde yerine tayin olunacak zatın kabul ettirilmesi gibi bir mesele karşısında kalınacağı anlaşıldı. Nitekim Adanada bu hal görüldü.

Zaten kabineyi müşkül vaziyete sokmak için ecanip ve muhalifler şedit çalışmaktalarken kabinenin Kuvayı Millîye tarafından da müşkülâta uğratılması başka bir şekilde neticeler veremezdi. Çünkü Mütelifin mümessülleri de bunu böylece his ve kabul etmişlerdir ve hatta memleketi normal bir vaziyete görmedikçe sulh müzakeratına başlanamayacağı da ihsas ve hatta ihtar ettiler. Kabi-

nü almaya girişmesini hükûmeti saymamak diye suçlamak büyük haksızlık olur. Örneğin halk tarafından Niğdeden kovulmuş olan Mutasarrıf Cavit Beyin Aydın Mutasarrıflığına atanmış olmasını doğru görmemek bu nedenle de bu pek sakat ve tehlikeli işlemin düzeltilmesini dilemek bu kişinin gittiği yerde halk tarafından kabul edilmemesi yüzünden doğacak acı durumu önleme kaygısından başka bir şey değildir.

Sözlerinizden anladığıma göre hükûmet ulusal örgütlerin varlığını belki gereksiz görüyor. Gerçekten durum böyle olup, ulusal örgütlere gereksinim olmaksızın memleketi kur-tarma gücüne sahip bulunuluyorsa ona göre gereği yapılmak üzere açıkça bildirilmesini arada her türlü yanlış anlamaların ortadan kaldırılmasını çok rica ederiz.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 193.

Savaşîleri Bakanlığı

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine özeldir

Bilginize sunuyorum.

Bu ana kadar geçen yazışmalar ve ileri sürülen görüşlerin içeriği aşağıdaki noktalardan ibarettir:

1 - Meb'uslar Meclisi İstanbuldan başka bir yerde, toplamalı,

2 - Ulusal Güçler ruhu taşımayan görevliler değiştirilmeli,

3 - Hürriyet ve İtilâfa bağlı eski kabine üyelerinden bazdan ile öbür kişiler cezalandırılmalı.

a) Bu birinci sorun kabinenin birçok görüşme günlerini başdan başa doldurdu. Yabancı çevreler Paris Konferansının Rumeli ile İstanbul bölgesinin uluslararası bir duruma getirmeyi tasarladıklarını hatırlatarak tehlikeyi duyurdular. Muhaliflerin İstanbulda bile meclise katılmazken taşraya gitmeyecekleri gün gibi açık ve bu durum nelere bahane yapmak-tan çekinmeyecekleri ise kuşkusuz görüldü.

Padişahın buna razı olmayacağı kesin olarak anlaşıldı.

İşgal kuvvetlerinin Meb'uslar Meclisine saldırmalarının belki de Osmanlı devleti için hayırlı sonuçlar verebileceğini Amerikalılar sezinlediler ve dahası açıkladılar. Ve böyle bir saldırıyı olasılık içinde görmediler.

b) Ulusal Güçler ruhu taşımayan görevlilerin kodamanları sanki işgal ordularına dayanmış durumdadırlar. Bunlarla ilgili olarak yapılacak işlem hemen engelenmeye uğrayacak ve hükûmet kötü bir duruma düşecekti. Zaten oç alma politikası bu vatani senelerce ne duruma sokmuştu. Kişisel görüşlere saygılı olmakla birlikte işgüvenliği ilgilendirecek ölçü-deki davranışların önlenmesi kanıtlarıyla birlikte olası ve yararlı olacaktır ve kabine bu konuda yavaş yavaş ve dizi biçiminde uygulamaya geçmeyi düşünmüş ve buna girişmiş idi.

Neye yarar ki birinci maddede bildirdiğim gibi Ulusal Güçler anlaşma ilkelerini kabul etmiş olmasına karşın Ankara valisini kabul etmemekle, Bozkır olayındaki başarıyı kendi vatandaşlarımıza karşı oç alıcı ve ezici bir başarı olarak duyurmasıyla, Antalya Mutasarrıfının -rahmetli Kemal'e karşı tanıklık etmek suçunu ele alarak - değiştirilmesinde direnmekle ve özellikle en önemli olarak Ulusal Meclisin İstanbulda toplanmaması düşüncesini sürdürmekle kabineyi günlerce bu işlerin görüşülmesine zorladı ve işlerini ağırdan almaya yöneltti.

Temsilci Kurul taşradaki memurlar için resmî memurların şikâyetlerini yöntem olarak kabul ederse hükûmetin egemen olduğu ya da iki hükûmet bulunduğu konusundaki görüşünü değiştirmiş olur. Ulusal Meclisin toplanacağı yer konusunda çabuk karar verirse destekleyeceğine sözverdiği kabineyi bütün güçlüklerden kurtarmış olur. Şimdi hükûmet hiçbir güce dayanmamaktadır ve bu durumu herkes sezmiştir.

c) Eski kabine üyelerinin hemen cezalandırılmalarının değil yasal kanıtlar bularak kanunî yöntemler uyarınca işlem görmelerinin uygun olacağını zorunlu olduğunu bildirmiştim. Çünkü çoğu belli oldu. Aydın valisinin değiştirilmesi dorumunda yerine atanacak olanın kabul ettirilmesi gibi bir sorun karşısında kalınacağı anlaşıldı. Nitekim Adanada bu durum görüldü.

Zaten kabineyi güç duruma sokmak için yabancılar ve muhalifler yoğun olarak çalışmakta iken kabinenin Ulusal Güçler tarafından da zora sokulması başka bir şekilde sonuçlar veremezdi. Çünkü İtilâf Devletlerinin temsilcileri de bunu böyle sezmiş ve kabul etmişlerdir ve dahası memleketi normal bir durumda görmedikçe barış görüşmelerine başlanamayacağını da sezdirdiler ve bu konuda uyardılar bile. Kabine polis müdürüne ilişkin bu güçlükleri, örneğin yanına bir yarıdım-

ne polis müdürü hakkındaki bu müşkülâtı meselâ yanına bir muavin tayin etmek, İstanbul muhafızlığının şeklini tanı bir idareî örfiye haline muvafık bir şekle sokarak İstanbulun asayişini tamamen muhafızlık uhdesine vermek suretlerle İstanbul zabıtasını eline almak çarelerini de düşündü. Fakat arzettiğim gibi esaslı bir teşebbüs için dayandığı kuvvetin ciddiyetine hâlâ inanamadı.

Meselâ Dahiliye Nâzırı bu kuvvete ihtiyaç gösterenlerin başında desem mübalâğa olmaz. Ancak bu zatta hükümetçilik hissi galiptir. Bu his okşanmak suretile bu zatın azminden, fikrinden pek mühim istifadeler temin olunabileceğine ben kaniim.

d) Anadolu'ya gönderilen Fevzi ve Hurşit Paşalar heyetleri Bozkır hâdisesi ve hatta intihabat gürültüleri hakkındaki şikâyetleri behane ile tahkikata kıyam eden Mütelifinin hareketlerine mümanaat maksadından tevelliüt etmiştir.

Zatı devletlerle rüfekayı muhteremeye takdimi ihlâs ve ihtiramat eyler ve İstanbul muhtindeki mesainin maruz bulunduğu müşkülâtı adide derpiş buyurularak ana nazaran azamî muavenet ve muzaheretî devletlerini rica eylerim Efendim.

10 Teşrinisani 1335

**Harbiye Nâzırı
Cemal**

VESİKA, 194.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Harbiye, 24/11/1335

1 - Devletin umuru dahiliye ve siyâsiyesi kat'iyen iştirak kabul etmez. Evvel ve âhîr mevruz telgrafnamelerinden bu bapta müdahalâtta bulunulmadığı iş'ar kılınmakta ise de hükümetçe tayin olunan bazı memurînin mahalli memuriyetlerine gidememesi ve Menteşe mutasarrıfı gibi kanunen tahtı muhakemeye alınması lâzımgelenlerin mahalli memuriyetlerinde ipkasında ısrar olunmakla beraber murahhas sıfatile Sıvasa gönderilmesi ve Antalya mutasarrıfının Nazilliye azimete icbar kılınması Aydın vilâyetinden Haricîye, Dahiliye Nezaretlerine çekilecek şifre telgrafnamelerin telgrafhanece ademi kabulüne dair Nazilli Kuvayi Millîye kumandanı tarafından emrolunması gibi hadisat umuru hükûmete müdahaleden gayri manayı tazammun edemez.

Şu ahval taahhüdât ve teminatı vakıanın icap eden mahallere tebliğ olunmadığına veya hut tebligatı vakıanın mahallerince ısga edilmeyerek istenildiği veçhile hareket olunduğuna delâlet edeceğinden hakikati madde hernenen ibaret ise süratî mümkinine ile iş'ar buyurulması.

2 - Kabinenin noktai nazarı berveçhibalâdır. Suitefehhümatı izale edecek tatminkâr cevabı âlilerine muntazırım Efendim.

**Harbiye Nâzırı
Cemal**

VESİKA, 195.

Şifre

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

Sıvas, 27/11/1335

Kabinenin noktai nazârını müş'ir 24/11/1335 tarihli telgrafname Heyetimizce mütalea olundu. Bugünü kadar arada cereyan etmiş olan muhaberata nazaran vaziyetin; heyeti hazırai hükümetçe tamamen anlaşılmiş ve Heyeti Temsilîyenin yegâne emelini hükümetin takviye nüfuzuna ve bu baptaki mesaii masrufemizin hükümeti sakıttan mevruz intizamsızlıkların düzeltilmesine matuf bulunduğuna kanat getirilmiş olduğu ümidinde idik.

Vatan ve milletin halâs ve necatı uğrunda hükümeti seniyye kemali samimiyetle muzaheret ve muavenet düsturulharekâtımız olduğundan her türlü suitefehhümatın izalesi maksadile ita kılınan berveçhiati cevabımızın heyeti celîleye arzına tavassutu devletlerini istirham eyleriz:

cı atamak, İstanbul muhafızlığının biçimin tam sıkı yönetim durumuna uygun bir biçime sokarak İstanbulun iç güvenlik işini tümüyle muhafızlık yönetimine vermek yollarıyla İstanbul güvenlik işlerini eline almak yollarını da düşündü. Ama söylediğim gibi köklü bir girişim için dayandığı gücün sağlamlığına hâlâ inanamadı.

Örneğin İçişleri Bakanı bu güce gereksinim gösterenlerin başında desem abartma olmaz. Ancak bu kişide yöneticilik duygusu üstündür. Bu duygu okşanarak bu kişinin kesin kararlılığından, düşüncelerinden çok önemli yararlar sağlanabileceğine ben inanıyorum.

d) Anadolu'ya gönderilen Fevzi ve Hurşit Paşalar kurulları Bozkır olayı ve seçim gürültülerine ilişkin yakınlıkları bile ıleri sürerek soruşturma yapmaya kalkışan İtilâf Devletlerinin yaptıklarını engellemek amacından doğmuştur.

Size ve saygıdeğer arkadaşlara içten bağlılık ve saygılarımı sunar ve İstanbul çevresindeki çalışmaların karşı karşıya bulunduğu güçlüğü gözönünde bulundurarak ona göre bildiğince çok yardım ve desteğinizi rica ederim Efendim.

10 Kasım 1919

**Savaşşleri Bakanı
Cemal**

Özet: Kabine düşerse gelecek kabinenin biçim ve rengi şimdiden saptanamaz. O da bizden önceki kabine biçim ve rengine olursa vatan kesinlikle zarar görür ve hep yıkıma sürüklenir ve bu durumu bekleyenler çoktur.

Vatanın barışın çabuk yapılmasına gerçekten gereksinimi vardır. Sürüp gitmesi en azından ekonomi açısından yıkım getirir. Dize göre ise barış Ulusal Güçlerin hükümetle tam anlaşmasıyla elde edilecektir. İkinci olarak da seçimlerin yapılışı ve meb'usların kişilikleri memlekette dinginlik sağlayacaktır. Muhalifler ve yabancılar meclisin açılmasını engellemeye karar vermişlerdir. Temsilci Kurul da bu engellemeyi seçim yeri çekişmesiyle sürdürürse işimiz Allaha kalıyor demektir.

Hepinize saygım büyük içtenlikle sürmektedir Efendim.

10 Kasım 1919

**Savaşşleri Bakanı
Cemal**

BELGE, 194.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Harbiye, 24/11/1919

1 - Devletin iç işleri ve siyaset işleri hiç ortaklık kabul etmez. Önce ve sonra gelen telgraflarımızdan bu konuda karışmalar yapmadığımız bildirilmekte ise de hükümetçe atanan bazı memurların görev yerlerine gidememesi ve Muğla mutasarrıfı gibi kanun gereği muhakemeye verilmesi gerekenlerin görev yerlerinde alıkonmaları için direnmekle birlikte delege kimliğiyle Sıvasa gönderilmesi ve Antalya mutasarrıfının Nazilliye gitmeye zorlanması Aydın ilinden Dışişleri ve İçişleri Bakanlıklarına çekilecek şifre telgrafların telgrafhane tarafından kabul edilmemesi için Nazilli Ulusal Güçler komutanı tarafından emir verilmesi gibi olaylar hükümetin işlerine karışmaktan başka anlam taşıyamaz.

Bu olaylar verilen söz ve güvencelerin gereken yerlere bildirilmediğini ya da yapılan bildirin o yerlerce yerine getirilmiyerek istenildiği gibi davranılmakta olduğunu göstereceğinden gerçek durum ne ise olabildiğince çabuk bildirilmesi.

2 - Kabinenin görüşü yukarıda belirtildiği gibidir. Yanlış anlamaları giderecek doyuruca yanıtınızı beklerim Efendim.

**Savaşşleri Bakanı
Cemal**

BELGE, 195.

Şifre

Savaşşleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

Sıvas, 27/11/1919

Kabinenin görüşünü belirten 24/11/1919 tarihli telgraf Heyetimizce incelendi. Bugüne kadar arada geçmiş olan yazışmalara göre durumun bugünkü kabine tarafından iyice anlaşılmiş ve Temsilci Kurulun tek isteğinin hükümetin etkisinin güçlendirilmesi ve bu yolda harcadığımız çabaların düşük hükümetten kalma düzensizliklerin düzeltilmesine yönelik bulunduğuna inanmış olduğunuz umusundaydık.

Vatan ve milletin kurtuluşu ve esenliği uğrunda hükümete bütün içtenliğimizle destek ve yardımcı olmak ilkemiz olduğundan her türlü yanlış anlamaların giderilmesi amacıyla verilen bu karşılığımızın yüksek kabineye sunulmasına aracılık etmenizi dileriz:

1 - Devletin umuru dahiliye ve siyasesinin kat'iyen iştirak kabul etmediği bir hakikat olmakla beraber emsali namesbuk vaziyeti hâzırada, vatan ve milletin mukadderatını ancak temin edecek olan ve hükümeti seniyenin de lüzumu mevcudiyetini takdir ve vucubu temadisini tasdik eylediği teşkilâtı milliyeyi bilerek bilmiyerek zâfa duçar eyliyecek ve vahdeti milliyeyi ihlâl edecek hiçbir muameleye milletin muvafakat edemeyeceği de pek meşru ve tabiidir.

2 - Evvel ve âhir arzolunduğu veçhile umuru hükûmete müdahale olunmamaktadır. Mahalli memuriyetine gidemiyen yalnız Ankara valisidir ki bunun da sebep ve illeti ...tarih... numaralı şifre ile mufassalan arz edilmişti.

Milletin, esasen kendisi ile hemeşkâr olduğunu ve istinatgahını azim ve iradei millîye teşkil eylediğini ilân eden hükümeti hâzıradan her şeyden evvel hükümeti sakıta tarafından hareketi meşruai millîye aleyhinde tabik edilmiş olan gayrikanunî muamelâtın tashihini bekler iken aleyhtarı olduğundan dolayı tamamen teşhir ve Niğdeden tard eylediği Mutasarrıf Cavit Beyin... mahalle, Kayseride işten el çektirdiği Ali Ulvi Beyin tayin edildiğini görmesi velhasıl bazı ikinci tabaka memurünün şekli sabıkını muhafaza ile Ferit Paşa zihniyetini el'an yaşatmakta olduğunu hisseyemesi Heyeti Temsilîyenin aradaki vifak ve ütlâfi tamme dair tebligatı mükerreresine rağmen milleti müteessir etmekte ve Heyeti Temsilîyemizi müşkül bir vaziyete sokmaktadır. Bu yüzden vaki olacak müdahalelâta nüfuzu hükümetin kesredilmemesi için her fırsatta istirahatatta bulunulmuş, Dahiliye Nezaretinin vaziyeti müdrik olarak bir hattı hareket tayin eylesini sırf selâmeti millet ve vatan endişesi ile mükerreren arzylemiştik.

Aynı sebebe müpteni olmak üzere Antalya mutasarrıfının da...tarih... numara ile kaldırılması lüzumunu istirham eylemiştik. Halbuki bu zat da el'an makamında ipka ediliyor. Ahiren Antalya heyeti millîyesinden mevru raporla mutasarrıfı mumaileyhin mel'anetiyyü-zünden İtalyanların nihayet emellerine nail olarak Antalyada "Banko di Roma" şubasını küşat eyledikleri, dairi aidesinden tohumluk ihtiyacı defedilmediğinden ahalinin meyusiyeti ve hükümeti mahalliyenin lâkaydisi yüzünden yirmi sene müddetle, faizle, bedeli icarla ahali müslimenin arazisini kablelîğgal Trablusgarpta olduğu gibi ellerinden almakta oldukları bildirilmektedir. Tabii bu hal böyle devam ederse Antalya mutasarrıfını, hayat ve memati için düşmanla pençeleşmekte bulunan Aydın Kuvayı Millîyesi pek haklı olarak Nazilliye celbeler ve buna Heyeti Temsilîyece de artık itiraz imkânı kalmaz.

3 - Demirci Mehmet Efe tarafından Sıvasa gönderilmiş olup avdet eyliyen Hilmi Beyin mahkûmiyeti ve memuriyeti sabıkası bizce meçhuldür. Hükümeti sakıtının aciz ve ihaneti yüzünden kendi ırz ve namuslarını bilfiil ve bizzat müdafaaya mecbur olan Aydın cephesi Kuvayı Millîyesinin makamı akdesi hilâfete sâdık ve vahdeti millîyeye kaviyen merbut olan fedakâr bir cüz'ü tarafından gönderilen murahhasa bizce gayrimalûm esbapdan dolayı bir şey yapılamayacağı da aşikârdır. Mumaileyhin kanunen tahtı muhakemeye alınması icab ediyorsa hükümet icraat ve hareketünde bittabi muhtardır.

4 - Aydın vilâyetinin şifreli telgrafnamelerinin ademi kabulüne dair malûmat yoktur. Tahkik ediyoruz. Neticeye göre hareket edeceğiz.

Hulasaten arz edelim ki Heyetimiz imzası tahtındaki taahhüdatına tamamilen sâdiktir. Ve bu taahhüdatı aynen ifa etmektedir. Şu kadar ki taahhüdat müteakabil olmak gerekir. Halbuki hükümeti celileleri Salih Paşa Hazretlerinin imzası tahtındaki taahhüdat ve notların henüz hiçbirisi ifa eylememiş ve varsa esbabı mania dahi bildirilmemiştir. Arzı tazimat eyleriz.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 196.

Sıvas, 17/11/1335

Çürüksulu Mahmut Paşa Hazretlerine

31 Teşrinievvel 1335 tarihli Tasviri Efkâr gazetesinde "Bosphore" gazetesinin muharrirlerinden birine vaki beyanatı devletlerinde "Ermenilerin fazla mutalebatına hak vermeksizin hudutlarda bazı tashihatin icrasına razı oluruz" denildiğini okuduk. Şarkî Anadolu'da Ermenistan lehine tavizati arzıyede bulunulacağı vadini mutazammun olan bu cümlelerin sulh komisyonu azasından bir recilü devlet tarafından sarfedilmiş bulunmasının Şarkî Anadolu ahalisinin pek muhik olarak

1 - Devletin iç işleri ve siyaset işlerinin hiç ortaklık kabul etmediği bir gerçek olmakla birlikte benzerine rastlanmamış bugünkü durumda, vatan ve milletin kaderini sağlama alacak olan ve hükümetin de varlığının gerekliliğini anlayıp sürmesi zorunluğunu kabul ettiği Ulusal Örgütleri bilerek bilmiyerek zayıflatacak ve ulusal birliği bozacak hiçbir işi milletin kabul edemeyeceği de çok haklı ve doğaldır.

2 - Ötedenberi bildirildiği gibi hükümet işlerine kaşılmamaktadır. Görev yerine gidemiyen yalnız Ankara valisidir ki bunun da neden ve etkenitarih vesayılı şifre ile ayrıntılı olarak bildirilmiştir.

Milletin, gerçekte kendisi ile aynı görüşte olduğunu ve dayanağının milletin kararlılığı ve iradesinden oluştuğunu ilân eden bugünkü hükümetten her şeyden önce düşük hükümet tarafından ulusun haklı davranışlarına karşı uygulanmış olan yasadışı işlemlerin düzeltilmesini bekler iken ona karşı olması nedeniyle genelgeyle teşhir edilen ve Niğdeden kovduğu Mutasarrıf Cavit Beyin...yere, Kayseride işden el çektirdiği Ali Ulvi Beyin atandığını görmesi kısıacası bazı ikinci derecedeki memurların eski durumlarını koruyarak Ferit Paşa kafasının şimdi de yaşamakta olduğunu sezinlemesi Temsilci Kurulunun aradaki tam uyum ve anlaşma olduğuna ilişkin arka arkaya bildirimlere karşın milleti üzmetke ve Temsilci Kurulumuzu zor bir duruma sokmaktadır. Bu yüzden yapılacak karışmalarla hükümetin etkisinin kırılmaması için her fırsatta ricalarda bulunulmuş, İçişleri Bakanlığının durumu anlayışla karşılayıp ona göre bir tutum saptamasını salt milletin ve vatanın esenliği kaygısıyla arka arkaya bildirmiştik.

Aynı nedene bağlı olmak üzere Antalya mutasarrıfının kaldırılması gerekliliğinitarih...sayı ile rica etmiştik. Oysa bu kişi de hâlâ koltuğunda tutuluyor. Sonraları Antalya ulusal kurulundan gelen raporla o mutasarrıfın mel'unluğu yüzünden İtalyanların sonunda amaçlarına kavuşarak Antalyada "Banko di Roma" şubasını açtıkları, ilgili daire tarafından tohumluk gereksinimi giderilmediğinden halkın büyük üzüntüsü ve yerel hükümetin aldırma-zımlığı yüzünden yirmi sene süreyle, faizle, kira ile Müslüman halkın topraklarını, işgalden önce Libyada olduğu gibi ellerinden almakta oldukları bildirilmektedir. Elbette bu durum böyle sürerse Antalya mutasarrıfını, ölüm ve kalımı için düşmanla pençeleşmekte bulunan Aydın Ulusal Güçleri çok haklı olarak Nazilliye getirir ve buna Temsilci Kurul tarafından karşı çıkma olanağı da kalmaz.

3 - Demirci Mehmet Efe tarafından Sıvasa gönderilmiş olup geri dönen Hilmi Beyin hükümlülüğü ve eski görevi bizce bilinmektedir. Düşük hükümetin güçsüzlüğü ve hainliği yüzünden kendi ırz ve namuslarını edimli olarak ve kendi elleriyle savunmak zorunda kalan Aydın cephesi Ulusal Güçlerinin en kutsal halifelik makamına sâdık ve ulusal birliğe sıkı sıkıya bağlı olan özverili bir bölümünce gönderilen delegeye bilmediğimiz nedenlerden dolayı bir şey yapılamayacağı da açıkça bellidir. Onun kanun gereği yargılanması gerekiyor-sa hükümet yapacağı işde ve davranışında doğal olarak serbesttir.

4 - Aydın ilinin şifreli telgraflarının kabul edilmemesine ilişkin bilgi yoktur. Araştırıyoruz. Sonuca göre davranacağız.

Özet olarak bildirelim ki Kurulumuz imzası altındaki yüklenimleriyle yüzdeyüz bağlıdır. Ve bu yüklenimleri eksiksiz yerine getirmektedir. Şu da unutulmamalıdır ki yüklenimler karşılıklı olmak gerektir. Oysa hükümetiniz Salih Paşa Hazretlerinin imzası altındaki yüklenim ve notların hâlâ hiçbirisini yerine getirmemiş ve varsa engelleyici nedenler bile bildirilmemiştir. Saygılar sunarız.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 196.

Sıvas, 17/11/1919

Çürüksulu Mahmut Paşa Hazretlerine

31 Ekim 1919 tarihli Tasviri Efkâr gazetesinde "Bosphore" gazetesinin yazarlarından birine verdiğimiz demeçte "Ermenilerin aşırı isteklerine hak vermeksizin sınırlarda bir takım düzeltmeler yapılmasına razı oluruz" denildiğini okuduk. Doğu Anadolu'da Ermenistan yararına toprak bırakılacağına söz verme anlamına gelen bu cümlelerin barış komisyonu üyelerinden bir devlet büyüğü tarafından söylenmiş bulunmasının Doğu Anadolu halkını pek haklı olarak son derece kızdırdığını

son derece mucibi infial ve teessüfü olduğunu beyan eyeriz. Milletin Erzurum ve Sivas Kongreleri mukarreratı ile Ermenistana bir karış toprak bile terketmeyeceğini ve hatta hükümet bu kabil bir mecburiyeti elimize serfuru eylemek ıztırarında bulunduğu cihana ilân edilmiş olduğundan bu azim ve kararı millinin herkesten evvel ihzaratı sulhiye komisyonu aza-yı kiramınca malûm ve muta bulunması lüzumunu arzederiz.

**Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal**

**31 Teşrinivel 1335 tarih ve 2887 numara
Çürüksulu Mahmut Paşanın beyanati**

Ayan azasından Çürüksulu Mahmut Paşa "Bosphore" gazetesi muharrirlerinden birisine vaziyeti siyasiyemiz hakkında berveçhiati beyanatta bulunmuştur: Sulh hazırlıkları:

- Şimdilik konferansın davetine intizar ediyoruz. Bu davetin yakında vukuunu ümit edelim. Memleketin o kadar halecanla beklediği ve zamana kadar aradaki vakıttan istifade etmeye çalışıyoruz. Sulh komisyonu bütün mesaili tetkik etmektedir. Komisyonda en iyi mütehasıslar vardır ve mesaisini teshil için tâli encümenler de teşkil etmiştir.

Türkiyeye bırakılacak arazi:

- Türkiyeye bırakılacak arazinin nelerden ibaret olacağına ihtimal veriyorsunuz?

- Bunu söylemek öyle bir faraziye olur ki, her zaman doğru çıkmaz. Yalnız Arap vilâyetlerinin imparatorluktan fekkine dair ecnebî matbuatının başlıca bize verdiği umumî iş'arata vâkıftır. Erivan payitaht olmak üzere müstakil bir Ermenistan ise artık teşkil edilmiştir. Ermenilerin fazla mutalebatına hak vermeksizin hudutlarda bazı tashihatın icrasına razı oluruz. Batum serbest liman oldukça, Ermenistan için denize iyi bir mahreç olur. Aynı suretle Azerbaycan ve Gürcü hükümetleri de istifade ederler. Mutedilâne idare edilecek bir tarzı hal, bu memleketlerden bir cemahiri mütefika meydana getirebilir.

Trakya ve İzmir meseleleri:

Trakya gelince, Bulgarlardan alınan arazi üzerinde bir (état tampon) vücuda getirilmiş olması hoşumuza gider. Trakya Türktür. Wilson prensiplerine nazaran da bugünkü gibi Türk kalması lâzımdır.

İzmir ve Aydın vilâyeti için haklarımız gayrikabili münakaşadır. İzmir malikiyet, memleketimiz için bir ihtiyacı hayatidir. Kat'iyen ecnebilere karşı bir hareketi hasmane mahiyeti haiz olmayan harekâtı millîyenin Yunan işgalinin neticei tabiiyesi olduğunu temin ederim.

Türkiyenin müstakbel idaresi:

- Türkiyenin müstakbel idare siyasiyesi hakkında kanaatiniz nasıldır?

- Emelimiz, düveli muazzama tarafından istenilen teminatı ita etmekle beraber onların müşaveret ve muavenetlerinden istifadedir. Konferans, kendiliğinden bir manda meselesinin ciheti tatbikiyesini düşündüğü için bunun derecesi imkânını tetkik ettik. Fransa veyahut İngiltere bu vazifenin icrasına muktedir olmadıklarından veya istemediklerinden konferans, geriye kalan Amerikaya müracaat etmiştir. Bize göre Amerika mandası tayin edilecek bazı şerait dahilinde kabili kabuldür. Fakat Washington Kongresinin bu bapta bir karar itasından evvel bir şey kestirmek kabil değildir. Beynelmüttefikin bir kontrol meselesine gelince, gerek iktisaden, gerek hukukan bunun keyfiyeti tabiki müşküldür.

VESİKA, 197.

Pangaltı, 20/11/1335

Sivas ta K.O. 3 K.

İzmit ve havalisine giden memurumuzun bakıye raporunu Gebze kaymakamı muhalif olarak ötedenberi tanımıştır. Sakıt kabine zurnamda Gebze Kuvayı Millîye gelince korkusundan kaçmış ve bilâhare gelmiş ise de kaza kaymakam vekili ve müftü sabıkın da bir mevki sahibi olması arzusu, hakkında şikâyet etmelerini mucib olmuştu. Bilâhare kaymakamın da şımarıklığından dolayı envai fecayie cür'et eden Yahya Kaptanın fenalıklarını örtmeye ve evcele Gebze gelen ve

üzdüğünü bildiririz. Erzurum ve Sivas Kongreleri kararları uyarınca milletin Ermenistana bir karış toprak bile bırakmayacağını ve hükümet bu yolda acı bir zorunluğa boyun eğse bile milletin, kendi meşru haklarını kendi savunmaya kesin karar verdiğini ve bunun dünyaya ilân edilmiş olduğunu milletin bu kesin kararlılığının herkesten önce Barış Hazırlıkları Komüsyonunun soylu üyelerince bilinmesi ve buna uymaları gerektiğini bildiririz.

**Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

**31 Ekim 1919 tarih ve 2887 sayı
Çürüksulu Mahmut Paşanın demeci**

Senato üyelerinden Çürüksulu Mahmut Paşa "Bosphore" gazetesi yazarlarından birine politik durumumuzla ilgili olarak aşağıdaki demeci vermiştir: Barış hazırlıkları:

- Şimdilik konferansın çağırmasını bekliyoruz. Bu çağırmanın yakında yapılacağını umalım. Memleketin o kadar yürek çarpıntısıyla beklediği bu çağırmanın gekceği zamana kadar, aradaki vakıttan yararlanmaya çalışıyoruz. Barış komisyonu tüm sorunları incelemektedir. Komüsyonda en iyi uzmanlar vardır ve çalışmasını kolaylaştırmak için altkomüsyonlar da kurmuştur.

Türkiyeye bırakılacak topraklar: - Türkiyeye bırakılacak toprakların neler olabileceğini düşünüyorsunuz?

- Bunu söylemek öyle bir varsayım olur ki, her zaman doğru çıkmaz. Yalnız Arap illerinin imparatorluktan ayrılmasıyla ilgili olarak yabancı basın bize verdiği başlıca genel bilgiler var elimizde. Erivan başkent olmak üzere bağımsız bir Ermenistan ise artık kurulmuştur. Ermenilerin aşırı isteklerine hak vermeksizin sınırlarda birtakım düzeltmeler yapılmasına razı oluruz. Batum serbest liman oldukça, Ermenistan için denize iyi bir çıkış olur. Böylece Azerbaycan ve Gürcistan devletleri de yararlanır. İlmli yönetilecek bir çözüm yolu, bu memleketlerden bir birleşik cumhuriyetler oluşturabilir.

Trakya ve İzmir sorunları:

Trakya gelince, Bulgarlardan alınan topraklar üzerinde bir tampon devlet oluşturulmuş olması hoşumuza gider. Trakya Türktür. Wilson ilkelerine göre de bugünkü gibi Türk kalması gereklidir.

İzmir ve Aydın illeri için haklarımız tartışılmaz. İzmirde sahip olmak, memleketimiz için kesin bir gereksinimdir. Kesinlikle yabancılara karşı düşmanca davranış niteliği olmayan ulusal savaşın Yunan işgalinin doğal sonucu olduğunu kesinlikle bildiririm.

Türkiyenin gelecekteki yönetimi:

- Türkiyenin gelecekteki siyasal yönetimi ile ilgili olarak ne düşünüyorsunuz?

- Amacımız, büyük devletler tarafından istenilen güvenceyi vermekle birlikte onların danışmanlıklarından ve yardımlarından yararlanmaktır. Konferans, kendiliğinden bir manda sorununun uygulanabilirliği konusunu düşündüğü için bunun ne ölçüde uygulanabileceğini inceledik. Fransa veya İngiltere bu görevi yapamayacaklarından ya da istemediklerinden konferans, geriye kalan Amerikaya başvurmuştur. Bize göre Amerika mandası saptanacak bir takım koşullarla kabul edilebilir. Ama Washington'daki Kongre bu konuda karar vermeden önce bir şey kestirilemez. İtilâf devletleri arasında ortaklaşa denetim konusuna gelince, gerek ekonomi açısından, gerek hukuk açısından bunun uygulanabilmesi güçtür.

BELGE, 197.

Pangaltı, 20/11/1919

Sivasta K.O. 3 K.

İzmit ve yöresine giden görevlimizin raporunun devamı: Gebze kaymakamı ötedenberi bize karşı olarak tanınmıştır. Düşük kabine zamanında Gebze Ulusal Güçler gelince korkusundan kaçmış ve sonradan gelmiş ise de kaza kaymakam vekili ve eski müftünün de bir görev sahibi olmak istemeleri, kaymakamı şikâyet etmelerine neden olmuştu. Sonradan kaymakamın da şımarıklığından dolayı türlü acı olaylara karışan Yahya Kaptanın kötülüklerini örtmeye ve daha önce

Nigehbancılığı tevatiir derecesini bulan ahlâksız Mülâzım Hakkı Efendi ile teşriki mesaiye ve Üsküdar Mutasarrıflığı ile gizli muhaberata başlayarak Kuvayi Milliyeye leke sürmeye sai olduğu anlaşılmış olmakla becayışinin ezhercihet müfit olacağı kanaati dairesindedir Efendim. (Kara Vasıf).

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay Şevket

VESİKA, 198.

Şifre

Sivas, 24/11/1335

Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay Şevket Beyefendiye

C: 20/11/1919

Gebze kaymakamı hakkındaki teklif bizce de pek muvafık görülmektedir. Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretleri vasıtasile icab edenlere anlatınız ve yerine sahibi namus ve şayanı itimat bir zatın tayin ve izamını temin buyurunuz.

Heyeti Temsilîye namına Mustafa Kemal

VESİKA, 199.

Mühim ve gayet müstaceldir

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bendeniz size iki gün evvel İzmitten tavsiye edilen Yahyayım. Emriniz üzerine telgraf başında emirlerinizi telâkki etmeye geldim. Nihayet yarın akşama kadar Kuşçalı telgrafhanesindeyim.

Yahya

VESİKA, 200.

İzmit merkezi vasıtasile Kuşçalı telgrafhanesinde Yahya Efendiye

Bulduğunuz havalide kuvvetli bir teşkilât yapınız. Adapazarı Kaymakamı Tahir Bey vasıtasile bizim ile tesis ve temini irtibat eyleyiniz. Şimdilik hazır bulununuz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Mustafa Kemal

VESİKA, 201.

Gayet müstaceldir

Kartal, 24/11/1335

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Köy içinde bilâ kabahat katil, nahiye müdürünü alâmeleinnas darp, köylerde gasp meselesinden dolayı Yahya Kaptanı hükûmete teslim mecburiyet elvermiştir. Dahiliye Nezareti ehemmiyetle bu meseleyi takip ediyor. Hükûmetin müşkül vaziyete kalmaması Yahya Kaptanın teslimini iktiza ettiriyor. Emri Devletlerinize makine başında muntazırım.

Kartal Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Heyeti Temsilîyesi Reisi Binbaşı Ahmet Necati

VESİKA, 202.

Şifre

Sivas, 8/12/1335

Müstaceldir

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

Kartal ve Gebze havalisinde ötedenberi devam edegelmekte olan asayişizlik son derece calibi dikkat görülmüş ve keyfiyetin tahkik ve iş'arı sureti hususîyede Birinci Fırka Kumandanı Rüştü Beyden rica edilmişti. Miri mumailiyhten alınan cevabî şifrede; Maltepe endakt mektebinde muvazzaf bir memur olduğu halde Kartal Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi sıfatını takanan Binbaşı Necati Beyin Kuvayi Millîye namile başına topladığı Arnavut Küçük Aslan çetesile halkı soydurmakta olduğu ve Gebze Jandarma Yüzbaşısı Nail Efendinin de mumailiyhtin şeriki ciürmü bulunduğuna şüphe kalmadığı; Darıca Rum bekçilerinin katli, İstelyanos isminde bir zengininin dağa kaldırılması vakayîinin tamamen Aslan çetesine ait olduğu halde hükûmeti seniyeeye sâdik ve teş-

Gebze gelen ve Nigehbancılığı herkesçe bilinen ahlâksız Teğmen Hakkı Efendi ile işbirliği yapmaya ve Üsküdar Mutasarrıflığı ile gizli haberleşmelere başlayarak Ulusal Güçlere leke sürmeye çalıştığı anlaşılmış olmakla değiştirilmesinin her bakımdan yararlı olacağı inancı vardır Efendim. (Kara Vasıf).

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Albay Şevket

BELGE, 198.

Şifre

Sivas, 24/11/1919

İstanbul Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Albay Şevket Beyefendiye

K: 20/11/1919

Gebze kaymakamı ile ilgili öneri bizce de çok uygun görülmektedir. Savaşleri Bakanını Cemal Paşa Hazretleri aracılığıyla gerekenlere anlatınız ve yerine namuslu ve güvenilir birinin atanıp gönderilmesini sağlayınız.

Temsilci Kurul adına Mustafa Kemal

BELGE, 199.

Önemli ve çok ivedidir

Kuşçalı, 24/11/1919

Sıvasat Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Ben kulunuz size iki gün önce İzmitten salık verilen Yahya'yım. Emrettiğiniz için telgraf başında emirlerinizi almaya geldim. En geç yarın akşama kadar Kuşçalı telgrafhanesindeyim.

Yahya

BELGE, 200.

24/11/1919

İzmit merkezi aracılığıyla Kuşçalı telgrafhanesinde Yahya Efendiye

Bulduğunuz bölgede güçlü bir örgüt oluşturunuz. Adapazarı Kaymakamı Tahir Bey kanalıyla bizimle bağlantı kurunuz. Şimdilik hazır bulununuz.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Başkanı Mustafa Kemal

BELGE, 201.

Çok ivedidir

Kartal, 24/11/1919

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Köy içinde suçsuz adamları öldürmek, bucak müdürünü herkesin gözü önünde dövmek, köylerde zorla para ve mal almaktan ötürü Yahya Kaptanın hükûmete teslim edilmesi zorunlu olmuştur. İçişleri Bakanlığında bu konuyu önemle izliyor. Hükûmetin güç durumda kalmaması, Yahya Kaptanın teslimini gerektiriyor. Emrinizi makine başında bekliyorum.

Kartal Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Temsilci Kurulu Başkanı Binbaşı Ahmet Necati

BELGE, 202.

Şifre

Sivas, 8/12/1919

İvedidir

Savaşleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

Kartal ve Gebze yöresinde ötedenberi süregelmekte olan içgüven yokluğu çok dikkat çekici görülmüş ve durumun araştırılıp bildirilmesi özel olarak Birinci Tümen Komutanı Rüştü Beyden rica edilmişti. Ondan alınan karşılık şifrede; Maltepe atış okulunda muvazzaf bir görevli olduğu halde Kartal Hakları Savunma Derneği Başkanı kimliğini takanan Binbaşı Necati Beyin Ulusal Güçler adıyla başına topladığı Arnavut Küçük Aslan çetesile halkı soydurmakta olduğu ve Gebze Jandarma Yüzbaşısı Nail Efendinin de onun suç ortağı olduğuna kuşku kalmadığı; Darıca Rum bekçilerinin öldürülmesi, İstilyanos adında bir zengininin dağa kaldırılması olaylarının tümüyle Aslan çetesinin işi olduğu halde hükûmete bağlı ve Ulusal örgütlerin temiz bir üyesi olan Yahya

kilâtu millîyenin nezih bir uzvu olan Yahya Kaptana muamileyhim tarafından bu vakayii canîyanenin atfû isnat edilmekte amasının ve bu iki zabıtın hükümet için tehlikeli birer unsur olduğu ve Gebze kaymakamlığının bu bapta iş'arati mes'ûlesinin de bu fikri müeyyit bulunduğu bildirilmektedir. Necati Efendinin bir yerden arasıra para almakta olması Sait Molla tavassutu ve İngilizlerin tertibi ile alâkadar olduğu hissini vermektedir. Binaenaleyh bu iki zabıtın bir an evvel mahallerinden kaldırılarak mazarrat edemeyecek mahallere tayin olunması ehemmiyetle maruzdur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 203.

Şifre

Zata mahsustur

Dersaadet Çanakakale Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay Şevket Beyefendiye

Kartal ve Gebze havalisindeki asayişsizliği Maltepe endahat mektebinde memur iken kendisine Kartal Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi sıfatını veren Binbaşı Necati Beyle, Gebze Jandarma Yüzbaşısı Nail Efendinin himaye ve idaresi altındaki Arnavut Küçük Aslan çetesi tarafından ika edilmekte olduğu ve Binbaşı Necati Beyin İstanbul ile muhabere ettiği ve bir yerden para almakta bulunduğu mevzuken istihbar edilmiştir. Keyfiyet kemali ehemmiyetle Harbiye Nâzırı Cemal Paşaya bildirildi. Ve bu zabıtların hemen mahallerinden kaldırılarak mazarrat ika edemeyecek bir mahalle tayinleri istirham olundu. Tarafınızdan da keyfiyetin mahrem olarak takip olunması ve bunların Kartal ve Gebzeden kaldırılmasını müteakıf meşru ve nezih bir tarzda teşkilâtı millîyenin o havalede taazzuv ve teşmili için icabına şimdiden tevessül buyurulması rica olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 204.

K.O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Kartal ve Gebze havalisindeki asayişsizliğin başlıca müsebbibi Gebzedeki Yahya Kaptanla refiki Kara Aslan ve Alemdağı cihetinde dolaşan Sâdık çeteleridir. Bizim şimdiye kadar yaptığımız tahkikat ve gönderdiğimiz en müstakim zevatın raporları bunu müeyyittir. Esasen evvelce yaptığı cüz'î hizmete mukabil şimdiki halde Gebze heyeti idaresini tanımayan ve hükümetin nüfuzunu suistimal ile ahaliye zulüm yapmaya kalkan Yahyanın son zamanlarda gönderilen muhtelif zevatın nasayihini dinlememesi ötedenberi Kuva-yi Millîye aleyhinde bulunmakla şöhrat kazanan Üsküdar mutasarrıfı ile pek sıkı münasebeti olan Gebze kaymakamının kucağına atılması bizi artık bu şerri ikat mazarrat edemeyecek bir hale getirmesine teşebbüs ettirmişti. Son zamanlarda bunu işitmesi ve ötedenberi araları iyi olmıyan Küçük Aslan çetesinin tevaccühte olması kendisini muhtelif vasıtalarla böyle setri kabayihâ sevk etmiştir. Yüzbaşı Nail Yahyanın aleyhindedir. Necati Beye gelince hükümeti sakıta zamanında Kartal kazasınca reis intihap olunarak Kuva-yi Millîye namına merkezle kat'ı alâka etmiş ve şimdiye kadar Kartal Gebze civarında ve Üsküdar müttehiden Ömerli ve Şile civarında teşkilâtı millîyeyi esaslandırmış ve nizamnameyi takip etmiştir. Yeniköy Rumlarının etrafı sarkıntulukları üzerine Küçük Aslan çetesini dolaştırmağa başlamış ve bunların da şimdiye kadar hiçbir fenalıkları duyulmamış ve hatta köylüye barolmalarını için de Necati Bey vasıtasıyla tarafınızdan para dahi verilmiştir. Değil bu memurları, her firsattan bilistifade Kuva-yi Millîyeyi lekelemeğe ve fedakâr ve çalışkan olan Üsküdar Jandarma Tabur Kumandanı Binbaşı Remzi Beyi bir behane ile azletmeğe çalışkan Üsküdar mutasarrıfı şimdiye kadar fedakârlığı ve Rum eşkiyasına karşı fedakârlığı görülen ve son defa Üsküdar köylerinde teşkilâtta bulunan endahat mektebindeki Yüzbaşı Hulûsi Efendiyi de Sadık çetesinin dağa kaldırıp para aldığı bir Rumu katletti. Para aldığı behanesile lekelemeye dolayısıyla teşkilât büsbütün bozmaya ve bu veçhile her teşebbüsü akim bırakmak manevrasına müracaat etmektedirler.

Hulûsa:

1 - Üsküdar livasınca teşkilât meşru ve nezih bir tarzda yapılmıştır. Binbaşı Necati biraz idaresiz ise de cezaya müstahak değildir.

2 - Teşkilât yapmaya çalışarak birer birer lekelenmemesi teşkilâtımızın müsmir olması için

Kaptanın onlar tarafından bu canice olaylarla haksız olarak suçlanılmakta olmasının ve bu iki subayın hükümet için tehlikeli birer kişi olduğu ve Gebze kaymakamlığının bu konuda resmi bildirisinin de bu düşüncüyü doğruladığı bildirilmektedir. Necati Efendinin bir yerden arasıra para almakta olması Sait Molla aracılığı ve İngilizlerin düzenlemesi ile ilgili olduğu izlenimi vermektedir. Bu duruma göre bu iki subayın bir an önce yerlerinden alınarak zarar veremeyecekleri yerlere atanmalarını önemle sunarım.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 203.

Şifre

Kişiyeye özeldir

İstanbul Çanakakale Müstahkem Mevki Komutanı Albay Şevket Beyefendiye

Kartal ve Gebze yöresindeki güvenlik yokluğunun Maltepe atış okulunda görevli iken kendisine Kartal Hakları Savunma Derneği Başkanı niteliğini veren Binbaşı Necati Beyle, Gebze Jandarma Yüzbaşısı Nail Efendinin koruması ve yönetimi altındaki Arnavut Küçük Aslan çetesi tarafından yaratılmakta olduğu ve Binbaşı Necati Beyin İstanbul ile haberleştiği ve bir yerden para almakta bulunduğu inanılır kaynaklardan öğrenilmiştir. Durum Savaşşleri Bakanı Cemal Paşaya önemle bildirildi. Ve bu subayların hemen yerlerinden alınarak zarar veremeyecekleri bir yere atanmaları rica edildi. Tarafınızdan da durumun gizlice izlenmesi ve bunların Kartal ve Gebzeden alınmalarından sonra o yörede Ulusal Örgütün hukuka uygun ve temiz bir yoldan kurulup yayılması için gerekenin yapılması- na şimdiden başlanılması rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 204.

K.O. 20 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Kartal ve Gebze yöresindeki güvensizliğin başlıca yaratıcıları Gebzedeki Yahya Kaptanla arkadaşı Kara Aslan ve Alemdağı yönünde dolaşan Sadık çeteleridir. Bizim şimdiye kadar yaptığımız soruşturma ve gönderdiğimiz en namuslu kişilerin raporları bunu doğrulamaktadır. Zaten önceleri yaptığı pek küçük hizmete karşılık şimdi Gebze yönetim kurulumu tanımayan ve hükümetin etkisini kötüye kullanarak halka zulüm yapmaya kalkan Yahyanın son zamanlarda gönderilen birçok kişinin öğütlerini dinlememesi ötedenberi Ulusal Güçlere karşı olmakla ün kazanan Üsküdar mutasarrıfı ile pek sıkı ilişkisi olan Gebze kaymakamının kucağına atılması bizi artık bu haydutu kötülük yapamayacak bir duruma getirmeye girişmek zorunda bırakmıştı. Son zamanlarda bunu işitmesi ve ötedenberi araları iyi olmayan Küçük Aslan çetesine güler yüz verilmesi kendisini türlü yollarla böylece kabahatlarını örtmeye yöneltmiştir. Yüzbaşı Nail Yahya'ya karşıdır. Necati Beye gelince düşük hükümet zamanında Kartal ilçesine başkan seçilerek Ulusal Güçler adına İstanbulla ilişki kesmiş ve şimdiye kadar Kartal Gebze yöresinde ve Üsküdar'da birlikte Ömerli ve Şile yöresinde Ulusal Örgütleri kökleştirmiş ve tüzüğe uymuştur. Yeniköy Rumlarının sarkıntılık yapmaları üzerine Küçük Aslan çetesini dolaştırmaya başlamış ve bunların da şimdiye kadar hiçbir fenalıkları duyulmamış ve dahası köylüye yük olmamaları için de Necati Beyin aracılığıyla tarafınızdan para da verilmiştir. Yanlız bu görevlileri, her uygun durumdan yararlanarak Ulusal Güçleri lekelemeye ve özverili ve çalışkan olan Üsküdar Jandarma Tabur Komutanı Binbaşı Remzi Beyi sözde nedenle görevden çıkarmaya çalışkan Üsküdar mutasarrıfı şimdiye kadar özverisi ve Rum eşkiyasına karşı özverisi görülün ve son defa Üsküdar köylerinde örgütte bulunan atış okulundaki Yüzbaşı Hulûsi Efendiyi de Sadık çetesinin dağa kaldırıp para aldığı bir Rumu öldürdü. Para aldı diye sözde bir nedenle lekelemek dolayısıyla örgütü büsbütün bozmak ve böylece her girişimi sonuçsuz bırakmak manevrasına başvurumaktadırlar.

Özet:

1 - Üsküdar sancağınca örgüt yasal ve dürüst bir yolda yapılmıştır. Binbaşı Necati biraz idaresiz ise de cezayı hak etmemiştir.

2 - Örgüt kurmaya çalışarak birer birer lekelenmemesi örgütümüzün verimli olması için

Nail, Necati, Hulûsi Efendiler aleyhinde verilen raporların bilâdetkik nazarı dikkate alınmaması, hükûmetçe yapılmaya başlanılan tebdil ve tevkif muamelesinden sarfı nâzır olunmasının temin buyurulması.

3 - Gebze kaymakamının, Üsküdar mutasarrıfının bir an evvel memuriyetinden kaldırılarak tevvirata ve Rum, ecnebî entrikalarına nihayet verilmesi.

4 - Yahya Kaptan ve refiki Büyük Aslanın evvelce verilen silâhları vermek ve cepheye gitmek şartile affi ile fenalık yapamayacak bir hale getirilmesi aksi halde tedibi ve keza Sadıkın tedibi lâzım ve muvafıktır fikrindeyiz Efendim. Maruzdur. (Vasıf)

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Şevket

VESİKA, 205.

Şifre

Ankara, 2/1/1336

Zata mahsustur

İzmit, Birinci Fırka Kumandanı Rüştü Beyefendiye

Kartal Müdafaa Hukuk Reisi Binbaşı Necati Bey hakkında Dersaadet heyeti merkeziyesinden verilen malûmatta Üsküdar livasınca teşkilâtı millîyenin meşru ve nizamnameye muvafık yapıldığı, Binbaşı Necati Beyin biraz idaresizliği varsa da asla müstahakkı ceza olmadığı, Necati Beyle Nail, Hulûsi Efendiler hakkındaki verilen raporların muhtacı tetkik olduğu, Gebze kaymakamı ve Üsküdar mutasarrıfının şahsen muzır oldukları, Yahya Kaptan ve Büyük Aslanın ve Sadıkın müstahakkı tedip oldukları zikrolunmaktadır. Bu bapta evvelce vaki olan istilâmata cevaben Yahya Kaptan ve Necati Bey hakkında ...tarihli şifrelerle ita buyurulan izahat ile marûzzikir iş'arat arasında tezat görülmektedir. Keyfiyetin bir kere daha şayanı emnî itimat zevat vasıtasile tahkik ve tetkik ettirilerek heyeti umumîyesi hakkındaki kanaati âlîlerinin muvazzahan iş'arını ehemmiyet ve müstaceliyetle rica ederiz.

Heyeti Temsilîye namına Mustafa Kemal

VESİKA, 206.

Şifre

Ankara, 7/1/1336

Makine başında

İzmitte Birinci Fırka Kumandanlığına

Yahya Kaptanın Tavşancıda tahtı muhasaraya alındığı havadisinin derecesi sıhhati ne mertebededir. Keyfiyet filhakika bu merkezde ise oradaki İstanbuldan geldiği bildirilen kıt'a kumandanına mumaileyhin bizim adamımız olduğu ve eğer bir kusur ve kabahati varsa tarafımızdan icabının yapılması tabii bulunduğu, hiçbir suretle Yahya Kaptanın muhasara ve tevkif edilmesine razı olmadığımızın iş'arını ve neticenin bize sürati iblâğını rica ederiz.

Heyeti Temsilîye namına Mustafa Kemal

VESİKA, 207.

Şifre halli

Düzce, 7/1/1336

Mühim ve müstaceldir. Tehiri Mucibi mes'uliyettir

Ankara K.O. 20 Kumandanlığına

Heyeti Temsilîye Riyasetine:

Bu gece saat dokuzda iki bin kişilik bir kuvvetin Tavşancıla çıkarak Yahya Kaptanı muhasara ettikleri İzmitten Birinci Fırka Vekâletinden bildirilmektedir. Çıkan kuvvetin cinsi İzmitten istisfar edilmiş ise de cevap alınıp oraya iş'arı vakte muhtaç idüğünden icab ederse yapılacak muamele için doğruca İzmitle muhabere edilmesi mercudur.

Birinci Fırka Bolu ve havalisi Kumandanı Rüştü

Nail, Necati, Hulusi Efendilere karşı verilen raporların incelenmeden dikkate alınmaması, hükûmetçe yapılmaya başlanılan değiştirme ve tutuklama işinden vazgeçilmesinin sağlanması.

3 - Gebze kaymakamının, Üsküdar mutasarrıfının bir an önce görevden alınarak yalan dolana Rum ve yabancı entrikalarına son verilmesi.

4 - Yahya Kaptan ve arkadaşı Büyük Aslanın evvelce kendilerine verilmiş olan silâhları geri vermek ve cepheye gitmek koşuluyla bağışlamaları ve kötülük yapamayacak bir duruma getirilmeleri söz dinlemezlerse uslandırılmaları ve Sadık'ın cezalandırılması gerekli ve uygundur düşüncesindeyiz Efendim. Sunulur. (Vasıf)

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Şevket

BELGE, 205.

Şifre

Ankara, 2/1/1920

Kişiyeye özeldir

İzmit, Birinci Tümen Komutanı Rüştü Beyefendiye

Kartal Hakları Savunma Başkanı Binbaşı Necati Bey ile ilgili olarak İstanbul merkez kurulundan verilen bilgilerde Üsküdar sancağınca ulusal örgütün yasa ve tüzüğe uygun olarak kurulduğu, Binbaşı Necati Beyin biraz idaresizliği varsa da cezayı hiç hak etmediği, Necati Beyle Nail, Hulûsi Efendilerle ilgili olarak verilen raporların incelenmek gerektiği, Gebze kaymakamı ve Üsküdar mutasarrıfının kendilerinin zararlı oldukları, Yahya Kaptan ve Büyük Aslanın ve Sadıkın cezalandırılmayı hak ettikleri bildirilmektedir. Bu konuda daha önce yöneltilen sorulara yanıt olarak Yahya Kaptan ve Necati Bey hakkında... tarihli şifrelerinizle verdiğiniz açıklamalarla yukarıda bildirilen bilgiler arasında çelişki görülmektedir. Durumu bir kere daha güvenilir kişiler aracılığıyla soruşturup inceleyerek konunun tümü ile ilgili düşüncelerinizin açıkça bildirilmesini önemle ve ivedilikle rica ederiz.

Temsilci Kurul adına Mustafa Kemal

BELGE, 206.

Şifre

Ankara, 7/1/1920

Makine başında

İzmitte Birinci tümen Komutanlığına

Yahya Kaptanın Tavşancıda kuşatma altına alındığı haberi ne ölçüde doğrudur. Durum gerçekten böyle ise oradaki İstanbuldan geldiği bildirilen birlik komutanına onun bizim adamımız olduğu ve eğer bir kusur ve suçu varsa tarafımızdan gereğinin yapılması doğal bulunduğu, hiçbir türlü Yahya Kaptanın kuşatılmasına ve tutuklanmasına razı olmadığımızın bildirmesini ve sonucun bize hızla iletilmesini rica ederiz.

Temsilci Kurul adına Mustafa Kemal

BELGE, 207.

Çözülmüş Şifre

Düzce, 7/L/1920

Önemli ve ivedidir.

Geciktirilmesi sorumluluk doğurur

Ankara K.O. 20 Komutanlığına

Temsilci Kurul Başkanlığına:

Bu gece saat dokuzda iki bin kişilik bir kuvvetin Tavşancıla çıkarak Yahya Kaptanı kuşattıkları İzmitten Birinci Tümen Komutan Vekilince bildirilmektedir. Çıkan kuvvetin türü İzmitten sorulmuş ise de yanıt alınıp oraya bildirilmesi zaman alacağından gerekirse yapılacak iş için doğruca İzmitle haberleşilmesi rica olunur.

Birinci Tümen Bolu ve Yöresi Komutanı Rüştü

VESİKA, 208.**K.O. 20 K.****İzmit, 7/8, 1, 1336**

C: 7/1/1336 şifreye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Müfrezeye, Umum Jandarma Kumandan Muavini Hilmi Beyin Kumandasındadır. Gerçi kuvvet iki bin olduğu bir köylüden istihbar edilmiş ise de Hereke Müfrezeye Kumandanlığından aldığım raporda tahminen üç yüz olduğu bildirilmiştir. Yahya Kaptan henüz ele geçmemiştir. Mevkii meçhul olduğu gibi Tavşancılın tahtı muhasaraya alındığı ve bu gece kendi maiyetindeki Kuvayi Millîye ile müfrezeye arasında bir musademe olacağı muhtemel bulunduğu ve miri mumaileyhe bermucibi emir icab eden müracaatte bulunulacağı maruzdur,

**Fırka 1 Kumandan Vekili
Kaymakam Fevzi****VESİKA, 209.****Müstaceldir.****Ankarada K.O. 20 Kumandanlığına**

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Mesmuatı âcizaneme nazaran Tavşancılın dün Yahya Bey maiyetile jandarmalar arasında musademe vukua gelmiş ve gerek bura hükümetinde gerek Dersaadette mühim tertibat alınmış ve Yahya Bey ve maiyeti efradının kâmilan derdestine sarfi gayret edilmekte bulunulduğu berayi malûmat arz olunur.

**Birinci Fırka Kumandan Vekili
Fevzi
İzmit, 10/1/1336****K.O. 20 Kumandanlığına**

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Müfrezeye ile edilen iki musademededen sonra Yahya Kaptanın meyyiten istisal edildiği arz olunur Efendim.

**Fırka 1 Kumandan Vekili
Fevzi****VESİKA, 210.****Şifre**

C: 9 ve 10/1/1336

Ankara, 11/1/1336

Yahya Kaptanın harekâtı millîyeye hadim olduğu evvelce Fırka Kumandanı Rüştü Beyin tahkikatile tebeyyün etmiş idi. Bu defa meyyiten istisal olunduğu iş'ar edilmektedir. Sebibi takip ve muhasarası ne olduğunun ve tarafınızdan takip müfrezesi kumandanına tebligatla bulunulup bulunulmadığını sürati iş'arını rica ederiz.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal****VESİKA, 211.****K.O. 20 Kumandanlığına**

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Yahya Kaptanın sureti katli hakkında şimdiye kadar rapor ve haberler kâmilan yekdiğerini mütenakızdır. Bizzat icra ettiğim tahkikattan Yahya Kaptan tarafından müfrezeye ve müfrezeye tarafından bunlara ateş edilmediği ve yalnız Yahya Kaptanın bilmeceburiye tesliminden sonra köy haricinde aleti cariha ile katledildiği ve kafatasının olmaması bunun müeyyit olduğu anlaşılabilir ise de bu hususta tamiki tahkikat edilmekte bulunulduğundan istihsal kılınacak netayiç arz edilecektir Efendim.

**Fırka 1 Kumandan Vekili
Kaymakam
Fevzi****BELGE, 208.****K.O. 20 K.****İzmit, 7-8/1/1920**

K: 7/1,1920 şifreye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Birlik, Genel Jandarma Komutan Yardımcısı Hilmi Beyin Komutasındadır. Herne kadar kuvvetin iki hin olduğu bir köylüden öğrenilmiş ise de Hereke Birlik Komutanlığından aldığım raporda yaklaşık üç yüz olduğu bildirilmiştir. Yahya Kaptan daha ele geçmemiştir. Yeri bilinmediği gibi Tavşancılın kuşatmaya alındığı ve bu gece kendi emrindeki Ulusal Güçler ile birlik arasında bir çatışma olabileceği ve ona emrinize uygun olarak gerekli başvuruda bulunulacağı bilginize sunulur.

**Tümen 1 Komutan Vekili
Yarbay Fevzi****BELGE, 209.****İvedidir****Ankarada K.O. 20 Kumandanlığına**

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Duyduğuma göre Tavşancılın dün Yahya Beyin emrindekilerle jandarmalar arasında çatışma olmuş ve iki ölü ve dört yaralı, beş de canlı olarak ele geçirilmiş ve gerek bura hükümetinde gerek İstanbul'da önemli önlemler alınmış ve Yahya Bey ve emrindeki erlerin tümüyle ele geçirilmesine çaba harcanmakta olduğu bilgi için sunulur.

**Birinci Tümen Komutan Vekili
Fevzi
İzmit, 10/1/1920****K.O. 20 Kumandanlığına**

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Birlikle yapılan iki çatışmadan sonra Yahya Kaptanın ölü olarak ele geçirildiği bilgimize sunulur Efendim.

**Tümen 1 Komutan Vekili
Fevzi****BELGE, 210.****Şifre**

K:9 ve 10/1/1920

Ankara, 11/1/1920

Yahya Kaptanın ulusal savaşıma yardımcı olduğu daha önce Tümen Komutanı Rüştü Beyin soruşturmasıyla anlaşılmişti. Bu kez ölü olarak ele geçirildiği bildirilmektedir. Kendisinin niçin izlenip kuşatıldığının ve tarafınızdan izleme birliği komutanına bildirimde bulunup bulunulmadığını çabuk bildirmenizi rica ederiz.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal****BELGE, 211.****K.O. 20 Kumandanlığına**

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Yahya Kaptanın öldürülüş şekli ile ilgili olarak şimdiye kadar alınan rapor ve bilgilerin tümü birbirleriyle çelişkilidir. Kendi yaptığım soruşturmadan Yahya Kaptanın zorunlu olarak teslim olmasından sonra köy dışında kesici âletle öldürüldüğü ve kafatasının olmamasının bunu doğrular olduğu anlaşılabilir ise de bu konuda soruşturma derinleştirmekte bulunulduğundan alınacak sonuçlar bilginize sunulacaktır Efendim.

**Tümen 1 Komutan Vekili
Yarbay
Fevzi**

VESİKA, 212.**Şifre halli****Düzce, 17/18, 1, 1336****K.O. 20 Kumandanlığına**

Heyeti Temsilîye Riyasetine:

C: 14/15, 1, 1336 şifreye

Gebze ve Hereke İstanbul vilâyetine merbut olmakla beraber teşkilâtı millîye itibarile de İstanbul heyeti merkezîyesi tarafından idare edilmekte meselâ oraya müracaat eden Doktor Enis Fahri imzası sahibi de İstanbulca oraya konmuş bir şahsiyet olması muhtemeldir. Yahya Kaptana elden gelen muavenet yapılmış ve diğer telgrafla arz edildiği veçhile İstanbulla karşı himaye edilmek de istenilmiş ise de maatteessüf müsmir olmamıştır. En son İstanbuldan Yahya Kaptana yapılan tebligatta da ora Kuvayi Millîyesinin İstanbul heyeti merkezîyesine merbut olduğu bildirilmiş ve zannederim ki muamileyhin bu tebliğe cevabı ret vermesi mucibi tedibi olmuştur. Bu hususat şayanı dikkat olduğu ve maamafih ihtiyaten Enis Fahri Beyle temas edilerek duçar olduğu müşkülâtın mahiyetinin öğrenilmesi ve muaveneti mümkün kılma ifası İzmitteki vekilime bildirilmiş idiği maruzdur.

**Birinci Fırka Bolu ve havalisi
Kumandanı
Rüştü****VESİKA, 212.****Şifre****Ankara, 18/1/1336****Dersaadette Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket Beyefendiye**

Gebze ve Kartal heyeti idareleri evvelce hükûmeti merkezîye ile kat'ı münasebet edildiği zamanlar doğrudan doğruya Heyeti Temsilîyeye raptedilmişti. Son günlerde zuhûr eden hadisat sebebiyle nazarı dikkati celbeden havalinin İstanbul vilâyeti hududu dahilinde bulunması dolayısıyla Dersaadet heyeti merkezîyesince idare edilmeye başlandığı istihbar kılınmıştır. Mahallerine tebligat lâzime icrası için bu bapta mukarreratın ve bazı müşkülâta maruz kaldığından bahis ile müracaatte bulunan Doktor Enis Fahri bey namında bir zatın Dersaadet heyeti merkezîyesince bu civara memur edilip edilmediğinin iş'arı rica olunur.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal****VESİKA, 213.****17 Kânunuevel 1335****TAMİM**

Meclisi Meb'usanın İstanbul in'ikadından evvel istiklâlî millî ve tamamîyeti mülkiyemizin temeni esasatı gibi mühim mesaili ehemmiyetle tezekkür ve bu babla icap eden esbaba tevessül Heyeti Temsilîye için en mühim vazifedir. Heyeti Temsilîye bu hususatın müzakeresini millet namına sahibi salâhiyet olan meb'usini kiram ile takviye olunduktan sonra icra etmeyi menafii millîye ve vatanîye iktizasından addeder. Buna binaen her liva meb'usları mahallî heyeti merkezîye veya heyeti idarelerle müştereken meb'us arkadaşlarından birini teşkilât nizamnamemizin dokuzuncu maddesine tevfikân Heyeti Temsilîyeye aza olarak intihap ve ismini imba edecektir. İşbu aza bir iki günlük kısa bir müzakere ve münakaşadan sora Dersaadette Meclisi Millîye hareket edeceklerdir. Zevatı mumâileyhimin Heyeti Temsilîyenin bulunacağı mahalde zamani içtimalı isim ve adresleri malûm olduktan sonra bildiğimize kararlaşdırılacaktır. Heyeti Temsilîye kariben İstanbula yakın bir mahalle nakledilecektir.

Azayı mezkûrenin sürati intihabile isim ve adreslerinin hemen iş'ar buyurulması mer-cudur.

**Anadolu ve Rumeli Müdafaa
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal****BELGE, 212.****Çözülmüş Şifre****Düzce, 17-18/1/1920****K.O. 20 Komutanlığına**

Temsilci Kurul Başkanlığına:

K: 14-15,1/1920 şifreye

Gebze ve Hereke İstanbul iline bağlı olmakla birlikte Ulusal Örgütler bakımından da İstanbul merkez kurulu tarafından yönetilmektedir; örneğin oraya başvuran Doktor Enis Fahri imzasının sahibi de İstanbulca oraya konmuş bir kişi olabilir. Yahya Kaptana elden gelen yardım yapılmış ve öteki telgrafla bilginize sunulduğu üzere İstanbulla karşı korunmak da istenilmiş ise de ne yazık ki sonuç alınamamıştır. En son İstanbuldan Yahya Kaptana yapılan bildiriye de ora Ulusal Güçlerinin İstanbul merkez kuruluna bağlı olduğu bildirilmiş ve sanırım ki onun bu bildiriye red cevabı vermesi haddinin bildirilmesini gerekli kılmıştır. Bu konular dikkate değer; bununla birlikte bir önlem olarak Enis Fahri Beyle ilişki kurup uğradığı güçlüklerin niteliğinin öğrenilmesi ve elden gelen yardımın yapılmasının İzmitteki vekilime bildirmiş olduğu bilginize sunulur.

**Birinci Tümen Bolu ve yöresi
Komutanı
Rüştü****BELGE, 212.****Şifre****Ankara, 18/1/1920****İstanbulda Müstahkem Mevki Komutanı
Şevket Beyefendiye**

Gebze ve Kartal yönetim kurulları daha önce İstanbul hükûmeti ile ilişkiler kesildiği zamanlarda doğrudan doğruya Temsilci Kurula bağlanmıştır. Son günlerde çıkan olaylar nedeniyle dikkati çeken yörenin İstanbul ili sınırları içinde bulunması dolayısıyla İstanbul merkez kurulu tarafından yönetilmeye başlandığı öğrenilmiştir. İlgili yerlere gerekli bildirimlerin yapılması için bu konudaki kararların ve bazı güçlüklerle karşılaştığından söz ederek başvuruda bulunan Doktor Enis Fahri Bey adında bir kişinin İstanbul merkez kurulu tarafından bu yörede görevlendirilip görevlendirilmediğinin bildirilmesi rica olunur.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal****BELGE, 213.****17 Aralık 1919****GENELGE**

Meb'uslar Meclisinin İstanbulda toplanmasından önce ulusal bağımsızlığımızın ve ül-kemizin bütünlüğünün sağlanması ilkeleri gibi önemli sorunların önemle görüşülmesi ve bu konuda gereken önlemlerin alınması Temsilci Kurul için en önemli ödevdir. Temsilci Kurul bu konuların görüşülmesini millet adına yetki sahibi sayın meb'uslar ile güçlendirildikten sonra yapmayı millet ve vatan yararı gereği sayar. Bu nedenle her sancağın meb'usları ilgili yerin merkez kurulları veya yönetim kurullarıyla ortaklaşa olarak meb'us arkadaşlarından birini örgüt tüzüğüümüzün dokuzuncu maddesi uyarınca Temsilci Kurula üye olarak seçecek ve adını bildirecektir. Bu üyeler bir iki günlük kısa bir görüşme ve tartışmadan sonra İstanbulla Millî Meclise gideceklerdir. Bu kişilerin Temsilci Kurulun bulunacağı yerde toplanmaları zamani isim ve adresleri öğrenildikten sonra haberleşmeyle kararlaşdırılacaktır. Temsilci Kurul yakında İstanbula yakın bir yere taşınacaktır.

Bu üyelerin hızla seçilmesi isim ve adreslerinin gecikmeden bildirilmesi rica olunur.

**Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 214.**Şifre****Gayet müstaceldir**

17/12/1335 tarih ve bilâ numara şifreye zeyildir:

1 - Bir suretinin Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti heyeti merkeziyelerine itası rica olunur. Ankara-Eskişehir hattının işlemekte bulunması cihetile sühulet noktai nazarından müzakere mahalli olarak Ankara intihap edilmiştir. Binaeneleyh Heyeti Temsilîye azası olarak intihap kılınmış olan meb'usîni muhtereminin Kânunusaninin beşinden itibaren Ankaraya muvasalatlarına intizar olunur. Hareketleri hakkında Heyeti Temsilîyeye itayı malûmat buyurulması rica olunur.

2 - Heyeti Temsilîye her livadan aza sıfatile gelecek meb'uslarla icra edeceği müzakereye diğer meb'usîni kiramdan mümkün olduğu kadar fazla miktarda diğer zevatın da müzakerata iştiraki son derecede arzu edilmektedir. Bu hususta icap edenlere tabligatı lâzimedede bulunulması rica olunur.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal****VESİKA, 215.****Şifre****Müstaceldir****Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Şevket Beyefendiye**

Aydın Meb'usu Hüseyin Kâzım Beyin taşra meb'uslarına telgrafnameler keşide ederek en seri vasılı ile Dersaadete vürularını talep eylediği vaki olan müracaatten anlaşıldı. Mirimumaileyhin Bekir Sami Bey nezdinde bulunan Heyeti Temsilîye tebligatından haberdar edilmesini ve meb'usîni kiramla meclisin küşadından evvel vukubulacak müzakerattan hazır bulunmak arzu buyuyorlarsa lütfen ve serian Ankaraya teşrifleri lüzumunun kendilerine ifhamı istirham olunur.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal****VESİKA, 216.****Harbiye Nezareti****Nezaret şubesi****Kalemi mahsus****Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine**

Maruzdur.

Teşkilâtı millîyenin vatani kurtarmaya hadim bir tarzda idamei mevcudiyetine şahsen ne dereceye kadar sai bulunduğum zannederim malûmdur. Bu meseleden benim de Heyeti Temsilîye kadar alâkadar olduğumu ve yapılan işlerde bu gayenin temini tamamî masuniyetini hiçbir zaman pişî nazardan ayırmamaya vicdanen ve vazifeten mecbur bulunduğumu zikre lüzum görmem. Buraca yapılan her işin yanlış olduğu ve doğru kararların ancak Heyeti Temsilîyeden sâdır olabileceği gibi bir manayı tazammun eden cevapnameleri şahsıma karşı nev'ama ademi itimadi tazammun ediyor. Böyle bir vaziyet bu vazifeyi deruhde eylediğim gündenberi arada tahassul eden ihtilâfların halli için bin müşkülât ile masruf olan mesaimi akamete mahkûm etmektedir.

Nurettin Paşanın On İkinci Kolorduya tayini için İstanbulla gelen bilûmum İzmir ve Aydınlar mütevaliyen müracaatlerde bulundular. Aydın cephesinde pek karmakarışık bir halde bulunan Kuvayı Millîyenin tanzim ve tensiki ve âtiyen maruz kalabileceğimiz ihtimalâta göre esaslı ve ciddî istihzarat icrası elzemdir. Bunun için de bu işin başında Nurettin Paşa gibi bir zatın bulunmasını Erkânıharbiye ve ben muvafık gördük.

Ahmet Fevzi Paşa hakkında da şimdide kadar muhtelif zamanlarda fikrimi söylemiştim. Ordunun mühim kumanda makamlarında son harekâtı millîye ile ayan olarak meşgul olmuş zevatın bizzat ve resmen bulunmaları harice ve bilhassa ecanibe karşı orduda siyasetin hükümran olduğu manzarasını verir ve bu da her halde suitesiri mucip oluyor. Nezaret bilfiil bu tesiratın filî tesiri karşısındadır. Halbuki harekâtı millîye ile bilfiil alâkadar zevat gayıresmî olarak daha nâfi ve daha mahzurdan salim bir şekilde ifayı vazife edebilirler.

Gerek Nurettin Paşa ve gerekse Ahmet Fevzi Paşa menafîi millîyeyi müdrük ve anı halleden vikayeye âzim kimselerdir ve teşkilâtı millîye ile tevhidî mesai eyliyeceklerdir.

BELGE, 214.**Şifre****Çok ivedidir**

17/12/1919 tarihli olup sayısı yazılmayan şifreye ekdir:

1 - Bir örneğinin Hakları Savunma Derneği merkez kurullarına verilmesi rica olunur. Ankara-Eskişehir hatlının işlemekte bulunması dolayısıyla kolaylık bakımından görüşme yeri olarak Ankara seçilmiştir. Bu nedenle Temsilci Kurul üyesi olarak seçilmiş olan sayın meb'usların Ocağın beşinden başlamak üzere Ankaraya varmaları beklenir. Yola çıkışlarının Temsilci Kurula bildirilmesi rica olunur.

2 - Temsilci Kurul her sancaktan üye kimliğiyle gelecek meb'uslarla yapacağı görüşmeye öteki sayın meb'usların olabildiğince çok sayıda katılması son derecede istenmektedir. Bu konuda gerekenlere gerekli bildirinin yapılması rica olunur.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal****BELGE, 215.****Şifre****İvedidir****İstanbul Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Şevket Beyefendiye**

Aydın Meb'usu Hüseyin. Kâzım Beyin taşra meb'uslarına telgraflar çekerek en çabuk yoldan İstanbulla ulaşmalarını istediği yapılan başvurudan anlaşıldı. Bu kişiye Bekir Sami Beyde bulunan Temsilci Kurul genelgesinden bilgi verilmesini ve meclisin açılmasından önce sayın meb'uslarla yapılacak görüşmelerde bulunmak istiyorlarsa lütfen ve çabucak Ankaraya gelmeleri gereğinin kendilerine duyurulması rica olunur.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal****BELGE, 216.****Savaşışleri Bakanlığı İstanbul, 31 Aralık 1919 Bakanlık şubesi Özel kalem
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine**

Sunulur.

Ulusal Örgütlerin vatani kurtarmaya yardımcı olmak yolunda varlığını sürdürmesine benim ne ölçüde çalıştığımı bilirsiniz sanırım. Bu konuyla benim de Temsilci Kurul kadar ilgili olduğumu ve yapılan işlerde bu amacın tam olarak sağlanmasını hiçbir zaman gözden ayırmamaya vicdanım ve görevim gereği zorunlu bulunduğumu söylemeyi gerekli görmem. Buraca yapılan her işin yanlış olduğu ve doğru kararların ancak Temsilci Kuruldan çıkabileceği gibi bir anlam taşıyan yanıtınız bana karşı bir bakıma güvensizlik anlamı taşıyor. Böyle bir durum bu görevi üstlendiğim gündenberi arada doğan anlaşmazlıkların çözümü için bin güçlülükle harcadığım çabalarımı sonuçsuz bırakmaktadır.

Nurettin Paşanın On İkinci Kolorduya atanması için İstanbulla gelen tüm İzmir ve Aydınlılar sürekli olarak başvuruda bulundular. Aydın cephesinde pek karmakarışık bir durumda bulunan Ulusal Güçlerin düzene sokulması ve ileride karşılaşılabileceğimiz olasılıklara göre köklü ve sağlam hazırlıklar yapılması çok gereklidir. Bunun için de bu işin başında Nurettin Paşa gibi birinin bulunmasını Genelkurmay ve ben uygun gördük.

Ahmet Fevzi Paşa ile ilgili düşüncemi de şimdide kadar değişik zamanlarda söylemiştim. Ordunun önemli komuta yerlerinde son ulusal savaşımında açıkça çalışmış olanların doğruya ve resmî olarak bulunmaları dışa ve özellikle yabancılara karşı orduya politikanın egemen olduğu görünümünü verir ve bu da her halde kötü etki yapıyor. Bakanlık da edimli olarak bu etkinin baskısı altındadır. Oysa ulusal savaşımında edimli olarak ilgili bulunanlar resmî olmayan yoldan daha yararlı ve daha sakıncasız bir biçimde görev yapabilirler.

Gerek Nurettin Paşa gerek Ahmet Fevzi Paşa ulusal çıkarları bilen ve onu zarardan korumaya kesin kararlı kimselerdir ve ulusal örgütlerle işbirliği yapacaklardır.

Hal böyle iken ve bahusus Fevzi Paşa tayini iradei seniyyeye iktiran etmiş iken böyle nezih zevatın ademi kabulünde ısrar edilmesi beni cidden müşkül vaziyete sokuyor. Hiç olmazsa Meclisi Meb'usanın küşadına kadar olsun kabinenin devamı için göstermekle kusur etmediğim mesaiye kelâl vermektedir. İzzetinefes meselesi halini alan bu vaziyet ıslah edilmediği ve bu zevatın tayinine muvafakat buyurulmadığı takdirde meclisin küşadını dahi beklemeden hemen istifaya mecbur olacağımı arz ve bu halde artık Meclisi Meb'usanın in'ikadı bir hayali muhal olacağımı ve bundan da vicdanımın mes'ul olamayacağına nazarı dikkati devletleri ni celbeder ve bu vesile ile de arzı hürrmet eylerim Efendim.

**Harbiye Nâzırı
Cemal**

VESİKA, 217.

Tahrirat

Gayet mahremdir

Ankara, 4 Kânunusani 1336

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

Seryaver Salih Bey vedaat ile irsal buyuruları 31/12/1335 tarihli iki kuta emirnamei devletleri vâsılı desti tazim oldu. Salih Beyin de huzur ile tezekkür edildi. Mevaddı esasiyyeye dair nikatı nazarımız veçhiati arz olunur.

1 - Heyetimizce Diüveli Müelîfenin vatanımızı menatıkı nüfuza tabii emteleri keyfiyeti o derece kuvvetli bir ihtimal halinde görülmemektedir. Temaslarımızdan ve vaziyeti umumiyeden anladığımızı göre bunlardan herbirisi umum vatanda azamî menafî i temin etmek gayesini takip ediyor ve bunun için şayanı itimat bir müracaat ve istinat noktası arıyor. İngiliz siyasetinin tamamen aleyhimizde olduğu muhakkaktır. Fakat bunların açıktan açığa muarız görünmeleri esbabını kabinenin vaz'ı bitarafisi ile ecanibe izhar eylemekle olduğu istinatsızlıkta aramalıdır.

2 - Kariben neşri mukarrer olan beyanname hususuna gelince bu ancak hükümetin her noktâ nazarından Kuvayı Millîyeye müstenit olduğu kanaatini verecek bir tariki hareket kabulü ve bunu âleme ihvas ve izhar eylemesi suretile mekîni siyaseti hariciyede kuvvetli kıldıktan sonra ve sulh murahhaslarının azimetinden evvel ve fakat Meclisi Millî içtima etmiş ve mecliste esasatı millîyeyi kabul eylemiş ekseriyetin yani "Müdafaai Hukuk Cemiyeti Grubunun" muvafakat ve iştiraki tammile yapması muvafık ve müessir olabilecektir. Çünkü Meclisi Millîde ekseriyet fikrine istinat etmedikçe bu beyannameye düşmanlarımızca haizi kıymet ve itibar addedilmeyecektir. Mütealeatî âcizanemize nazarın bu hususta işe evvelâ kabul olunacak ıslahattan değil belki milletin istiklâl ve mülkün tamamisinden başlamak, ancak bunun teminine muallâk ve meşrut olmak üzere umuru idarenin hululü esasîyesi takrir edilmek muvafık olacaktır. Millete istinat ettiğini iddia eden hükümeti hazıra için de bu beyannameye esas olacak Sivas Umumi Kongresi beyanname ve nizamnamesindeki hululü mühimmedir ki bunlarda müstakbel hudutlar, devlet ve milletin istiklâli, ekalliyetlerin hukuku, muzaheretin millette tarzı telâkkisi gibi hususatıdır. Bunun şimdiden ihzarı pek lâzım ve Meclisi Millinin küşadında da ekseriyet grubu bilmüzakere ilânı zarurî telâkki olunmaktadır.

3 - Dahiliye Nâzırının istifasına kabinede bir buhran husulüne sebep görülememektedir. Bundan olsa olsa heyeti umumiyenin makamı riyaseti sadrazam yerine Dahiliye Nâzırının şahsında görmekte olmaları manası çıkarılabilir. Malûmu samileridir bir kabinede buhran ancak sadrazamın istifasına hâsıl olur ki böyle bir halin arzı edilmemesinden dolayı da Ali Rıza Paşanın istifası ememesi evvelce bilmünasibe istirahat olunmuştu. Fakat izahatı devletlerinden öyle anlıyoruz ki, kabine Dahiliye Nâzırı Şerif Paşaya tâbi kalmakta ve müşarileyh de sakıt Damat Ferit Paşaya merbut bulunmaktadır. Polis müdürünün el'an makamında oturması, memurîni, dahiliyenin tarzı tayini bu irtibatın en bariz âlâmetleridir. Halbuki gerek zât devletleri ve gerekse Ahmet İzzet Paşa Hazretleri bu kabine resikâra geçtiği zaman eski kabineden müdevver zevat hakkındaki endişemize cevaben teminatı kat'îye ve kefaleti vicdanîyede bulunmuşlardı. İstiharat olarak şunu da arzedelim ki polis müdürü yerinde kaldıkça şahsınız da tahtı tehlikededir.

4 - Meclisin küşad ile dahiliye ve hariciye nâzırlarının tebdilinin muhakkak olduğu hakkındaki işaret devletlerini iyice anlayamadık. Keyfiyetin tahakkuk için bu iki nâzırın meclis huzuruna çıkmadan evvel istifa edeceklerini şimdiden vadeylemiş olmaları veyahut Sadrazam Paşanın zâtı şahane ile bu bapla anlaşmış bulunması lâzımdır. Meclisin kabineye itimat reyî vermesi haline göre de bunların tebdili meclisin padişahla anlaşmasına mütevakıftır.

Durum böyle iken ve özellikle Fevzi Paşanın atanması padişah tarafından onanmış iken böyle temiz kimselerin kabul edilmemesinde direnilmesi beni çok zor duruma sokuyor. Hiç olmazsa Meb'usalar Meclisinin açılmasına kadar olsun kabinenin görevini sürdürmesi için göstermekle kusur etmediğim çabalarda bana bezginlik vermektedir. Onur sorunu durumu alan bu tutum düzeltilmez ve bu kişilerin atanmasını kabul etmezseniz meclisin açılmasını bile beklemeden hemen görevden çekilmek zorunda kalacağımı bildirir ve bu durumda artık Meb'usalar Meclisinin toplanmasının erişilmez bir hayal olacağına ve bundan da vicdanımın sorumlu olamayacağına dikkatinizi çeker ve bu vesile ile de saygı sunarım.

**Savaşçileri Hakanı
Cemal**

BELGE, 217

Resmî Yazı

Çok gizlidir

Ankara 4 Ocak 1920

Savaşçileri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

Başyaver Salih Bey eliyle gönderilen 31/12/1919 tarihli iki emir yazınız elime ulaştı. Salih Beyin de yanında okundu. Ana noktalara ilişkin görüşlerimiz aşağıda sunulmuştur.

1 - İtilâf Devletlerinin vatanımızı etki bölgelerine ayırmaları kurulumuzca o kadar kuvvetli bir olasılık içinde görülmemektedir. İlişkilerimizden ve genel durumdan anladığımızı göre bunlardan herbirisi tüm vatanda birçok çıkar sağlamak amacını güdüyor ve bunun için güvenilir bir başvuru ve dayanak noktası arıyor. İngiliz politikasının tümüyle bize karşı olduğu kesindir. Ancak bunların açıktan açığa bize karşı görünmelerinin nedenlerini kabinenin yanzış tutumu ile yabancıları desteklememekte olmasında aramalıdır.

2 - Yakında yayımlanması kararlaştırılmış olan bildiri konusuna gelince bu ancak hükümetin her bakımdan Ulusal Güçlere dayandığı inancını verecek bir tutumun kabulü ve bunu herkese duyurup açıklaması yoluyla dış politikada hükümeti güçlü kıldıktan sonra ve barış delegelerinin yola çıkmalarından önce ve fakat Ulusal Meclis toplanıp ve mecliste ulusal ilkeleri kabul etmiş çoğunluğun yeni "Hakları Savunma Derneği Grubunun" onayı ve tam katılımıyla yapılması uygun ve etkin olabilecektir. Çünkü Ulusal Mecliste çoğunluğun düşüncesine dayanmadıkça bu bildiriye düşmanlarımızca değer verilmeyecek ve saygı gösterilmeyecektir. Bizim düşüncemize göre bu konuda işe önce kabul olunacak reformlardan değil belki milletin bağımsızlığından ve ülkenin bölünmezliğinden başlamak, ancak bunun sağlanması koşuluна bağlı olmak üzere yönetim işlerinin ana çizgilerini saptamak uygun olacaktır. Millete dayandığını ileri süren bugünkü hükümet için de bu bildiriye temel olacak şey Sivas Genel kongresi bildiri ve tüzüğündeki önemli çizgilerdir ki bunlar da gelecekteki sınırlar, devlet ve milletin bağımsızlığı, azınlıkların hakları, yardımların millet tarafından nasıl karşılanacağı gibi konulardır. Bunun şimdiden hazırlanması çok gereklidir ve Ulusal Meclis açılınca da çoğunluk grubu ile görüşülerek duyurulması (ilân edilmesi) zorunlu sayılmaktadır.

3 - İçişleri Bakanının görevden çekilmesinin kabinede bir bunalım oluşmasına neden olabileceği anlaşlamamaktadır. Bundan olsa olsa herkesin başbakanlığın başbakan yerine İçişleri Bakanının kendisinde görmekte olması anlamı çıkarılabilir. Bilirsiniz ki bir kabinede bunalım ancak başbakanının görevden çekilmesinden doğar ki böyle bir durum istenmediğinden Ali Rıza Paşanın görevden çekilmemesini de yeri gelmiş rica etmiştik. Ama yaptığınız açıklamalardan öyle anlıyoruz ki, kabine İçişleri Bakanı Şerif Paşaya bağlı kalmakta ve o da düşük Damat Ferit Paşaya bağlı bulunmaktadır. Polis müdürünün hâlâ yerinde oturması, içişleri bakanlığı görevlilerinin atanış biçimleri bu bağlantının İzzet Paşa Hazretleri bu kabine iş başına geçtiği zaman eski kabineden kalma kişilerle ilgili kaygılarımız karşısında kesin güvence vermiş ve vicdan kefilî olmuşsunuz, Bu arada şunu da söyleyelim ki polis müdürü yerinde kaldıkça siz de tehlike altındasınız.

4 - Meclisin açılmasıyla içişleri ve dışişleri bakanlarının değiştirilmesinin kesin olduğu yolundaki işaretinizi iyice anlayamadık. Böyle bir durumun gerçekleşmesi için bu iki bakanın meclis önüne çıkmadan önce görevden çekileceklerine şimdiden söz vermiş olmaları ya da Başbakan paşanın padişahla bu konuda anlaşmış bulunması gerekir. Meclisin kabineye güven oyu vermesi durumuna karşın da bunların değiştirilmesi meclisin padişahla anlaşmasına bağlıdır.

5 - Düşmanların meclisi küşat ettirmemek isteyecekleri ve her türlü vesileye müraacaat edecekleri tabiidir. Yalnız meclisin içtimama irade etmiş olan zâtü şahanenin, bu içtimai gayrumeşru telâkki etmesi, iradesini nakzıylemesi ihtimali varidî hatır mıdır? Filhakika padişahın Meclisi Millînin gayrumeşru olduğuna dair bir kanaati varsa o halde meclis, İstanbulda dağıtma ve milleti meb'usansız bırakmak için mi toplanıyor. Binaenaleyh zâtü şahanenin bu baptaki noktai nazarlarının Heyetimizce kat'î olarak şimdiden bilinmesi lâzımdır ki meb'usları hariçte, emin bir mahalde toplamak için teşebbüsatta bulunalım. Aksi halde meclis İstanbulda içtima yüzünden berveçhibalâ ahvale duçar olursa bunun mes'uliyeti Dersaadette içtimai hususunda ısrar edenlere raci olacaktır.

6 - Meb'usların Ankaraya gelmeleri memleketin hâlâsı uğrunda aynı kanaatte olan eşhasın mecliste mütefikan çalışmalarını temin gayesine matuftur. Mecliste kuvvetli Milliyetperver bir grubun teşekkülü mecburiyeti vardır. Bu zaruret de meclisin Dersaadette içtimai yüzünden hâsıl olmuştur. Esasen bunun için umumi bir içtima yapılacak değildir. Gelenlerle müdavelei efkâr sureti tercih olunmuş ve bu suretle zamanın ziyama meydan verilmemesi takarrür etmiştir. Bu ekseriyet grubunun Kuvayi Millîye ile yakından anlaşması ve ancak bu suretle mecliste milleti temsil edemesi en mühim bir noktadır. Aksi halde Meclisi Meb'usan nazarı ecanipte milleti temsil edemez. Arada maazallah ihtilâfî efkâr husulü ise vatanın pek büyük zararını mucip olur. Binaenaleyh düşmanların tezviratı, memleketin hayat ve memnâna müteallik bu gibi mesailde haizi tesir ve kıymet olamaz.

7 - Nurettin ve Ahmet Fevzi Paşalar hakkındaki mütaleai devletlerine gelince, evvelki cevapnamemizde her doğru şeyin Heyeti Temsilîyeden sudur ettiğini iddia etmiş değiliz. Tatbiki takrir buyurulan prensip hakkındaki mütaleai âcizanemizi suat etmiş olduğumuzdan bu baptaki mülahazatımızı arzetmiştik. Mütaleatımızda isabet olduğuna ait kanaatimizi tekrar ederiz.

Heyeti Temsilîyemiz kabinenin mevkii iktidara geldiği tarihte sakut Damat Ferit Paşanın mirası seyyiatı olan Aydın cephesi ve muntakasının oralardaki Kuvayi Millîyenin hal ve âtisini son derece alâka ile nazarı dikkate almış, hükûmetin siyaseti haricîyesine münasip ve o muntakanın vaziyet ve ihtiyacı dahiliyesine muvafık âti için ümitbahş bir vaziyetin teminini düşünmüş idi. Tasavvuatını karara raptetmeden evvel nezareti celileleri ve erkânıharbiyei umumîyesinin nikatı nazarını bilmeyi bir vazife addeyliyerek....tarih...numaralı maruzatı ile Ali Fuat Paşanın millî kumandan olmasını istizan ve Konyaya Cemal Beyin ifsadatilê husul bulan vaziyeti ıslah ve mevcut fenalıkları ifta edebilecek ve cephe umurunu tamzim edilecek bir kumandan tayinini ıstirhamla bu meydana Refet Beyin de tavzi'fi münasip olacağını arzetmişli...tarih... numaralı emirnamei cevabilerinde "Fuat Paşayı Ankarada Kolordusu başında görmek işlerim. Refet Bey ismini zayi etmek şartile Aydın cephesi Kuvayi Millîye Kumandanlığına tayini muvafiktur" buyurulmuştu. Miralay Fahrettin Beyin behemehal On İkinci Kolordu Kumandanlığına tayinini temin için delâletimiz talep kılınmış ve İlaveten Fahrettin Beyin nikatı nazarımıza göre Aydın cephesinin temini ihtiyacı için her türlü tedabiri icra etmeye taraflı devletlerinden talimat ahz etmiş bulunduğu da zikrolunmuş idi. Binaenaleyh iş'arati devletleri aydın cephesinin esbabı müdafaasını tamzim için heyetimizce tertip kılınan plânın esasını, kaidelerini teşkil etmişti. Buna istinaden cephe ile alâkadar olan resmî ve millî kumandanlar ve eshabı ihtisas ile muhabere ve kısmen de muhtelif cephelerden davet olunan zevat ile müzakere edilerek, Aydın cepheyi hakkında bir plân tertip olundu. Bu plâna nazaran Refet Bey Aydın ve Salihli cephelerinin ve bu cephelerle alâkadar olan geri menatğin, Konya da dahil olduğu halde, millî kumandanlığını deruhde etmiş ve Fahrettin Bey de Konyada Kolordusu başında olarak aynı noktai nazara tevfiakan nâfi ve müsmir muavenet ve faaliyet izhar etmekte bulunmuştu. Ali Fuat Paşa da emri devletlerine tevfiakan kolordusu başında bulunmak üzere Ankaraya gelmişti. Tertibatı maruzate necisesi olmak üzere bugünkü vaziyet sayını memnuniyet bir şekle girmişti. Binaenaleyh başka bir kumandana lüzum olmadığı gibi Nurettin Paşanın tayini halinde de namus ve hayatlarını ortaya koymuş iki kıymetli arkadaşımızın kesri kalbine Heyeti Temsilîyeye tamamen münkat, makamı akdesi hilâfete merbut Demirci Efe ve maiyetinin memleket için muzır bir şekle girmesine sebebiyet verilmiş olacaktır.

Ahmet Fevzi Paşa meselesine gelince: Yirminci Kolordu muntakası dahilinde mevcut Kuvayi Millîyenin bir vaziyeti hususiyeti vardır ki umum teşkilâtı millîye üzerine müessir bulunmaktadır. Bu vaziyetin hiçbir sebep ve suretle tebeddülüne hal ve vaziyet müsait değildir. Maruz vaziyetin muhafaza ve idamesini temin için bütün bu muntakada Ali Fuat Paşanın devlet nazarında, umum nazarında, vaziyetinin her türlü tenkitten, mahzurdan muarra bulunduğu kanaatinin mahfuziyeti

5 - Düşmanların meclisi açtırmamak isteyecekleri ve her türlü yola başvuracakları doğaldır. Yalnız meclisin toplanmasını buyurmuş olan padişahın, bu toplantıyı yasaya aykırı sayması kendi buyruğunu kendi bozması olasılığı akla gelebilir mi? Padişah gerçekten Ulusal Meclisin yasadışı olduğu kanınıdaysa o halde meclis, dağıtılmak ve milleti meclissiz bırakmak için mi İstanbulda toplanıyor. Şu halde padişahın bu konudaki görüşlerinin Kurulumuz tarafından şimdiden kesin olarak bilinmesi gereklidir ki meb'usları taşrada, güvenli bir yerde toplamak için girişimlerde bulunalım. Bu yapılmaz da meclis İstanbulda toplanması yüzünden yukarıda belirtilen durumlara düşerse bunun sorumluluğu İstanbulda toplanması için direnenlere düşecektir.

6 - Meb'usların Ankaraya gelmeleri memleketin kurtarılması uğrunda aynı kanıda olanların mecliste birlik halinde çalışmalarını sağlama amacına yöneliktir. Mecliste güçlü ulussever bir grubun oluşması zorunluğudur. Bu zorunluk da meclisin İstanbulda toplanması yüzünden doğmuştur. Gerçekte bunun için genel bir toplantı yapılacak değildir. Gelenlere düşünce alışverişi yapma yolu yeğlenmiş ve böylece zaman kaybına meydan verilmemesi kararlaştırılmıştır. Bu çoğunluk grubunun Ulusal Güçlerle yakından anlaşması ve ancak bu yoldan mecliste milleti temsil etmesi çok önemli bir noktadır. Bu olmazsa Meb'uslar Meclisi yabancıların gözünde milleti temsil edemez. Allah korusun arada düşünce ayrılığı doğması vatan için çok büyük zarar doğurur. Şu halde düşmanların yalan ve dolanları, memleketin ölüm ve kalımıyla ilgili bu gibi konularda etkili ve değerli olamaz.

7 - Nurettin ve Ahmet Fevzi Paşalarla ilgili görüşlerinize gelince, daha önceki yanıtlımızda her doğru şeyin Temsilci Kuruldan çıkacağını ileri sürmüş değiliz. Uygulanmasını bildirdiğiniz prensiple ilgili görüşümü sorduğunuz için bu konudaki görüşlerimizi bilgimize sunmuştu. Görüşlerimizin yerinde olduğuna ilişkin kanımızı yineleriz.

Temsilci Kurulumuz kabinenin iktidara geldiği tarihte düşük Damat Ferit Paşanın kötlülük mirası olan Aydın cephesi ve bölgesinin oralardaki Ulusal Güçlerin bugününü ve geleceğini büyük ilgi ile göz önünde bulundurmuş, hükûmetin dış politikasına uygun ve o bölgenin iç durum ve gereksinimine elverişli, gelecek için umut veren bir durumun sağlanmasını düşünmüş idi. Düşündüklerini karara bağlamadan önce yüksek bakanlığımızın ve genelkurmayının görüşlerini öğrenmeyi bir ödev sayarak tarih sayılı yazısı ile Ali Fuat Paşanın ulusal komutan olmasını önermiş ve Konyaya, Cemal Beyin bozgunculuğundan doğan durumu düzeltip oradaki kötlülükleri giderebilecek ve cephe işlerini düzenleyecek bir komutan atanmasını rica ederek o arada Refet Beyin de görevlendirilmesinin uygun olacağını bildirmişti.... tarih... sayılı yanıt buyurunuzda "Fuat Paşayı Ankarada Kolordusu başında görmek isterim. Refet Beyin adını gizlemek koşuluyla Aydın cephesi Ulusal Güçler Komutanlığına atanması uygundur" buyurmuşunuz. Albay Fahrettin Beyin herhalde, On İkinci Kolordu Komutanlığına atanmasını sağlamak için yardımımız istemişti ve ek olarak Fahrettin Beyin Aydın cephesinin gereksinimini görüşümüze uygun olarak sağlamak için her türlü önlemleri almaya sizden direktif almış bulunduğu da bildirilmiş idi. Şu halde sizin bildirdikleriniz Aydın cephesinin savunmasını sağlamak için kurulumuzca düzenlenen plânın temelini tabanını oluşturmuştu. Buna dayanarak cephe ile ilgili bulunan resmî ve ulusal komutanlar ve uzmanlarla haberleşerek ve çeşitli cephelerden çağırılan bir kısım kişilerle görüşülerek, Aydın cephesi ile ilgili bir plân oluşturuldu. Bu plâna göre Refet Bey Aydın ve Salihli cephelerinin ve bu cephelerle ilişkili olan geri bölgelerin, Konya da içinde olmak üzere, ulusal komutanlığı üzerine almış ve Fahrettin Beyde Konyada Kolordusu başında olarak aynı görüşe göre yararlı ve etkili yardım yapmakta ve çaba harcamakta bulunmuştu. Ali Fuat Paşa da emrinize uygun olarak kolordusu başında bulunmak üzere Ankaraya gelmişti. Bu düzenleme sonucunda bugünkü durum sevindirici bir hal almıştır. Şu halde başka bir komutana gereklilik olmadığı gibi Nurettin Paşanın atanması durumunda da namus ve hayatlarını ortaya koymuş iki kıymetli arkadaşımızın gönül kırıklığına uğramasına Temsilci Kurulum buyruklarına eksiksiz uyan, en kutsal halifeye bağlı bulunan Demirci Efe'nin ve emrindekilerin memleket için zararlı bir biçime girmesine neden olunmuş olacaktır.

Ahmet Fevzi Paşa sorununa gelince: Yirminci Kolordu bölgesi içinde bulunan Ulusal Güçlerin özel bir durumu vardır ki bütün ulusal örgütler üzerine etkili bulunmaktadır. Bu durumun ne sebep ve ne yoldan olursa olsun değiştirilmesine zaman ve ortam elverişli değildir. Bu durumun korunup sürdürülmesini sağlamak için bütün bu bölgede Ali Fuat Paşanın devlet önünde, kamu önünde, durumunun her türlü eleştiriden, sakıncadan aklanmış bulunduğu inancının yerleşmesi

şartı esaslıdır. Binaenaleyh müşarileyhin Yirminci Kolordu başından herne şekil ve suretle olursa olsun infisali harekâtı millîye esnasında ileri atılmış, ibrazı fedakârî etmiş bulunması sebebine atfolunacaktır ki, mahfuziyeti müemmen olması zarurî bulunan nikatı nazara göre asla kabili teviz değildir. Esasen hükümetçe vârid siyâsî mehaziri bertaraf kılmak için yapılacak her şey yapılmıştır. Binaenaleyh Ali Fuat Paşanın bu mmlakada ve bütün ordu nazarında Yirminci Kolordu kumandanı olarak bilinmesi ve kolordunun da filen bugün olduğu gibi kifayet ve iktidarı ve amal ve makasadı hakikî ile tamamen mutabık olduğu müsellem bulunan 24 üncü Fırka Kumandanı Kaymakam Mahmut Reyin uhdeî vekâletinde kalması hal ve vaziyetin icabatı zarurîyesindedir. Ahmet Fevzi Paşa hakkında menfî bir mütaleada bulunmak arzu etmeyiz. Fakat şunu da ilâveye mecburuz ki, müşarileyh tasavvur buyurduğunuz nikatı nazardan teşriki mesai kabiliyetini haiz değildir. Müşarileyhin daha bidayette vazifei mahsusa ile geşlûgüzâr eylediği zamanlarda vaki mantıksız ifadatını... tarihli şifre ile arzylemiştik. Bunun memul olamayacağına dair cevabı samileri alındıktan sonra idi ki müşarileyhin bizzat Rauf ve Bekir Sami Beyefendilere yazdığı cevabî şifrede ordu bugünkü anarşi halinde kaldıkça memleket için felâket muhakkak bulunduğu tarzındaki ifadesi ile teşkilâtı millîyenin ve bunun zahiri olan ordu münasebetinin kendi içtihadına göre anarşi telâkki edildiği anlaşılmalıdır. Halbuki malûmu devletleridir ki ordu, teşkilâtı millîye kadrosu haricinde değil, belki onun ruh ve esasını teşkil eylemektedir.

Son alınan raporlarda müşarileyh Fevzi Paşanın Gönende ilk iş olarak Anzavur meselesinden dolayı bin müşkülâtla ele geçirilebilen canilerin tahliyesini talep eylediği bildirilmektedir. Binaenaleyh vatan ve milletin halâsı mevzuubahs olduğu şu hengâmede aynı maksat uğrunda fedakârâne çalışın zâtı samilerinin vaziyet ve kabiliyeti mahallîyeyi yakından bilen heyeti âcizanzemize müdaveleî efkâr eylemeden tayin buyurmuş oldukları iki zatın ademî kabulüne ait serd kılınan zarurî ve muhik mütelatı bir izzetnefis meselesi yapmak isteyeceklerini, vatana olan sadakat, millete olan merbutiyetleri itibarile noktai nazarına matuf maruzatı vakıamızın hüsnütelâkki buyurulacağından emin olduğumuzu samimiyetle arzyleyiriz.

İstifaları halinde Meclisi Meb'usan in'ikadının bir hayali muhal olacağı kaydına nazaran sadrazam da dahil olduğu halde kabinenin meşrutiyeti idarenin aleyhtarı bulunduğu anlaşılmalıdır. Pek mühim olan bu noktanın tamamile teşrih ve izahı Heyetimizce zâtı devletlerinden rica olunur.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 218.

(Zarfın üstü)

Harbiye Nezareti

**Devletlû Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
Mektup**

Erkânharbiyei Umumiye Dairesi

Şube

Numara

24/12/1335 tarihile muta müşterek takririn vusulünü tasdik eder. Ve bu bapta atideki tafsilâtın İngiltere, Fransa, İtalya Hükûmatı müfahhamesi fevkalâde komiserlerinin enzarı adline vaz'ına kemali hürmetle müsaadeler rica ederim:

Malûmu asilâneleridir ki, İzmirin müptedayı işgali mahallinde Amiral Galtrop'un notasile başlamış ve bu notada işgalin Düveli Mütelife ktaatı tarafından kukubulacağı ve bunun da bizzat İzmir şehriyle tahkimat hattına maksur kalacağı bildirilmiş ve kısa bir fasuladan sonra da emri işgal sadece Yunan ktaatına havale ve emanet edilmiştir. Yunan ktaatı tarafından yapılan işgal ve avakıbının bizi davet eylediği medüt tazallüm ve şikâyetlerimiz binnetice muhtelû bir komisyonun İzmir havalisinde icrayı tahkikat eylemesini icab ettirdi. Ancak şu icabın teslim ve husulüne değin takdir edemeyeceğim esbap ile hâsıl olmuş fasıla teahhur içinde pek canhıraş bir şekil ve seyralan Yunan yırtıcılığı karşısında esasen dağlara derelere çıplak ve sefil bir halde dağılarak sığınmış olan halkı artık hıfzı hayat ve siyaneti namus kaydına düşürmüştü. Hükümet ve ordu daima tahkik komisyonunun adlû nusfetine nasbî itimat etmekle beraber bir taraftan da hiç olmazsa bu

temel koşuldur. Bu nedenle onun herne biçimde ve her ne yoldan olursa olsun Yirminci Kolordunun başından ayrılması ulusal savaşım sırasında ileri atılmış, özverilerde bulunmuş olmasından ileri gelmiştir denilecektir ki, korunmasının güvence altında bulunması zorunlu olan düşünceye göre hiçbir surutte doğru değildir. Zaten hükümetin aklına gelen politik sakıncaları ortadan kaldırmak için yapılacak her şey yapılmıştır. Bu duruma göre Ali Fuat Paşanın bu bölgede ve bütün ordu önünde Yirminci Kolordu komutanı olarak bilinmesi ve kolordunun da edimli olarak bugün olduğu gibi yetenek ve bilgisi ve gerçek istek ve amaçlarıyla tam uyum içinde olduğu herkesçe bilinen 24 üncü Tümen Komutanı Yarbay Mahmut Beyin vekilliğinde kalması zaman ve durumun gereği yönünden zorunludur. Ahmet Fevzi Paşa ile ilgili olarak olumsuz bir görüş bildirmekte istemeyiz, ama şunu da eklemek zorundayız ki, kendisinin düşündüğünüz açıdan işbirliği yapmak yeteneği yoktur. Onun daha ilk günlerde özel görevle gezdiği zamanlarda söylediği mantıksız sözleri ... tarihli şifre ile bildirmiştik, sonra idi ki kendisinin doğrudan doğruya Rauf ve Bekir Sami Beyefendilere yazdığı yanıtısal şifrede ordu bugünkü anarşi durumunda kaldıkça memleket için yıkımın kesin bulunduğu yolundaki sözleri ile Ulusal Örgütlerin ve onun yardımcısı olan ordu ilişkisinin kendi görüşüne göre anarşi sayıldığı anlaşılmalıdır. Oysa bilirsiniz ki ordu, ulusal örgüt kadrosu dışında değil, belki onun ruh ve temelini oluşturmaktadır.

Son alınan raporlarda Fevzi Paşanın Gönende ilk iş olarak Anzavur olayından dolayı bin güçlûkle ele geçirilebilen canilerin salıverilmesini istediği bildirilmektedir. Bu nedenle vatan ve milletin kurtulması söz konusu olduğu şu kavgada aynı amaç uğrunda özveriyle çalışan sizin yerel durum ve yetenekleri yakından bilen kurulumuzla danışmadan atadığınız iki kişinin kabul edilemeyeceği yolundaki zorunlu ve haklı görüşümüzü bir onur sorunu yapmak isteyeceğimizi, vatana olan sadakat, millete olan bağlılığımızla bağdaşamaz gördüğümüzü ve salt vatan ve milletin çıkarları düşüncesine yönelik bildirimlerimizi iyi karşılayacağınıza güvendiğimizi içtenlikle bildiririz.

Görevden çekilirseniz Meb'uslar Meclisinin toplanmasının gerçekleşmeyecek bir halde olacağı konusundaki sözüne göre Başbakan da içinde olarak kabinenin meşrutiyet yoluyla yönetime karşı olduğu anlaşılmalıdır. Çok önemli olan bu noktanın tam olarak açıklanmasını Kurulumuz sizden rica eder.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 218.

(Zarfın üstü)

Savaşşleri Bakanlığı

**Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
Mektup**

Genelkurmay Dairesi

Şube

Sayı

24/12/1919 tarihile verilen ortak yazının geldiğini doğrularım. Ve bu konuda aşağıdaki açıklamaların yüce İngiltere, Fransa, İtalya Devletlerinin olağanüstü komiserlerinin adalteli gözleri önüne konulmasına izin vermenizi üstün saygı ile rica ederim:

Soylu bilginiz içindeki ki, İzmirin işgali başlangıçta orada Amiral Galtrop'un notasile başlamış ve bu notada işgalin İtilâf Devletleri birliklerince yapılacağı ve bunun da sadece İzmir şehriyle tahkimat hatlıyla sınırlı kalacağı bildirilmiş ve kısa bir aradan sonra da işgal işi salt Yunan birliklerine bırakılmıştı. Yunan birlikleri tarafından yapılan işgal ve bunu izleyen olaylar bizim bundan sürekli sızlanma ve yakınmalarımız sonunda karma bir komisyonun İzmir yöresinde soruşturma yapmasını gerektirdi. Ancak bu gerekliliğin kabulüne ve gerçekleştirilmesine değin bilemeyeceğim nedenlerle doğmuş olan gecikme sırasında çok yürek parçalayıcı bir biçim ve yolda yürüyen Yunan yırtıcılığı karşısında aslında dağlara derelere çıplak ve perişan bir durumda dağılarak sığınmış olan halkı artık canını koruma ve namusunu savunma kaygısına düşürmüştü. Hükümet ve ordu her zaman soruşturma komüsyonunun adalet ve insaflığına güvenmekle birlikte bir yandan da hiç olmazsa bu boğuşmanın akıttığı kanları geçici bile olsa dindirmek için Savaşş-

boğuşmanın akuttığı kanları muvakkaten olsun dindirmek için Harbiye Nezaretimiz 23/8/1335 tarih ve 5037 numaralı tezkere ile General Milne cenaplarına (A) işaretli merbut teklifte bulunmuştu.

Kuvayi Millîye ile Yunan kıtaatı arasına Osmanlı kıtaatı vaz'ından ibaret olan işbu teklife reddi cevap edilmesi üzerine yine Harbiye Nezaretince suretleri merbut 20 ve 27/8/1335 tarih ve 4963, 5142 numaralı R, C teklifleri yapılmış, ve muntakai işgalin Yunan kıtaatından gayri İtilâf kıtaatı tarafından işgalini mütemenni işbu iki teklif de tamamen cevapsız bırakılmıştı.

Hüsniyeti makrun her gûna teşebbüslerinin neticesizliğine akan kan karşısında gerek hükûmetin ve gerek ordunun uzun müddet seyirci kaldığı bir sırada idi ki General Milne cenapları Harbiye Nezaretine tahdidi hududu gösterir 3 Teşrinisani 1335 tarih ve 23/4114 numaralı sureti merbut tezkereyi göndermiş ve halbuki böyle bir tebliğin ahkâmını tatbika Harbiye Nâzırı resen salâhiyyet bulunmadığı için usulen hükûmete sepkeden müracaatı üzerine hükûmetçe de Zâtı Asilânelerinize sureti merbut ...tarih ve ... numaralı nota ile arzı hal olunmuştu. Hernekadar işbu vukuatı Harbiye Nâzırımız bir münakaşai ütiyeden içtinaben suretleri merbut F, G 5 ve 15/11/1335 tarih ve 6338, 6501 numaralı tezkerelerle General Milne cenaplarına hemen ve tamamen ilân eylemiş ise de; fakat işbu tezkereler üzerine müşarileyh General cenaplarından gerek cevaben ve gerek resen yine suretleri merbut H, I işaretli ve fakat yekdiğerini mütenakız tezakir vürut etmiştir. Binaenaleyh gerek suretleri merbut evrakı muhaberenin lütfen mütaaleesi ve gerek arzedilmiş balâdaki tafsilâtun nisfet ve müriüvvetleri pek müselleminimiz bulunan Zâtı Asilânelerinizi Harbiye Nezaretimize karşı en küçük suitefahhümden tenzih edeceğine âcizlerince pek büyük bir kanaat vardır. Bununla beraber mücerret Harbiye Nezaretinin hükûmetçe meclisi âli mukarreratını tatbikle resen âmiri takrir ve icra bulunamaması kaidei düveliyesinin tevli eylediği şu gayrikabili içtinap suitefahhümden dolayı ayrıca ve fevkalhat arzı teessirat eylemekte asla teahhur etmek istemem. Muvakkat hattı hududun Yunanlılar tarafından tamamii işgaline mümanaat eden kuvvete gelince işbu kuvvetin gördüğü zulmü taaddi karşısında himayesiz kalmış ve kanına susamış ahali külesinden ibaret bulunduğu Zâtı Asilânelerinizce pek zahirdir. Hükûmetin ve ordunun işbu mazlum halka karşı hiyame göstermemesi gibi mukavemet ibraz edemeyeceğindeki aczinin de lütfen takdirini pek temenniler ederim ve işte işbu avcin sevk ve tesirileridir ki gerek hükûmet ve gerek Harbiye Nezareti şimdiye kadar akmuş ve akmakta bulunmuş olan işbu fuzulî kanun önünü almak için daima makamatı asilânelerimize istimdattar yağdırmış ve meselenin bir an evvel çarei hal ve adlini niyazlar eylemiştir. Bilhassa ve bilvesile işbu niyazları yine tekrar eder ve gerek hükûmet ve gerek Harbiye Nezareti gûya meclisi âli mukarreratını tatbik etmiyor gibi bir töhmetten artık tahlise müriüvveten delâlet buyurulması niyazlarıma da ihtiramaltı faikamı ilâve evlerim.

VESİKA, 219.

Harbiye Nezareti

Nezaret şubesi

Kalemi mahsus

Arzı mahsustur.

Fevzi ve Nurettin Paşalar hakkında diğer arıza ile vaki olan izahatıma ilâveten vaziyeti umumîyei hariciye ve dahiliye hakkında berveçhiaü arzı malûmata lüzum gördüm:

1 - Düveli Mütelif hakkımızda henüz kat'î bir karar vermediler. Fakat en çok korkulan cihet memleketimizi muntakai nüfuzlara taksim eylemeleri hususudur. İngilizler açıktan açığa bize muarız vaziyettedirler. Fransızlar zahiri bir yaltaklık gösteriyorlarsa da Adana meselesi ortaya sürülünce derhal tebdili tavrediyorlar. Hatta bir Fransız muhipler cemiyeti teşkili için Celâlettin Arif Beye müracaat ettiler. Adananın tahliyesi şartile böyle bir teşebbüse, muvafakat olunacağı cevabını aldılar. Ve bu mesele bu suretle muallâka kaldı. Amerikalılar da bizim kendi memleketimiz için ne gibi metalibimiz olduğunu soruyorlar.

Elhasıl Düveli Mütelifeden herbiri bizim ortaya atılmamızı bekliyor. Herhangi birisine göstereceğimiz bir tamcyüle karşı diğeri bütün kuvvetile vaz'ı muhalefet almya müheyya bir haldedir.

İstihbaratı Sulhiye Komisyonu vesaika müsteniden birçok istihzarat yapıyor. Bizim her şubei idariye için arzu ettiğimiz ve kabul edebileceğimiz ıslahatı tespit ediyorlar. Vahdeti Osmanîye ve Wilson prensipleri esası dahilinde kabul edebileceğimiz ıslahatı müş'ir kariben bir beyanname neşredebiz.

2 - Vaziyeti dahiliyeye gelince kabinede Dahiliye Nâzırı bir iki defa istifaya teşebbüs etti. Fakat Meclisi Millî açılıncaya kadar bir buhrana sebebiyet vermemek için bütün kuvvetin sarf ile

leri Bakanlığımız. 23/8/1919 tarih ve 5037 sayılı yazıyla General Milneye (A) işaretli ilişik öneride bulunmuştu.

Ulusal Güçler ile Yunan birlikleri anısına Osmanlı birlikleri yerleştirmekten başka bir şey olmayan bu önerinin kabul edilmemesi üzerine yine Savaşşleri Bakanlığınca örnekleri ilişik 20 ve 27/8/1919 tarih ve 4963,5142 sayılı B,C öneriler yapılmış ve işgal bölgesinin Yunan birlikleri dışında İtilâf Devletleri birliklerince işgalini dileyen bu iki öneri de tümüyle karşılıksız bırakılmıştı.

İyiniyetle yapılan her girişimin sonuçsuz kalmasıyla akan kan karşısında gerek hükûmetin ve gerek ordunun uzun süre seyirci kaldığı bir sırada idi ki General Milne Savaşşleri Bakanlığına beklenen sınırları gösterir 3 Kasım 1919 tarih ve 23/4114 sayılı örneği ilişik yazıyı göndermiş ve oysa böyle bir bildirin hükûmlerini uygulamaya Savaşşleri Bakanı tekbaşına yetkili olmadığından yöntem gereği hükûmete yaptığı başvuru üzerine hükûmetçe de sizlere örneği ilişik ... tarih ve ... sayı nota ile durum bildirilmiştir. Hernekadar bu olguları Savaşşleri Bakanımız ileride çıkabilecek bir tartışmayı ölmek için, örnekleri ilişik F, G 5 ve 15/11/1919 ve 6338, 6501 sayılı yazılarıyla General Milne'ye hiç gecikmeden ve tam olarak duyurmak ise de; fakat bu yazılar üzerine General'den gerek yanıt olarak ve gerek doğrudan doğruya örnekleri ilişik H, I işaretli ve fakat birbiriyle çelişkili yazılar gelmiştir. Bu duruma göre örnekleri ilişik yazışmaların incelenmesi iyiliğinde bulunmanın ve gerek yukarıda verilmiş olan ayrıntılı bilginin insaf ve insanlığı bizce iyi bilinen sizi Savaşşleri Bakanlığımıza karşı en küçük yanlış anlamadan kurtaracağına kesinlikle inanıyorum. Bununla birlikte sadece Savaşşleri Bakanlığının hükûmetçe yüksek meclis kararlarını uygulamakta kendi başına karar ve icra âmiri bulunamaması konusundaki devlet hukukunun yarrattığı şu kaçınılmaz yanlış anlamadan dolayı ayrıca ve pek büyük üzüntülerimi bildirmek için hiç gecikmek istemem. Geçici sınır çizgisinin Yunanlılar tarafından tümüyle işgaline engel olan kuvvete gelince bu kuvvetin, gördüğü kıyım ve kırım karşısında korumasız kalmış ve kanına susanmış halk yığınlarından başka bir şey olmadığı sizce iyi bilinmektedir. Hükûmetin ve ordunun bu boynu bükük halka karşı korumakta da karşı durmakta da güçsüz kaldığını göz önünde bulundurmanızı çok dilerim ve işte şimdiye kadar boşyere akmış ve akmakta bulunmuş olan bu kanın önünü olmak için durmadan size yardım dilekleri yağdırmış ve sorunun bir an önce adaletli bir çözüme bağlanması için yakarmıştır. Yeri gelmişken bu yakarıları özellikle yineler ve hem hükûmetin ve hem de Savaşşleri Bakanlığının sanki yüksek meclis kararlarını uygulamıyor gibi bir suçlamadan artık kurtarılmasına iyi yürekle yardımcı olmanız konusundaki yakarılarımıza da üstün saygılarımı eklerim.

BELGE, 219.

Savaşşleri Bakanlığı

Bakanlık Şubesi

Özel kalem

Özel sunudur.

Fevzi ve Nurettin Paşalarla ilgili olarak öteki yazıyla yaptığım açıklamalara ek olarak dış ve iç genel durumla ilgili olarak aşağıdaki bilgileri sunmayı gerekli buldum:

1 - İtilâf Devletleri bizimle ilgili olarak daha kesin bir karar vermedi. Fakat en çok korkulan nokta memleketimizi etki bölgelerine ayırmaları hususudur. İngilizler açıktan açığa bize karşı durumdadır. Fransızlar dış görünüşleriyle bir yaltaklık gösteriyorlarsa da Adana sorunu ortaya konunca hemen tutumlarını değiştiriyorlar. Dahası bir Fransız dostları derneği kurulması için Celâlettin Arif Beye başvurular. Adananın boşaltılması koşuluyla böyle bir girişimin onaylanacağı yanıtını aldılar. Ve bu sorun böylece askıda kaldı. Amerikalılar da bizim kendi memleketimiz için ne gibi isteklerimiz olduğunu soruyorlar.

Kısacası İtilâf Devletlerinden herbiri bizim ortaya atılmamızı bekliyor. Herhangi birisine göstereceğimiz bir eğilime karşı öbürü bütün gücüyle karşı durmaya hazır bir durumdadır.

Barış Hazırlıkları Komisyonu belgelere dayanarak birçok hazırlıklar yapıyor. Bizim her yönetim kolu için istediğimiz ve kabul edebileceğimiz reformları saptıyorlar. Osmanlı Birliği ve Wilson prensipleri ilkeleri içinde kabul edebileceğimiz reformları gösterir bir bildiri yayımlayacağız yakında.

2 - İç duruma gelince kabinede İçişleri Bakanı bir iki defa görevden ayrılmaya kalkıştı. Ama Ulusal Meclis açılıncaya kadar bir bunalıma neden olmamak için bütün çaba harcanarak önüne

önüne geçildi. Bu heyeti hükûmetin Meclisi Meb'usan açılınca tasfiye olunacağı kanaati kabine heyetince tamamen malûm bir keyfiyettir. Hele Dahiliye ve Hariciye Nâzırlarının değışeceği muhakkaktır. Fakat Hürriyet ve İtilâf partisi ve İngilizler Cemiyetinin zâtı şahaneyeye için bütün kuvvetleriyle çalışıyorlar. Hatta İngiliz Muhipler Cemiyetinin zâtı şahaneyeye için bütün kuvvetlerini çalışıyorlar. Hatta İngiliz Muhipler Cemiyetinin zâtı şahaneyeye için bütün kuvvetlerini çalışıyorlar. Hatta İngiliz Muhipler Cemiyetinin zâtı şahaneyeye için bütün kuvvetlerini çalışıyorlar.

Hükûmetin bütün mesaisi Kânunusaninin onuna doğru açılacak olan Meclisi Meb'usan toplanuncaya kadar bu gibi tesirata mukavemet ve meclisin küşadını temin etmektir. Binaenaleyh bu on gün için hükûmetin en kuvvetli bir şekilde mevcudiyeti elzemdir.

3 - Meb'usanın intihabında hiçbir suretle müdahale vaki olmadığı kanaati maaşşükran heryerde hâsıl olmuştur. Ancak taşra meb'uslarının İstanbula gelmezden evvel Ankarada hususi bir içtima aktedecekleri haberi intihabatın her türlü müdahaleden azade kaldığı hakkındaki hüsnü kanaati tamamen zirü zeber edecek bir şekildedir. Her taraftan bu keyfiyet ileri sürülmekte ve tezvîrat için alet itihaz edilmektedir. Meb'usların böyle toplu bir manzara göstermemelerinin teminini ve kendilerine vaki olacak izahatın nazarı dikkati celbetmeyecek surette temini itasını hassaten rica eylerim.

Zatı devletlerine ve rüfekayı muhteremeye ayrı, ayrı ihdayi selâm ve takdimi ihtiram eylerim Efendim.

**31 Kânunuevel 1335
Harbiye Nazırı
Cemal**

VESİKA, 220.

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Ankarayı ilk teşriflerinde memleket eşraf ve mütehayyizanına irat buyurdıkları nutkun suretidir.

Heyeti Temsilîye zamanında

Muhterem Efendiler!

Heyeti âcizanemizi Ankaraya muvasalatımız günü umum ahalinin erkek, kadın, çocuk tekml halkın samimî ve vatanperverane tezahüratı fevkalâdesile taltif buyurdunuz. Bugün müctemian şerefi ziyaretinizle de bahtiyar kıldınız. Bu münasebetle de heyeti âcizanemizin derin hüürmet ve teşekkürlerini takdim etmekle kespi mübahat eylerim.

Muhterem vatandaşlarımızı böyle müctemi bir halde selâmlamak bizim için kıymetli bir fırsattır. Müsaade buyursanız, bu fırsattan istifade ederek kısa bir hasbîhalde bulunmak isterim.

Efendiler! Cümlenizin malûmudur ki...harbin son devresinde Amerika Reısicümhuri Wilson, on dört maddeden ibaret bir programla ortaya çıktı. Bu program milletlerin kendi mukadderatına hakimiyetini temin ediyordu. Programın on ikinci maddesi ise münhasıran Türkiyeye, devletimize ve milletimize aittir. Wilson bu madde ile Türkiyenin, milletimizin hakimiyeti tammeye malik olması lüzumunu dermeyan ettikten sonra buna bir iki kayıt da ilâve etmiştir. O kayıtlar şunlardır: Aramızda yaşayan anasırı gayrimüslimenin emniyetlerini ve serbestî inkişafını temin etmek...Bir de Boğazların küşade bulundurulmasıdır. Umum İtilâf Devletleri Wilsonun prensiplerini kendi menfaatleri için muvafık gördükleri gibi bizim devletimiz de bu on ikinci maddeyi kabulde hiçbir beis görmedi. Ve kabul etti. Hakikaten kabul edilebilecek bir prensiptir. Çünkü Mister Wilsonun istediği anasırı gayrimüslimenin emniyeti can ve malları ve her türlü hukuk ve esbabı inkişafı için icab eden her şeye zaten ötedenberi devletimiz ve milletimiz tarafından riayet edilmiş idi. Filhakika anasırı gayrimüslimenin Osmanlı Devleti ve milleti ağışında mazhar oldukları imtiyazat üç asrı müteceviz bir zamanandanberi ziyadesile mevcuttur. Binaenaleyh bu kayıt bizim için yeni bir şey değildir.

Boğazların serbestîsi meselesine gelince:

Bu güzergâhta payitahtımız, kalpgâhu devletimiz vardır. Bunun emniyetini badelistihsal umum ticarete amade olarak küşad edilmesi de lâzîmeden görüldür. İşte devletimiz ancak bu esasat dairesinde muharebeden çıkmak ve mütareke yapmak kararını verdi. Bunun neticesi olarak İtilâf Devletleriyle 30 Teşrinivevel 1334 de mütareke aktetti. (Mütarekenameyi göstererek) malûmunuz olan mütarekename budur. Tabî cümleniz bunun muhteviyatını bilirsiniz. Muhteviyatı ile tabikata

geçildi. Bu bakanlar kurulunun Meb'uslar Meclisi açılınca görevden alınacağı inancı kabine üyelerince hep bilinen bir durumdadır. Hele İçişleri ve Dışişleri Bakanlarının değışeceği kesindir. Fakat Hürriyet ve İtilâf partisi ve İngilizler, Meb'uslar Meclisini açtırmamak için bütün güçleriyle çalışıyorlar. Dahası İngiliz Muhipler Derneğinin padişaha başvurarak bu meclisin yasal olmadığını bildirip dağıtılmasını dileyebilecekleri öğrenildi.

Hükûmetin bütün çabası Ocağın onuna doğru açılacak olan Meb'uslar Meclisi toplanuncaya kadar bu gibi baskılara dayanmak ve meclisin açılmasını sağlamaktır. Bu duruma göre bu on gün için Hükûmetin en güçlü bir durumda bulunması çok gereklidir.

3 - Meb'usların seçiminde hiçbir yoldan karışma yapılmadığı inancı çok şükür heryerde oluşmuştur. Ancak taşra meb'uslarının İstanbula gelmezden önce Ankarada özel bir toplantı yapacakları haberi seçimlerin her türlü karışmadan uzak kalınarak yapıldığı ile ilgili iyi inancı tümüyle yıkacak niteliktedir. Her yandan bu durum ileri sürülmekte ve arabozuculuk için alet olarak kullanılmaktadır. Meb'usların böyle toplu bir görünümde olmamalarının sağlanmasını ve kendilerine verilecek bilgilerin dikkati çekmeyecek yoldan verilmesinin sağlanmasını özellikle rica ederim.

Siz ve saygıdeğer arkadaşlara ayrı, ayrı selâm yollar ve saygı sunarım Efendim.

**31 Aralık 1919
Savaşışleri Bakanı
Cemal**

BELGE, 220.

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Ankaraya ilk gelişlerinde şehrin ileri gelen ve önemli kişilerine verdikleri nutkun örneğidir

Temsilci Kurul döneminde

Muhterem Efendiler!

Kurulumuzu Ankaraya gelişimiz günü tüm halkın erkek, kadın, çocuk tüm halkın içten ve yurtseverce ve olağanüstü gösterileriyle ödüllendirdiniz. Bugün de toplu olarak ziyaret ederek mutlu kıldınız. Bu nedenle de kurulumuzun derin saygı teşekkürlerini sunmakla onur duyuyorum.

Saygıdeğer vatandaşlarımızı böyle topluca selâmlamak bizim için değerli bir fırsattır. İzin verirsiniz, bu fırsattan yararlanarak kısa bir söyleşide bulunmak isterim.

Efendiler! Hepiniz bilirsiniz ki... savaşın son döneminde Amerika Cumhurbaşkanı Wilson, on dört maddeden oluşan bir programla ortaya çıktı. Bu program milletlerin kendi kaderlerine egemen olmaları güvencesi veriyordu. Programın on ikinci maddesi ise sadece Türkiyeye, devletimize ve milletimize ilişkindir. Wilson bu madde ile Türkiyenin, milletimizin tam egemenliğe sahip olması gerekliliğini belirttikten sonra buna bir iki koşul da eklemiştir. O kayıtlar şunlardır: Aramızda yaşayan Müslüman olmayan unsurların güvenliklerini ve serbestçe gelişmelerini sağlamak... Bir de Boğazların açık bulundurulmasıdır. Tüm İtilâf Devletleri Wilson'un prensiplerini kendi çıkarları için uygun gördükleri gibi bizim devletimiz de bu on ikinci maddeyi kabulde hiç bir sakınca görmedi. Ve kabul etti. Gerçekten kabul edilebilecek bir prensiptir. Çünkü Mister Wilson'un istediği Müslüman olmayan unsurların can ve mal güvenliği ve her türlü hakları ve gelişme olanakları için gereken her şeye zaten ötedenberi devletimiz ve milletimiz tarafından saygı gösterilmiş idi. Gerçekten Müslüman olmayan unsurların Osmanlı Devleti ve milletinin bağrında edinmiş oldukları ayrıcalıklar üç yüz yılı aşkın bir süreden beri fazlasıyla vardır. Bu nedenle bu koşul bizim için yeni bir şey değildir.

Boğazların açık olması konusuna gelince:

Bu geçitte başkentimiz, devletimizin yüreği vardır. Bunun güvenliğini sağladıktan sonra herkesin ticaretine hazır olarak açılması da gerekli görülür. İşte devletimiz ancak bu ilkeler çerçevesinde savaştan çıkmak ve ateşkes anlaşması yapmak kararını verdi. Bunun sonucu olarak İtilâf Devletleriyle 30 Ekim 1918 de ateşkes anlaşması yaptı. (Ateşkes anlaşmasını göstererek) bildiğiniz ateşkes anlaşması budur. Elbette hepiniz bunun içeriğini bilirsiniz. İçeriği ile uygulanması arasın-

arasında ne kadar azîm farklar olduğunu bir daha umumun nazarı dikkatine vazetmek isterim. Mütarekenamenin bazı mühim maddelerini hatırlatacağım:

Meselâ beşinci maddeye nazaran hudutların muhafazası ve asayîşi dahiliyenin idamesi için lüzum görülecek kuvayı askeriyeden maadasi terhis olunacak...İşbu kuvvetlerin miktar ve vaziyetleri tarafeynin müzakeresile takarrür ettirilecek idi.

Pek mühim olan yedinci madde "İtilâf Devletlerinin herhangi sevkulceş noktasını işgal hakkını haiz olmalarını, Müttefiklerin emniyetlerini tehdit edecek vaziyet zuhûrunda" şartı sarihile tayin etmiştir.

Onuncu madde yalnız "Toros tünellerinin Müttefikler tarafından işgali" ne ilâ..münhasırdır.

On ikinci madde "hükûmet muhaberatı müstesna olmak üzere telsiz telgraf ve kabloların murakabesini ilâ.." tevzi ediyor.

On beşinci maddede, "memaliki Osmanîye dahilindeki hututu hadîdiyenin" yalnız ve ancak murakabesi mevzuusbahstir. On altıncı maddede "Kilikyadaki ordularımızdan mahallinin inzıbatı için ıktıza eden kuvvetin orada terki ve mütebakisinin beşinci maddeye tevfiKAN terhisî" pek sarîh olarak mezkûrdur. Ve bundan başka hiçbir kayıt ve şart yoktur.

Yirmi dördüncü madde "vilâyatı sitenin herhangi bir kısmının işgali hakkını İtilâf Devletlerine muhafaza ettiren sebep, bu vilâyetlerde iğtişâş zuhûru hali olacağı" sarihittir.

İşte Efendiler; mütarekenamenin en çok nazarı dikkati calip noktaları bunlardır,

Bu maddelerin mazmunlarıle tatbikatı arasında tetabuk var mıdır? Meselâ mütarekenamenin ilk aktolunduğu zamanlarda İngilizler Musulu işgal etti. Mütarekenamenin aktinde bizim ordumuz Musulu, İngilizler cenupta idi. Mütarekeden sonra oradaki kumandanla iş-falkârane temas ederek askerlerini Musula soktular. İstanbulu berri ve bahri kuvvetlerle işgal ettiler. Bu hususta mütarekenamede müsaade var mıdır?

Adana havalisini, Urfayı, Ayıntap ve Maraş evvelâ İngilizler ve badehu Fransızlar işgal ettiler. Buna dair de mütarekede bir madde yoktur. Kilikyada bizim kuvayı askeriyemizden beşinci madde mucibince mahalli inzıbatını temin edecek kadarı bırakıldıktan sonra fazlası terhis edilecekti. O halde bu tatbik edilmiş olan şekil nedir?

İtalyanlar Antalyayı işgal ettiler, muharip bulunmadığımız Yunanlılar da İzmir ve havalisini işgal ettiler, hulâsa mütarekenameyi baştan başa hurdahâş ettiler, bu tecavüzata, bu hakşikenane muamelâta karşı İstanbuldaki hükûmeti merkezîyeler maatteessüf âciz bir vaziyet aldı. Hatta yapılan haksızlıkları protesto bile etmemişlerdir.

Evet İstanbulun, Antalyanın, Kilikyanın haksız işgallerini protesto dahi etmemişlerdir. Bunu yapmadıktan başka İstanbulda meselâ henüz sulh aktetmediğimiz bir milletten jandarmamıza kumandan tayin ettiler. Kömür tedarikindeki müşkülâtı ıktihâm edememek aczi yüzünden İstanbul tramvaylarını, su kumpanyasını, bütün şimendifer hatlarımızı henüz hali mütarekede bulduğumuz İtilâf Devletlerinin tahti idaresine verdiler. Halbuki biliyorsunuz, mütarekenamede yalnız şimendiferler için kontrol mevzuubahstir. Yoksa idaresini sulh yapmadığımız Düveli Müellifeye tevdi etmek akıl ve vicdanın kabul edemeyeceği hususattandır. Hatta Efendiler! büyük bir teessürle söylemeye mecburum ki, Babalının muhafazasını bile Ferit Paşa son zamanlarda ecnebilere terketmiştir. Memleketin dahili asayişini, hudutlarını temin ve muhafaza için lüzumu kadar asker silâh altında terkedilecekti. İlk zamanlarda seksen bini mütecaviz bir kuvvet kâfi görüldü. Bilâhare İtilâf Devletleri kırk üç bine tenzil ettiler, bir müddet sonra da birçok vasutalarla bu miktarın da dununa indirildi. Bütün eslihamızın sürgü kollarını çıkararak sandıklarla gönderdiler. Milletimizi, memleketimizi tamamen müdafaasız bırakmak maksadını takip ettiler.

Görülüyor ki Efendiler! İtilâf Devletleri iki noktada hanis bulunuyorlar. Birincisi: Wilson prensiplerini Versailles Konferansında kabul ve ilân ettiler. Buna nazaran on ikinci maddeyi ve bunun hükümüne bizim hukukumuzu kabul ettiler. Halbuki filî hareketlerle Wilson prensiplerini, Türkiyenin hayatını ve mukadderatını zâmin ve kâfil olan on ikinci maddeyi nazarı dikkatten dur tuttular. İkincisi: Şeref ve namusları üzerine imza etmiş oldukları mütarekenamenin hiçbir noktasına riayet etmedikten başka on ikinci maddenin ahkâmına muhalif olmak üzere devletimizi manda altına almak ve halta büsbütün inkısama uğratmak kararlarına kadar ileri gittiler.

Bittabi Efendiler bu hal şayanı dikkattir. İtilâf Devletlerinde büyük bir zihniyet tebeddülü görülüyor. Mütarekenamenin aktinde hür ve müstakil yaşamağa lâyık bir Osmanlı milleti kabul

da ne denli büyük farklar olduğunu bir daha herkesin dikkatine sunmak isterim. Barış anlaşmasının bazı önemli maddelerini anımsatacağım:

Örneğin beşinci maddeye göre sınırların korunması ve iç güvenliğin sürdürülmesi için gerekli görülecek askerî güçlerin dışındakiler terhis olunacak.. Bu güçlerin sayısı ve durumları iki tarafın görüşmeleriyle saptanacak idi.

Çok önemli olan yedinci madde "İtilâf Devletlerinin herhangi stratejik noktayı işgal hakkına sahip olmalarını, Müttefiklerin** güvenliklerini tehdit edecek durum çıktığında" biçimindeki açık koşula bağlayarak saptamıştır

Onuncu madde yalnız "Toros tünellerinin Müttefikler tarafından işgali" ne vb. özgüdür.

On ikinci madde "hükûmet haberleşmeleri dışındaki telsiz telgraf ve kabloların kontrolüne vb.." izin veriyor, yalnız ve ancak denetimi sözkonusudur. On altıncı maddede "Kilikyadaki ordularımızdan oraların güvenliği için gereken kuvvetin orada bırakılması ve gerisinin beşinci madde uyarınca terhisî" çok açık olarak belirtilmiştir. Ve bundan başka hiçbir bağlîlik ve koşul yoktur.

Yirmi dördüncü madde "yedi ilden herhangi bir bölümünün işgali hakkının İtilâf Devletlerinde kalmasını tanyan neden, bu illerde karışıklık çıkması durumu olacağı" açıkça belirtilmiştir.

İşte Efendiler; ateşkes anlaşmasının en çok dikkat çeken noktaları bunlardır.

Bu maddelerin içerikleriyle uygunlanmaları arasında uyumluluk var mıdır?. Örneğin ateşkes anlaşmasının yapıldığı ilk zamanlarda İngilizler Musulu işgal etti. Ateşkes anlaşması yapıldığı zaman bizim ordumuz Musulda, İngilizler güneyde idi. Ateşkestten sonra oradaki komutanla aldatıcı işli kurarak askerlerini Musula soktular. İstanbulu kara ve deniz kuvvetleriyle işgal ettiler. Bu konuda ateşkes anlaşmasında izin var mıdır?

Adana yöresini, Urfayı, Gaziantep ve Maraş önce İngilizler ve sonra Fransızlar işgal ettiler. Bu konuda da ateşkestte bir madde yoktur. Kilikyada bizim askerî güçlerimizden beşinci madde gereğince oranın güvenliğini sağlayacak kadarı bırakıldıktan sonra fazlası terhis edilecekti. O halde uygulanmış olan bu biçim nedir?

İtalyanlar Antalyayı işgal ettiler, savaş durumunda bulunmadığımız Yunanlılar da İzmir ve yöresini işgal ettiler, kısacası ateşkes anlaşmasını paramparça ettiler, bu saldırılara, bu hukuka aykırı eylemlere karşı İstanbuldaki hükûmetler ne yazık ki güçsüz bir tutum taktılar. Dahası yapılan haksızlıkları protesto bile etmemişlerdir.

Evet İstanbulun, Antalyanın, Kilikyanın haksız işgallerini protesto bile etmemişlerdir. Bunu yapmadıktan başka İstanbulda örneğin daha barış yapmadığımız bir milletten jandarmamıza komutan atadılar. Kömür sağlamaktaki güçlüğü yenememek güçsüzlüğü yüzünden İstanbulun tramvaylarını, su şirketini, bütün demiryollarımızı daha ateşkes durumunda bulduğumuz İtilâf Devletlerinin yönetimine verdiler. Oysa biliyorsunuz, ateşkes anlaşmasında demiryolları için yalnız denetim sözkonusudur. Yoksa yönetimini barış yapmadığımız İtilâf Devletlerine vermek akıl ve vicdanın kabul edemeyeceği işlerdendir. Dahası Efendiler! büyük bir üzüntüyle söylemek zorundayım ki, Babalının*** korunmasını bile Ferit Paşa son zamanlarda yabancılara bırakmıştır. Memleketin iç güvenliğini, sınırlarını korumak ve güven altında bulundurmak için gereği kadar asker silâh altında tutulacaktı. İlk zamanlarda seksen bini aşkın bir kuvvet yeter görüldü. Sonradan İtilâf Devletleri kırk üç bine indirdiler, bir süre sonra da çeşitli yollardan bu sayının da altına indirildi. Bütün silâhlarımızın sürgü kollarını çıkararak sandıklarla gönderdiler. Milletimizi, memleketimizi büsbütün savunmasız bırakmak amacını güttüler.

Görülüyor ki Efendiler! İtilâf Devletleri iki noktada yeminlerini bozup içinden çıkılmaz duruma düşüyorlar. Birincisi: Wilson prensiplerini Versailles Konferansında kabul ve ilân ettiler. Buna göre on ikinci maddeyi ve bunun içeriğine göre bizim haklarımızı kabul ettiler. Oysa yaptıklarıyla Wilson prensiplerini, Türkiyenin hayatının ve kaderinin güvencesi ve kefilî olan on ikinci maddeyi gözden uzak tuttular. İkincisi: Onur ve namusları üzerine imza etmiş oldukları ateşkes anlaşmasının hiçbir noktasına uymadıktan başka on ikinci maddenin hükümlerine aykırı olarak devletimizi manda altına almak ve daha büsbütün parçalamaya karar vermeye kadar ileri gittiler.

Efendiler bu durum elbette dikkate değer. İtilâf Devletlerinde büyük bir düşünce değişikliği görülüyor, ateşkes anlaşması yapılırken özgür ve bağımsız yaşamağa yaraşır bir Osmanlı milleti

* Salverilecek

** Bize karşı birleşmiş olanlar

*** Başbakanlık

ettikleri halde aradan bir iki ay geçtikten sonra bu kanaatlerden tecerrüt ediyorlar. Başka renk ve manada kararlar veriyorlar. Bunun sebebi şu suretle izah olunabilir: Ecnebler kendi menafii iktisadiye ve siyasilerini tatmin edebilmek için aleyhimizde icat ettikleri iki mütaaleyi yürütmeye başladılar, bu mütaalelerden birincisi güya milletimizin anasırı gayrimüslimeyi müsavat ve adalet düsturuna tevfikana idareye gayrimüslim olduğu.

İkincisi de güya milletimiz heyeti umumiyesile kabiliyetten mahrum bulunduğundan bahçe halinde bulunan yerlere girmiş ve oralarını harabezara çevirmiş. Birincisi ile millete zalimlik atf ve isnat ediyorlar. İkincisi ile kabiliyetsizlik... Eğer bu iki mütaale cidden varid olsa idi, milletimizin müstakil yaşamaya hakkı iddia olunamazdı. Hakikaten zulüm medeniyetle kabili telif değildir. İstidatsızlık da şayanı af bir şey olamaz. Çünkü milletler işgal ettikleri arazinin sahibi hakikîsi olmakla beraber beşeriyetin vekilleri olarak da o arazide bulunurlar. O arazinin menabii servetinden hem kendileri istifade eder ve dolayisile bütün beşeriyeti istifade ettirmekle mükellefler. Bu düstura göre bundan âciz olan milletler hakkı beka ve istiklâle lâyük olamamak lâzımgelir.

Halbuki bu mütaaleat bizim hakkımızda kat'iyen gayrıvarittir. Her ikisi de mahzı iftiradır. Milletimizin kabiliyetsiz olmadığı tarihen ve mantiken sabittir. Bunun delilini yine ecnabin kendi muamelelerinde bulabiliriz. Avrupa devletleri mütarekeden evvel ve mütareke anında mütarekename ile "kendi hududu millisi dahilinde yaşamaya lâyük Türkiye kabul etmişlerdir" aradan bir sene geçmeden nasıl oluyor da bir millet zalim ve kabiliyetsiz oluyor. Ve bundan dolayı hakkı hayattan mahrum edilmek isteniliyor. Avrupa devletleri milletimizi evvelce bilmiyorlar mıydı?. Wilson prensiplerini kabul ve mütarekenameyi imza ettikleri zaman altı asırlık bir milletin mahiyeti, kabiliyeti hakkındaki malûmatları noksandı da bir iki ay zarfında mu ikmal ettiler?. Hakkımızda tatbik edecekleri kararları bilmiyorlardı da sonra mu hatırlarına geldi?.

Halbuki düşününüz Efendiler! Milletimiz ufak bir aşiretten, anavatanda müstakil bir devlet tesis ettikten başka garp âlemine, düşman içine girdi ve orada azîm müşkülât içinde bir imparatorluk vücuda getirdi. Ve bunu, bu imparatorluğu altı yüz senedenberi kemali şevket ve azametle idame eyledi. Buna muvaffak olan bir millet elbette âli hasaisi siyasîye ve idarîye maliktir. Böyle bir vaziyet yalnız kılıç kuvvetile vücuda gelemezdi. Cihanın malûmudur ki Devleti Osmanîye pek vâsi olan ülkesinde bir hududundan diğer hududuna ordusunu sü-rati fevkalâde ile ve tamamen mücehhez olarak naklederdi. Ve bu orduyu aylarca ve belki de senelerce hüsnü iâşe ve idare ederdi. Böyle bir hareket yalnız ordu teşkilâtının değil, bütün şubatu idariyenin fevkalâde mükemmeliyetine ve kendilerinin kabiliyeti olduğuna delâlet eder.

Milletimizin zalim olması meselesine gelince, bu da sırf iftiradan, mahzı kizipten ibaret-tir.

Efendiler, hiçbir millet, milletimizden ziyade ecnebi unsurların itikadat ve âdâtuna riayet etmemiştir. Hatta denilebilir ki edyanı saire erbabının dinine ve milletine riayetkâr olan yegâ-ne millet bizim milletimizdir.

Fatih İstanbulda bulunduğu dinî ve millî teşkilâtı olduğuy gibi bıraktı. Rum patriği, Bulgar eksarhu ve Ermeni kategigosu gibi hiristiyana rüesayı dinîye haizi imtiyaz oldu. Kendilerine her türlü serbesti bahşedildi.

İstanbulun fethindenberi, gayrimüslimlerin mazhar buldukları bu imtiyazatı vasia milletimizin dinen ve siyaseten dünyanın en müsaadekâr ve civanmert bir milleti olduğuy isbat eder en bariz delildir.

Milletimize bu isnadatta bulunan muarızlar insaf etsinler de dünyanın en büyük ve medenî milleti olduğuy iddia edenlerden, dini islâmı sureti resmîyede tanımayan, islâmları pazar gününü yevmi tatil ve mübarek suretinde tanımayca icbar eden ve islâmların yevmi mah-susu olan cuma gününü resmen tanımayan milletler olduğuy unutmamalıdır.

Memleketimizde yaşayan anasırı gayrimüslimenin başına ne gelmiş ise, kendilerinin ecnebi entrikalarına kapılarak ve imtiyazlarını suüstimal ederek sureti vahşiyandede takip ettikleri iftirak siyaseti neticesidir.

Her halde Türkiyede zühûra gelmiş şayanı arzu olmayan bazı ahval birçok esbap ve mazerete istinat etmektedir. Bunu da katî olarak arzede bilirim ki bu ahval, Avrupa devletle-rinde mazeretsiz irtikâp edilmiş bunca üsafaattan pek dun bir mertebededir.

Rusyanın Polonyaya karşı bir buçuk asır müddet takip ettiği hunrizane siyaset, Kafkas-yada Çerkezlere, ve pogrom namile Musevilere tatbik ettiği mezalim bu meyanda sayılacak misallerdendir.

kabul ettikleri halde aradan bir iki ay geçtikten sonra bu düşüncelerinden ayrılıyorlar. Başka renk ve anlamda kararlar alıyorlar. Bunun nedeni şöyle açıklanabilir: Yabancılar kendi ekonomik ve politik çıkarlarını sağlayabilmek için kendi buldukları iki görüşü bize karşı yürütmeye başladılar, bu görüşlerden birincisi sözde milletimizin Müslüman olmayan unsurları eşitlik ve adalet ilkesine uygun olarak yönetemeyecek olduğuy.

İkincisi de sözde milletimiz tümüyle yetenekten yoksun bulunduğundan bahçe duru-munda bulunan yerlere girmiş ve oralarını yıkıntı yerine çevirmiş. Birincisi ile milleti kıym yapmakla suçuyorlar. İkincisi ile yeteneksizlik.. Eğer bu iki düşünce gerçekten yerinde olsa idi, milletimizin bağımsız yaşamaya hakkı olduğuy ileri sürülemezdi. Gerçekten yıkım uyarlıkla bağdaşmaz. Yeteneksizlik de bağışlanı bir şey olamaz. Çünkü milletler ellerindeki toprakların gerçek sahibi olmakla birlikte o topraklarda insanlığın vekilleri olarak da bulunurlar. O toprakların zenginlik kaynaklarından hem kendileri yararlanır ve hem de dolaylı olarak tüm insanlığı yararlandırmakla yükümlüdürler. Bu kurala göre bunu yapamayan milletler yaşama ve bağımsızlık hakkına yaraşır olamamak gerekir.

Oysa bu görüşler bizim için kesinlikle sözkonusu olamaz. Her ikisi de su katılmamış iftiradır. Milletimizin yeteneksiz olmadığını tarih ve mantık kanıtlar. Bunun kanıtını yine yabancıların kendi yaptıklarında bulabiliriz. Avrupa devletleri ateşkesten önce ve ateşkes anlaşması yapılırken anlaşmayla "kendi ulusal sınırları içinde yaşamaya yaraşır Türkiye kabul etmişlerdir" aradan bir sene geçmeden nasıl oluyor hakkından yoksun bırakılmak isteniliyor. Avrupa devletleri milletimizi önceleri bilmiyorlar mıydı?. Wilson prensiplerini kabul ve ateşkes anlaşmasını imzaladıkları zaman altı yüzyıllık bir milletin niteliği, yeteneği hakkındaki bilgileri eksikdi de bir iki ay içindemi tamamladılar?. Bize uygulayacakları kararları bilmiyorlardı da sonra mu akıllarına geldi?.

Oysa düşününüz Efendiler! Milletimiz ufak bir aşiretten; anavatanda bağımsız bir devlet kurduktan başka batı dünyasına, düşman içine girdi ve orada büyük güçlükler içinde bir imparatorluk oluşturdu. Ve bunu, bu imparatorluğu altı yüz seneden beri parlaklık ve görkemiyle ayakta tuttu. Bunu başaran bir millet elbette siyasal ve yönetsel üstün yeteneklere sahiptir. Böyle bir durum yalnız kılıç gücüyle olamazdı. Dünya bilir ki Osmanlı Devleti çok geniş olan ülkesinde bir sınırdan öbür sınırına ordusunu olağanüstü hızla ve tam donatılmış olarak taşırdı. Ve bu orduyu aylarca ve belki de senelerce iyi besler ve yönetirdi. Böyle bir durum yalnız ordu örgütünün değil, tüm yönetim kollarının olağanüstü ölçüde eksiksiz ve yetenekli olduğuy kanıtlar.

Milletimizin kıyımcı olması konusuna gelince, bu da salt iftiradan, tam bir yalandan başka birşey değildir.

Efendiler, hiçbir millet yabancı unsurların inanç ve törelerine milletimizden daha çok saygılı olmamıştır, Dahası, denilebilir ki başka dinden olanların dinine ve halkına saygılı olan tek millet bizim milletimizdir.

Fatih İstanbulda bulunduğu dinî ve millî örgütleri olduğuy gibi bıraktı. Rum patriği, Bulgar eksarhu ve Ermeni kategigosu gibi baştaki hiristiyana din adamları ayrıcalıklı oldu. Kendilerine her türlü özgürlük tanıdı.

İstanbulun alınmasından bu yana, Müslüman olmayanlara tanınan bu geniş ayrıcalıklar milletimizin din ve politika bakımından dünyanın en hoşgörülü ve cömert bir milleti olduğuy doğrulayan en açık kanıttır.

Milletimize bu yersiz suçlamada bulunan düşmanlar insaf etsinler de dünyanın en büyük ve uygar milleti olduğuy ileri sürenlerden, islâm dinini resmî olarak tanımayan, Müslümanları Pazar gününü tatil günü ve kutsal gün olarak tanımaya zorlayan ve Müslümanların özel günü olan Cuma gününü resmî olarak tanımayan milletler olduğuy unutmasınlar.

Memleketimizde yaşayan Müslüman olmayan unsurların başına ne gelmiş ise, kendilerinin yabancı entrikalarına kapılarak ve ayrıcalıklarını kötüye kullanarak vahşice güttükleri ayrılma politikasının sonucudur.

Her halde Türkiyede meydana gelen ve istenmeyen bazı olaylar birçok nedenlere ve özürlere dayanmaktadır. Bunu da kesin olarak söyleyebilirim ki bu olaylar, Avrupa devletlerinde özürsüz işlenmiş bunca kıyımdan çok daha düşük düzeydedir.

Rusyanın Polonyaya karşı bir buçuk yüzyıl süreyle izlediği kanlı politika, Kafkasyada Çerkezlere, ve pogrom adıyla Musevilere uyguladığı kıym bu arada sayılacak örneklerdendir.